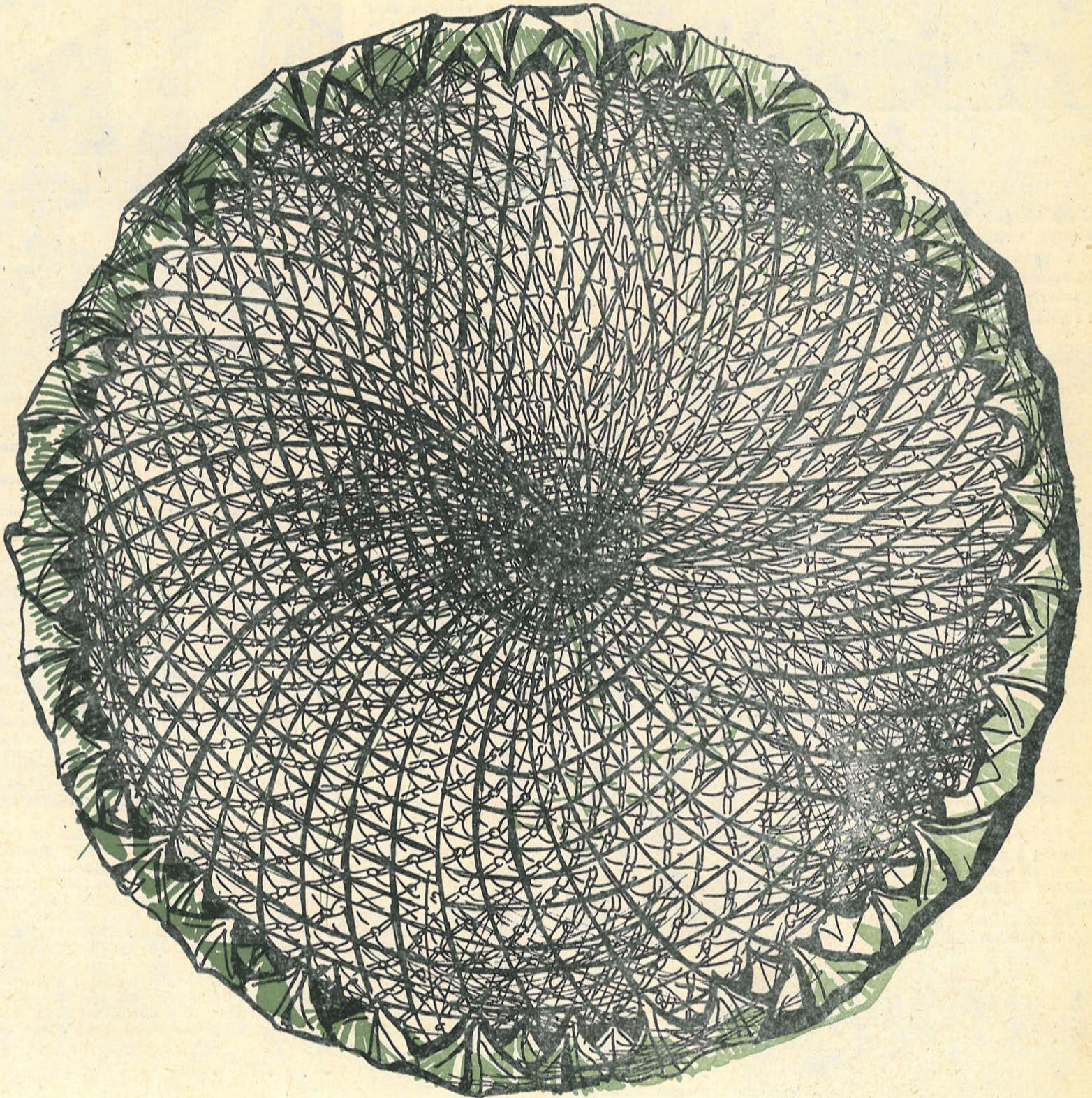
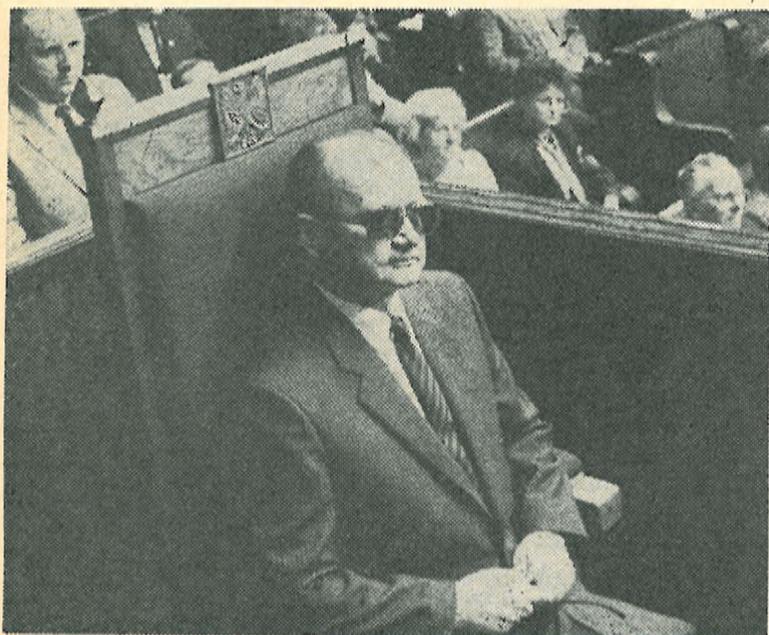

ISSN 0514-0188
Č. indexu 38501

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • SRPEN • AUGUST • SIERPIEŃ 1989 (ČÍSLO 375) CENA 150 ZŁ

WOJCIECH JARUZELSKI PREZIDENTOM POLSKEJ LUDOVEJ REPUBLIKY

Dňa 19. júla t.r. Národné zhromaždenie, ktoré zasadalo vo Varšave, zvolilo za prezidenta PLR Wojciecha Jaruzelského.

Vo vyhlásení, ktoré v zhromaždení predniesol Wojciech Jaruzelski povedal, že chce byť prezidentom dorozumenia, reprezentantom všetkých Poliakov. Vyslovil sa za vytvorenie vlády národnej dohody.

PREZIDENTSKÁ PRÍSaha

„Prijímam z vôle Národného zhromaždenia úrad prezidenta Poľskej ľudovej republiky a slavnostne sľubujem poľskému národu, že zachovám vernosť rozhodnutiam ústavy, že budem střežiť nezlomnú dôstojnosť národa, suverenity a bezpečnosť štátu. Sľubujem, že dobro vlasti a prosperita jeho občanov budú pre mňa vždycky najvyšším príkazom.“

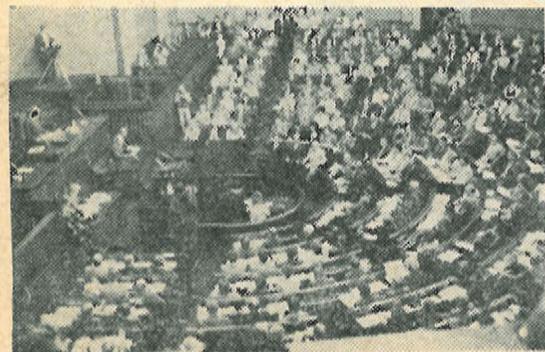
BLAHOPRÁNÍ LECHA WALĘSY WOJCIECHOVI JARUZELSKÉMU

Prijmeme, prosím, blahopráni k Vašemu zvolení Národným zhromaždením PLR do funkcie prezidenta PLR. Přeji Vám, aby doba, v níž budete plniť túto funkciu, byla etapou dějin naší vlasti, vedoucí účinně ke svobodě a demokracii, k znovuzískání příslušejícího nám místa v Evropě, k uspokojení všech odůvodněných aspirací Poláků. Přeji rovněž Vám i Polsku, aby prezident republiky, zvolený v příštích volbách, byl do své funkce zvolen hlasy všech Poláků v souladu s patřičnými nám občanskými právy.

Opakuji své ujištění, že, jak jsem prohlásil před několika dny, s každým prezidentem zvoleným na toto období se budeme snažit spolupracovat na řešení poľských problémů a zajištění Polákům důstojnějšího života.

Poslanci a senátoři zvolili maršálky a vicemaršálky obou poslaneckých komor. Maršálkem Sejmu byl zvolen Mikołaj Koza-kiewicz, maršálkem Senátu Andrzej Stelmachowski.

Přesně měsíc po prvním kole parlamentních voleb, 1. července, se sešly ve Varšavě na prvních zasedáních nově zvolený Sejm a Senát.

GEORGE HERBERT WALKER BUSH

Narodil sa 12. júna 1924 v Milton, v štáte Massachusetts. Jeho otec, známy bankár Prescott Sheldon Bush, bol senátorom zo štátu Connecticut.

George Bush chodil do elitných škôl — Greenwich Country Dav a Philips Academy v Andover. Počas druhej svetovej vojny slúžil vo vojenskom námorníctve ako letec. Jeho lietadlo zostrelila nad Tichým oceánom japonská stíhačka, zachránila ho americká ponorka; ostatní dvaja členovia posádky zahynuli. Za vojenské zásluhy G. Bushovi udelili vyznamenanie Distinguished Flying Cross.

Po vojne študoval ekonomiku na univerzite v Yale. Po štúdiách sa usadil v štáte Texas, kde pôsobil v naftárskom priemysle. O niekoľko rokov sa stal spoluzakladateľom podniku Zapeta Petroleum Corporation, ktorého riaditeľom bol v rokoch 1953—1959. Podnikanie bolo úspešné, je bohatý a dnes mnohonásobný miliónár.

V roku 1964 George Bush začal politickú kariéru. Kandidoval do funkcie predsedu Republikánskej strany v jednom obvode v Texase a vyhral. V r. 1965 sa G. Bush po prvýkrát, ale neúspešne, pokúsil o kandidatúru do Senátu. V r. 1966 ho zvolili do Snemovne reprezentantov (naš Sejm) v Houston, kde pracoval dve volebné obdobia. Aktívne pôsobil v prospech naftárskeho priemyslu, nadviazal tiež bližšie styky s vtedajším prezidentom USA Richardom Nixonom.

V roku 1970 G. Bush opätovne kandidoval do Senátu, ale ani tentokrát, napriek tomu, že ho podporoval Nixon, sa mu to nepodarilo. Zvíťazil vtedy málo známy demokrat Lloyd Bentsen, a Georga Busha R. Nixon menoval za veľvyslanca USA v Organizácii spojených národov. Túto funkciu zastával v rokoch 1970—1972.

V decembri 1972 Nixon zveril G. Bushovi úrad predsedu Státneho výboru Republikánskej strany. Zastával tento úrad v búrlivom období známej aféry Watergate a rezignácie Nixona z funkcie prezidenta USA. G. Busha sa táto aféra netýkala, dvakrát kandidoval do funkcie viceprezidenta.

V r. 1974 G. Bush bol vymenovaný prezidentom Fordom za šéfa mierovej misie v Číne. Bola to zodpovedná funkcia, keďže to bolo obdobie, kedy USA a Čína ešte nemali nadviazané diplomatické styky a G. Bush vtedy zastával funkciu neformálneho amerického veľvyslanca v Číne. Spreádzala ho manželka Barbara, ktorá sa v tomto čase naučila čínsky jazyk. O rok neskôr prezident Ford odvolal G. Busha z Pekingu a zveril mu zodpovednú funkciu šéfa Ústrednej výzvednej agentúry (CIA). Táto inštitúcia nemala v tom období v Spojených štátoch príliš dobré meno a Kongres, ako aj verejná mienka sa dožadovali zmien v pracovných metódach CIA. V snahe vrátiť tejto agentúre dobré meno, prezident Ford vymenoval G. Busha za šéfa CIA.

Napriek tomu, že G. Bush si v tejto funkcii získal dôveru väčšiny v Kongrese, musel z nej rezignovať keď funkciu prezidenta USA zastával J.E. Carter.

V 1980 r. G. Bush kandidoval do funkcie prezidenta, ale po porážkach v predvoľbách, rezignoval z kandidatúry. Zvíťazil Ronald Reagan, ktorý zveril Georgovi Bushovi funkciu viceprezidenta. Počas dvoch volebných období Bush navštívil 54 štátov a v r. 1987 navštívil i Poľsko. G. Bush kandidoval do funkcie prezidenta USA. Vo voľbách, ktoré sa konali 8. novembra 1988 G. Bush porazil Michala Dukakisa, získal 54 perc. hlasov. 20. januára 1989 G. Bush zložil prísahu ako štyridsiaty prvý prezident Spojených štátov Severnej Ameriky.

George Bush sa teší veľmi dobrej mienke ako politik i ako človek. S manželkou Barbarou rodenou Pierceovou má päť detí, štyroch synov a jednu dcéru. Jeho rodina má dobré meno. Všetci členovia Bushovej rodiny športujú. On sám denne behá niekoľko míľ.

* * *

George Bush je štvrtým prezidentom Spojených štátov Severnej Ameriky, ktorý oficiálne navštívil Poľsko. Pricestoval na pozvanie predsedu Státnej Rady PLR Wojciecha Jaruzelského z januára t.r. Jeho návštevy mali veľký politický význam, dnešná je mimoriadne dôležitá. George Bush prišiel do Poľska v historickom čase pre krajinu a pre Európu, ako aj pre svet, v ktorom sa tvorí nový model medzinárodných vzťahov.

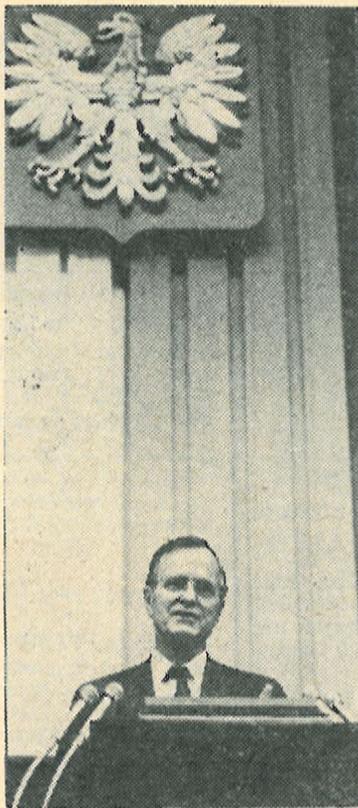
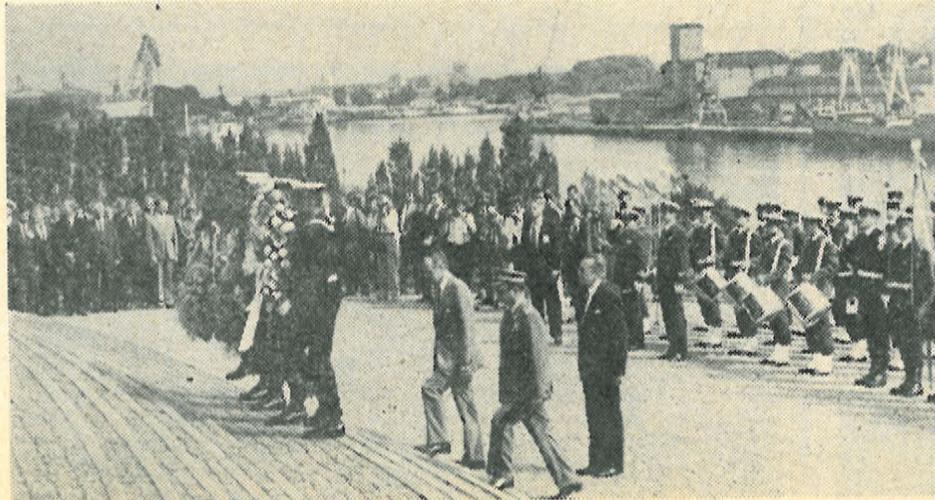
„...Amerika Vám praje všetko najlepšie...“
Neoficiálne stretnutie prezidenta USA s poľskou mládežníckou skupinou baseballovou na nádvorí rezidencie veľvyslanca USA

George Bush a Lech Wałęsa pri pomníku Padlých lodiarov v Gdaňsku.

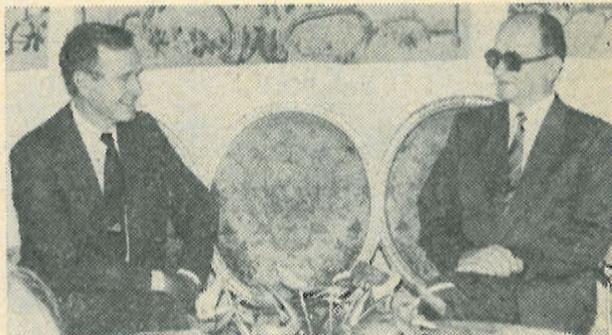

Najvyšší predstavitelia USA a PŁR kladú veniec pri pomníku na Westerplatte.

Prezident George Bush počas vystúpenia na spoločnom zasadnutí Sejmu a Senátu.

Barbara a George Bush v olivskej katedrále v spoločnosti gdaňského biskupa Tadeusza Goclowského

Stretnutie Georgea Busha a Wojciecha Jaruzelského v Belwedere vo Varšave

George Bush, Wojciech Jaruzelski a Andrzej Stelmachowski počas slávnostného zasadnutia Sejmu a Senátu

Prezident počas rozhovorov s obyvateľmi hlavného mesta

Ceremonia rozlúčky na gdaňskom letisku Rębiechowo

Snímky CAF

PARÍŽ Od 4. júla tohto roka bol na trojdňovej oficiálnej návšteve vo Francúzsku najvyšší sovietsky predstaviteľ Michail Gorbačov s manželkou Raisou Gorbačovou. Hlavným námetom sovietsko-francúzskych rokovaní na najvyššej úrovni bola spolupráca v Európe, bilaterálne vzťahy a odzbrojenie. Podpísali sa dohody o hospodárskej, kultúrnej, technologickej a vedeckej spolupráci. Na snímke: záber ze stretnutia Michaila Gorbačova s prezidentom Francoisom Mitterrandom.

BUKUREŠT. V dňoch 7.—8. júla sa v rumunskom hlavnom meste konalo zasadanie Politického poradného výboru členských štátov Varšavskej zmluvy, ktorého sa zúčastnili predstavitelia BLR, ČSSR, MDR, NRD, PER, RSR a ZSSR. Na snímke: poľská delegácia s generálom Wojciechom Jaruzelským.

PRVÝ TAJOMNÍK ÚV PZRS Wojciech Jaruzelski a prvý tajomník ÚV KSL Algirdas Brazauskas podpísali program spolupráce medzi oboma stranami. Bude podporovať nadviazanie pracovných vzťahov medzi Sejmom a litovským Najvyšším Sovietom, prehĺbovať spoluprácu medzi národnými výbormi, za účelom výmeny skúseností o.i. v rozvoji socialistickej demokracie, riešení hospodárskych, kultúrno-osvetových a iných úloh. Dokument zdôrazňuje, že strany budú podporovať spoluprácu medzi osvetovými inštitúciami, budú prevádzkať školenie kádrov pre katedru polonistiky na Litve a litovského jazyka v Poľsku. Na snímke: podpisovanie dokumentov.

BELGICKO. 6. júla t.r. došlo ku katastrofe sovietskeho vojenského lietadla Mig-23, ktoré po zoskoku pilota nad Poľskom pokračovalo ďalej v lete a havarovalo v Západnom Flámsku. Na snímke: pozostatky lietadla odstraňuje žeriav z miesta nehody.

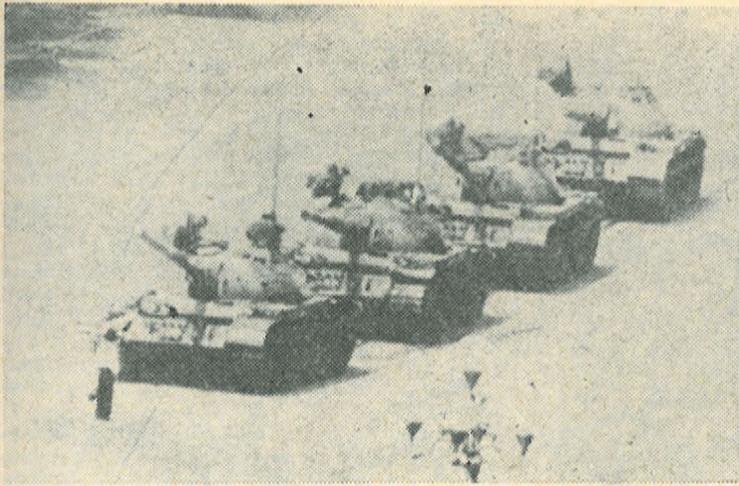
BUDAPEŠT. Ve veku 77 let zemřel dne 6. července t.r. János Kádár, v letech 1957—1985 první tajemník a v letech 1985—1988 generální tajemník ÚV MSZS.

MOSKVA. Dne 3. července t.r. zemřel ve věku 80 let Andrej Gromyko, člen politického byra ÚV KSSS, v letech 1957—1985 ministr zahraničí a od roku 1985 předseda prezidia Nejvyššího sovětu SSSR.

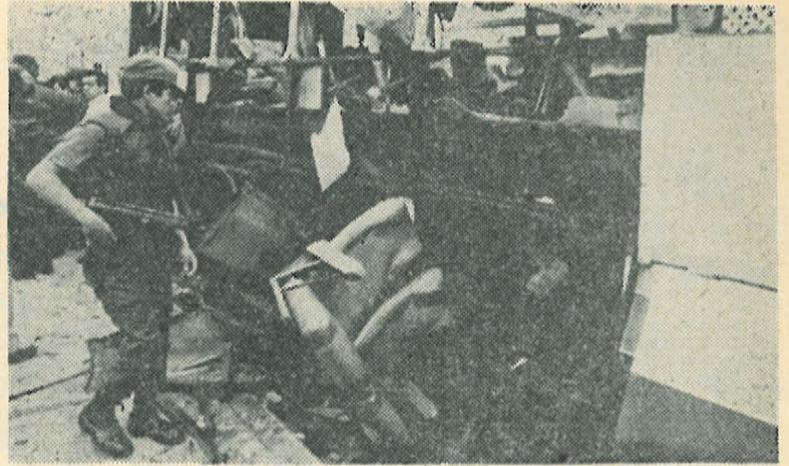

KDR. Začiatkom júla tohto roka sa v hlavnom meste Kórejskej ľudovo-demokratickej republiky Pchjongjangu konal XIII. svetový festival mládeže a študentstva, pod heslom Za antiimperialistickú solidaritu, mier a priateľstvo. Festivalový oheň mládeže po prvý raz vzplanul na ázijskom kontinente. Zúčastnilo sa ho vyše 15 000 mladých delegátov z takmer všetkých krajín našej planéty. Na snímke: záber zo slávnostného otvorenia festivalu.

TÚTO FOTOGRAFIU osamoteného Číňana stojaceho oproti koléne tankov na bulváre Changan v Pekingu talianski vydavatelia a foto-reportéri vybrali za snímku roka. Autorom je Jeff Widener z agentúry AP.

PERU. Osmi sovietski turisti boli ranení pri explózii bomby, ktorá vybuchla pri autobuse. Na snímke: policajti si prezera zničený autobus.

Na snímku: Kardinál Tomášek na balkóne Arcibiskupského paláce v Prahe.

ČESKOSLOVENSKO. Primas Československa kardinál František Tomášek oslavil 90. narodeniny. Blahoprejný dopis k tomuto životnému jubileu mu zaslal papež Jan Pavel II. Poľský episkopát na slavnostnej mši v chráme sv. Víta v Prahe reprezentoval kardinál Franciszek Macharski. Na

ČÍNA. Na 4. zasadnutí ÚV KS Číny bol zvolený nový generálny tajomník Tiang Ce-min. Je stúpencom ekonomických reforiem, ktoré v roku 1979 začal Deng Ciao-ping. Nový generálny tajomník KS Číny zdôraznil zásadu "al'ieho roz'jania medzi-stranckej práce a politických konzultácií" pod vedením komunistickej strany. Strana bude pokračovať v budovaní jednotného lasteneckého frontu a v politike "jednej krajiny, dvoch systémov" voči Tchajvanu, Hongkongu a Macau.

NSR. Takmer 200 aktivistov ochrany prostredia Greenpeace okupovalo chemické závody Hoechst AG vo Frankfurte (na snímke), protestovali proti výrobe chemickej zlúčeniny CFC, ktorá ničí ochrannú ozónovú vrstvu Zeme.

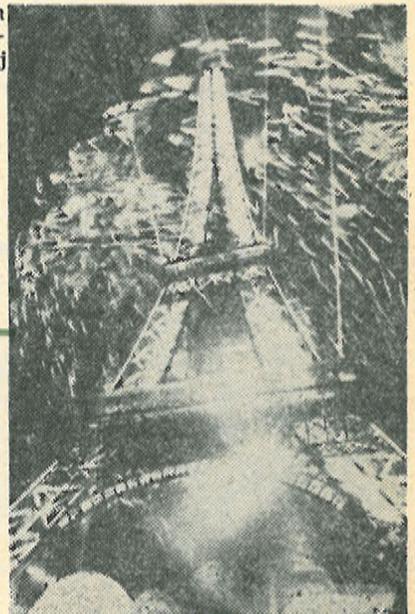

UZBEKISTAN. Oběti národnostních rozruchů se stali meschetští Turci, kteří byli přesídlení do Uzbekistanu v období stalinismu. Pronásledovaní Turci se uchýlili do tábora ve Ferganě. Na snímku: pohřeb obětí útoku na tento tábor.

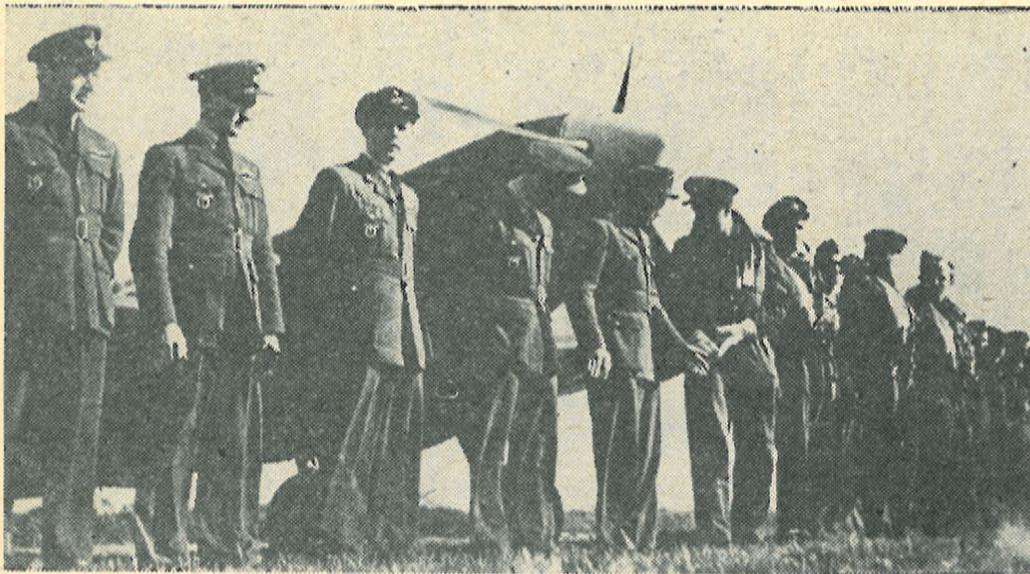
SOVIETSKA dopravná loď Maxim Gorkij sa zrazila s ľadovým polom vo vzdialenosti 300 km na západ od Spitsbergenu. Všetci cestujúci a posádka sa zachránili.

FRANCÚZSKO 17. júna večer sa v Paríži konal ohňostrojek pri príležitosti 100. výročia Eiffelovej veže.

Snímky: CAF, TASS, AP, Reuter, CTK

Československí letci nastúpení pred svojimi lietadlami značky Spitfire

Foto: ČTK a TAO

Československí letci v boji nad Normandskom

Československí letci bojovali na rôznych frontoch druhej svetovej vojny. Zúčastnili sa ústupových bojov v Poľsku v septembri 1939, bojovali vo Francúzsku v rokoch 1939—49, po presune do Anglicka dosiahli vynikajúce výsledky v bitke o Britániu, bombardovali územie nepriateľa, pomáhali v bitke o Atlantický oceán, významne sa podieľali aj na priamom oslobodzovaní vlasti.

Zúčastnili sa tiež najvýznamnejšej operácie na západnom fronte — invázie spojeneckých vojsk na severné Francúzsko a otvorenia dlho odkladaného druhého frontu v Európe. Vtedy bola Čs. poľná letecká skupina nasadená v rámci 84. zväzku taktického letectva (TAF) k podpore a ochrane invazných vojsk pri presune cez Lamanžský prieliv a pri vylodňovacej operácii a prenikaní do vnútra európskeho kontinentu.

Dňa 3. júna 1944 preleteli všetky čs. stíhacie peruťe z Appledramu na predsunuté letisko v Lympe. Nasledujúci deň boli na lietadlách namaľované biele a čierne rozlišovacie pruhy na trupoch a krídlach. 5. júna na svitaní celá skupina bola v plnej bojovej pohotovosti. Letci až do zotmenia hliadkovali a chránili vzdúšny priestor nad invazným konvojom, ktorý smeroval k francúzskym brehom. Večer pilotom oznámili, že nasledujúci deň v skorých ranných hodinách

sa začne invázia. „Na tento okamih, ktorý je tak dôležitý v dejinách tejto vojny,” čítame vo vojnovom denníku 312. čs. stíhacej peruťe, „sme netrpezlivo čakali dlhé roky strávené v cudzine v nepretížitej nádeji, že snáď príde deň, kedy budeme bližšie nášmu domovu.”

V deň „D” mali československé stíhacie peruťe od 04.00 hod. pohotovosť. O siedmej vzlietli k prvej bojovej úlohe — ochrane kanadských jednotiek, vylodňujúcich sa v priestore Le Havru. Potom nasledovali ďalšie akcie. Z posledného letu sa peruťe vrátili až o 22.30 hod. S nepriateľom sa Českoslováci vo vzdušnej boji nestretli. Až 8. júna nad Caen sa stretli s nemeckými focke-wultami. Výsledok bol jednoznačný: fašisti stratili tri stroje, československé peruťe sa vrátili do britskej základne bez strát.

Zatiaľ čo stíhači priamo zaisťovali vylodňovaciu operáciu, bombardovacie letectvo útočilo v prifrontovom pásme a razilo cestu pozemnému vojsku. Pobrežné letectvo (Coastal Command), ktorého súčasťou bola aj čs. 311. bombardovacia peruť, hliadkovalo nad prielivom a pátralo po nepriateľských ponorkách a hladinových lodiach. Operačný priestor uzatvorili aj spojenecké lode, takže sa nacistom iba málokedy podarilo preniknúť k invazným plavidlám. 311. čs. bom-

bardovacia peruť operovala prevažne v priestore námornej základne Brest, kde sa jej podarilo napadnúť niekoľko nemeckých ponoriek, ktoré sa pokúšali preniknúť do chráneného priestoru.

V polovici júna, keď invázne vojsko už útočilo hlboko v nepriateľskej obrane, pokračovali čs. letci v hliadkovej činnosti. Na úseku Caen, St. Lo chránili pozemné jednotky. Letci pritom uskutočňovali až tri bojové lety denne. K bojovým stretnutiam s nepriateľom dochádzalo zriedka, spojenecké letectvo malo totiž výraznú prevahu. Plnú bojovosť si však zachovalo nacistické protiletadlové delostrelectvo. Aj lietadlá československých letcov sa vracali do základne značne poškodené. A niekedy sa nevracali vôbec...

Zelaním československých letcov bolo, aby ich presunili na francúzske územie a aby odtiaľ mohli podporovať spojenecké invázne jednotky priamo v prvej línii. Veľké nadšenie vyvolal preto rozkaz z 28. júna na základe ktorého československí letci boli presunutí na predsunuté poľné letisko B10 pri Plimmetot v Normandsku, vzdialené necelé tri kilometre od frontu. Peruťe ešte ten istý deň podnikli z tohoto letiska prvú bojovú akciu. Letci uskutočnili prieskum nad frontovými líniami v priestore Cean, Vire, Argentan, Falaise a Lisieux. Napriek sústredenej paľbe nepriateľa útočili na kolóny tankov a áut, vlaky, delostrelecké a minometné postavenia.

Nasledujúci deň však prišiel náhle rozkaz, aby sa čs. peruť vrátila späť do Anglicka. 134. čs. poľná letecká skupina bola vyňatá z TAF (Tactical Air Force) a od 3. júla opäť pridelená k veliteľstvu protivzdušnej obrany Veľkej Británie (ADGB — Air Defense of Great Britain). Táto neočakávaná zmena sa zdôvodnila tým, že československé letectvo už nemá žiadne zálohy. Činnosť frontového letectva bola skutočne náročná a pravdepodobnosť strát bola oveľa vyššia ako pri hliadkových akciách uskutočňovaných v rámci ADGB.

Rozkaz spôsobil „v celom tábore veľké rozladenie”, píše sa vo vojnovom denníku čs. poľnej leteckej skupiny. „Po dlhých a starostlivých prípravách, keď každý pracoval v presvedčení, že pôjde do Francúzska, bližšie k domovu a zúčastní sa veľkej ofenzívy, je odchod na statickú stanicu pravou pohromou.”

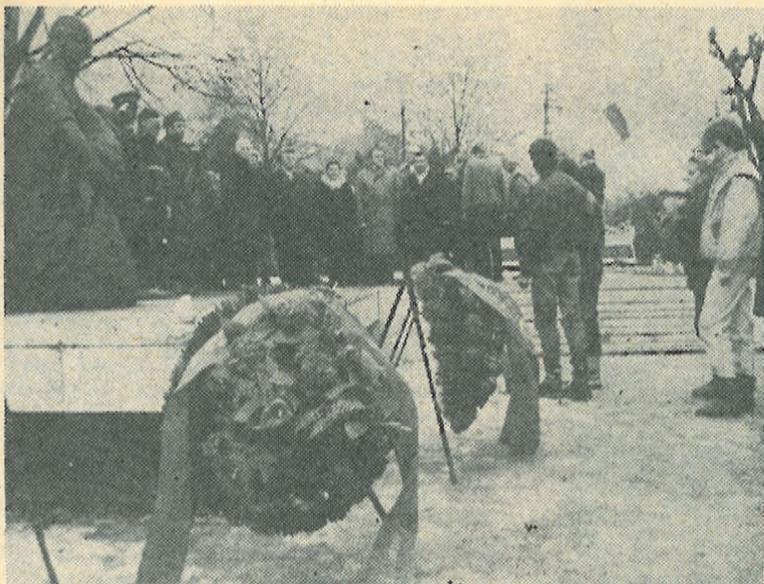
Napriek tomu, že československé peruťe tvorili nepatrnú časť spojeneckého letectva v dobe invázie, vykonali všetko, čo bolo v ich silách, pre úspech tejto veľkej operácie. Od 6. júna do 3. júla boli stále v boji. Vykonali 1941 bojových letov trvajúcich asi 3500 operačných hodín. Čs. letci zostrelili päť nepriateľských strojov a ďalších šesť pravdepodobne. Okrem toho vyradili z boja veľa bojového materiálu pozemného vojska.

DR. EDUARD ČEJKA
T.A. Orbis

Príprava k bojovému letu. Na pravom ramene muža sediaceho v popredí je stužka s nápisom Czechoslovakia, rozlišovacie znamenie československých príslušníkov britského letectva. Snímka bola urobená pravdepodobne v 68. nočnej stíhacej peruťi.

Nie všetci československí letci sa vrátili po vojne domov. Niekoľko sto z nich položilo za slobodu svoje životy. Vojenský cintorín v Anglicku (presná lokalizácia neznáma) v popredí tri hroby československých vojakov.

Každoročne v januári smerujú na miesta tragédie a spomienok — pomník obetiam v Ostrom Grúni

Anna Nováková z Ostrého Grúňa prežila svoju smrť ako desaťročná. Dnes v kruhu svojich najbližších, detí a vnukov

Život sa vrátil do doliny smrti

František Debnár. Ako trinásťročný videl na vlastné oči umierať svojich rodičov, súrodencov, susedov. Na to sa nedá zabudnúť

Snímky: ORBIS

Bol dvadsiaty prvý deň januára roku 1945. Malé horské dediny Ostrý Grúň a Klak sa prebúdza do nového rána. Bola nedeľa. Do Klakovskej doliny práve vtedy vchádzala smrť. Niesli ju príslušníci špeciálnej protipartizánskej jednotky Edelweiss, ktorá patrila k nemeckému Abwehru ako Abwehrgruppe 218. Ľudia z doliny boli podozriví z pomoci partizánskym oddielom, z oddanosti vlastnému národu. Jednotka Edelweiss mala vtedy skoro tristo mužov. Na pomoc si pribrala ešte stočlennú skupinu príslušníkov Heimatschutzu z blízkych nemeckých dedín Pily a Veľkého Poľa a špeciálne vyzbrojenú rotu SS s obrnenými vozidlami a samohybnými delami.

Smrť sa dala na pochod úzkou dolinou. Jej prvé kroky viedli do dvora Izidora Debnára. Sem nahnal ľudí z dediny: mužov, ženy, starcov, deti, matky s deťmi v náručí, celé rodiny. Strieľali od chrbta do živých, hrôzou zmeravených terčov z bezprostrednej blízkosti. Bezzvládne telá padali jedno na druhé. Mŕtvé i živé, ťažko ranené. Rástla pyramída ľudského bólu a utrpenia. V nej šesťdesiatštyri bezbranných ľudí, z ktorých fašizmus urobil svoje obete. Debnárovci, Štefančovci, Truskovci, Bielikovci...

Trinásťročný František Debnár sa schýlil v kuchyni pod stôl. Zmeravel, onemel, ten strašný obraz smrti v rodnom dome mu vrazil dych. Videl ako mu zastrelili mamu, otca, piatich súrodencov. Jeho najmladší brat Filip mal len štrnásť mesiacov. Zastrelili ho v náručí jedenásťročnej sestry Márie, ktorá umrela vedno s ním. Z celej rodiny, akoby

zázrakom, sa zachránil len sám. Sám pre život. Tak ako Anna Štefančová, dnes Nováková. Vtedy desaťročná dievča, dnes 54-ročná žena. „Ach, aké to bolo detstvo. Skončilo sa v ten deň, keď som prežila smrť svojich najbližších. Osemnásťročnej sestry Márie, šesťnásťročnej Helenky, štrnásťročného brata Emila. A mojich rodičov. Stáli sme spolu na Debnárovie dvore, zima nami lomcovala, drvil nás strach. Mamička nás túlila k sebe a vravela: Počte deti, ak nás majú pobiť, nech sme všetci spolu... Zo šesťčlennnej rodiny som zostala sama. Dosť veľká na to, aby som vnímala všetku hrôzu. Ale ešte príliš malá na to, aby som sa mohla postaviť na vlastné nohy a žiť sama. Ukrývala som sa so susedmi po pivniciach, mala som postrelenú nohu, rana páčila, bála som sa ako ostatní. Tá noc, ktorú sme prečkali v horárni nad dedinou, bola strašná. A dole pod nami — spálený domov. Len dym a popol. Nuž, taký som ja mala život,“ — hovorí žena s plachým pohľadom, tichým hlasom, dobráčkou tvárou, ale bez úsmevu, s láskavým srdcom, ale stále plným bólu.

Ťažko je dnes čo i len pomyslieť, ťažko je hovoriť. Ale ťažko je i zabudnúť. Apokalypsa mala v tú nedeľu pokračovanie v susednom Klaku. Anna Haringová práve kúpala svoju trojmesačnú dcérku Jozefku. Vyrhli jej ju, pred jej očami udreli o stenu, hneď bola mŕtva. Keď sa sklonila nad mŕtve dieťa, zastrelili aj ju. A v ten deň

ešte ďalších osemdesiatštyri obyvateľov dedinky Klak. Medzi povraženými bolo šesťnásť žien a tridsaťšesť detí. Potom začali nacisti prekutávať domy, rabovať maštale a sýpky, demolovať a páliť, čo im prišlo pod ruky. V jednom z domov našli 19-ročného raneného partizána. Domáci dodnes nepoznajú jeho meno. Aj vtedy vedeli len toľko, že mladému človeku s ťažko omrznutými nohami treba pomôcť. Nuž ho prichýlili v dedine. A pred zrakom jej obyvateľov i skonal. Fašisti ho dobytého dovliekli naprostred dediny a na výstrahu ostatným ho utýrali na smrť.

Mnohí zo starších obyvateľov majú dodnes pred očami ten hrozny obraz. Spálenisko. Pustú a dymiacu zem. Domy, zhorené do gruntu. V Klaku vypálili fašisti v tú krutú januárovú nedeľu 132 obytných domov a hospodárskych budov. V Ostrom Grúni ich ľahlo popolom 112. Len neskôr, po vyhnaní fašistov začali na starých základoch vyrastať najprv len provizórne obydlia, neskôr i skromné príbytky. Chlapi, tak ako prv, chodili za robotou do okolitých hôr. A po práci, po večeroch a nociach stavali. Dom možno spáliť, ale domov, ktorý si človek nosí v srdci, ten mu nik nespáli. Do doliny smrti sa opäť vrátil život.

GABRIELA CHMELÍKOVÁ

T.A. ORBIS

ZIVOT

Číslo 8/1989 Ročník 32

7

Amatérské divadlo má mnoho podôb... hra sa dielo Bryla-Gärtnerovej *Na skle Maľované* — o ľudovom hrdinovi Jurovi Jánošíkovi

Divadlo na dedine

Divadlo. Svet imaginácie a reality. Obrazy skutočných príbehov, neskutočných snov. Divadlo sprevádzajúce človeka od najrannejších chvíľ jeho existencie. Veselé, rozpustilé, ale tiež vznešené a tragické. V najroznejších podobách, žijúce sa rozmanitými koreňmi národných obrazov, zvykov a tradícií. Ale predovšetkým divadlo stále živé a žijúce pre ľudí.

Keby sme chceli hovoriť o kultúre akéhokoľvek národa na Zemi, nemohli by sme dramatické umenie vynechať. Vždy, niekedy v menšej, inokedy vo väčšej miere, spoluplytváralo obraz jeho kultúrnej vyspelosti.

Ak by sme sa vydali hľadať tvár československého divadla, máme niekoľko možností. Zaujeme do reprezentatívnych budov, kde krištál svetiel mätko dopadá na červený zamat sedadiel a lomí sa v chlade mramoru. Určite pôjdeme i do takých divadiel, ktoré dali vyniknúť modernizmu — a to nielen architektonickému, ale aj divadelným tvarov. V takýchto, či iných priestoroch sa hráva divadlo, ktorému zvykneme hovoriť profesionálne. A druhá časť hľadanej tváre? Tú najdem naraz v sálach malých, kde možno čo-to chýba k dokonalosti, kde sa povoľujú menšie prehrešky v kánonoch dramatickej tvorby. Ale jedna vec tu určite nechýba. A tou je láska k divadlu. Tým žije a dýcha amatérské divadlo.

Bohatá minulosť československého amatérského divadla je stále mocným tvorivým impulzom. V dobách národného obrodzenia, v českých zemiach i na Slovensku bolo divadlo nielen spoločenskou udalosťou, ale aj miestom pre uvedomenia si národných tradícií a práv.

Zvlášť na Slovensku, kde vlastne až do vzniku samostatnej Československej republi-

ky slovenské profesionálne divadlo vôbec neexistovalo, mali divadelné spolky významnú úlohu — spájať národ nielen pomocou rodnej reči a snažiť sa o jeho duševný rozvoj, ale formou dramatického textu vzdelávať ho aj politicky.

Dnes je úloha amatérského divadla v mnohom iná, ale jedno ju spája s minulosťou — stále vzniká na platforme ľudskej túžby po krásе.

Kedysi sa divadlo hrávalo hlavne v zime. Sediaci mali v lete inú robotu. Ale keď si príroda vybrala čas na zaslúžený odpočinok a večery sa začali predlžovať, schá-

dzali sa obyčajne do hostinca a „študovali“ divadlo zväčša učiteľ, či iný nadšenec Thálie kus režiroval. Vo februári okolo Fašiangov bola premiéra.

Hostince vystriedali kultúrne domy. Učiteľ ako režisér — to nie je ani dnes výnimka. Ale veľmi často chodia režirovať amatérské divadlo režiséri profesionálnych divadiel. A nielen režiséri. Prichádzajú i scénografi napríklad významný slovenský scénický tvárnik Jozef Ciller, získal hlavnú cenu Pražského gudrienále mimo iného aj za návrhy scény pre ochotnícke súbory, choreografi a herci, ktorí chcú skúsiť taje divadelnej réžie. Toto vzájomné spojenie je veľmi prirodzené a má svoje hlboké opodstatnenie. Amatérské a profesionálne divadlo v Československu je organicky spojené, jedno vyrastá a silnie z druhého. Poskytujú si vzájomnú inšpiráciu.

Práve odborná a metodická pomoc amatérskemu divadlu mu pomohla dať nový obsah. (Zvláštnou kapitolou je divadlo študentské, či amatérské divadlo mestské — má svoje zákonitosti a iné podmienky.) Ale dedinské, vlastne „klasické“ amatérské divadlo vyrastalo a i dnes sa formuje inak. Nehľadáme však v dramaturgii iba reminiscencie na doby národného obrodzenia. Slovenská i česká klasika má stále svojich divákov a svojich interpétov, rovnako však je obľúbená súčasná dráma. Nie je žiadnou výnimkou, že na malej dedinke hrajú dielo Williama Shakespeara *Sen noci svätéhojanskej*, trúfajú si na Franza Kafku, či ruskú klasičku. Ku kvalite sa výrazne posunuli i herecké výkony amatérov. Každý z nich má svoju prácu, povahy, starosti, často i rodinu. A predsa po večeroch sa vnárajú do postavy a dokážu vybudovať pomocou intuitívneho nadania bohatý charakter, prenikajú do tajov psychologického herectva a neraz vzniká syntetické divadlo, plné nápadov a invencie.

Každoročne sa konajú súťažné prehliadky a nesúťažné festivaly: spomeňme národné festivaly: (Jiráskov Hronov, Scénická žatva Martin), kde sa hodnotí, inšpiruje a hľadá. Sú pozývané i súbory zo zahraničia. Československo je aktívnym členom AITA (IATA) Asotiation internationale du théâtre amateur, jeho zástupcovia pracujú v jeho predsedníctve i výkonných sekciách. Vďaka týmto medzinárodným kontaktom poznajú československé amatérské divadlo v Monte Carlu, kde sa koná svetový festival ochotníckeho divadla, v mnohých štátoch Európy ale i Japonsku.

Stovky súborov, tisíce ľudí, ktorí nezištne a s láskou tvoria krásu na doskách, ktoré znamenajú svet, tak nadväzujú nitky, ktoré vznikli dávno v minulosti.

MAGDALÉNA LACINOVA
T.A. Orbis

... ale i Yerma F. Garcíu Lorcu či komédia Williama Shakespeara *Sen noci svätéhojanskej*

ANDREJ PLÁVKA

Pieseň vďaky

Zvesť letí našou dedovizňou,
nikdy sa krajšej nedozviem:
Nebude viacej Germán čižmou
barbarsky dláviť našu zem!

Z potokov slz a našej krvi
pil šakaľ besný dúškami,
dokiaľ ho junák nerozdrvil
úderom tvrdým do tlamy.

Hej, junák päsťe vytúženej,
hej, junák bratskej Rossije,
Slovák ti vďaky zaslúženej
a slávy veniec uvije.

Na tvárach žiari výdych sladký,
čo boli smrti na dosah —
Ach, či je krásny úsmev matky:
Už nemajte viac, deti, strach...

Znej, pieseň vďaky slávných činov,
na pamäť vry sa na skalu,
poďakuj matkám chrabrých synov
od Moskvy, Volgy, Uralu.

Zvesť letí našou dedovizňou,
nikdy sa krajšej nedozviem:
Nebude viacej Germán čižmou
barbarsky dláviť našu zem!

Kresba: Raymund Lauro

STANISLAV KOSTKA NEUMANN

Hvězdy nad poloninou

Ovečky šly už přece spát
podojeny.
U napajedla zvoní spád
křišťálové pěny.

I v pastevecké kolibě
oddychují spáči.
Noc vyskočila na hřibě,
v olších zaskotačí.

Sen as to tedy z poháru
noci krásou svatě,
že ovce vyšly z košárů
a jsou zlaté.

Že táhnou rouna zářivá
celou poloninou,
jež nastavila prsa svá,
půdu pohostinnou.

A obloha, kde jsoucno tlí
v safírovém víně,
to zlaté stádo zrcadlí
na hladině.

SLOVNÍK ŽIVOTA (172)

PÍSANIE I (I), Y (Y) (1)

Písmenami i (i), y (y) sa označuje tá istá samohláska. Preto je nesprávne odlišovať vo výslovnosti i a y.

Po tvrdých spoluhláskach sa okrem výnimiek píšeme y (y), napr.:
Po g, k, h, ch: Burgyňa, kýchať, kývať, Beskydy, hynúť, hýbať, chyba, chystať, chytať a i. Po t: tý, tykať, týkať sa, dotyk, tyč, tyčka, tylo, týždeň, motyka, motýľ, ostýchať sa, styk, stýkať sa, stydnúť, svätyňa, štyri, týrať.

Po d: dych, dychtíť, dýchať, dym, dymíť (sa), nadýmať, dyňa, dýka, kedy, kedykoľvek, dokedy, odkedy, vtedy, odvtedy, vždy, nikdy, vладыka.

Po l: lyko (lykový, lykožrút), lysý (lysina, Lysá), lýtko, lyže (lyžiar), lyžica, blyškať sa (blyškavý, blyškať sa), mlyn (mlynár, mlynička), plyn (plynúť, plynný, plynáreň), plyš, vplyv (ovplyvniť, vplyvný, vplývať), oplývať, splývať, plytký (plytkosť, plytčina), slýchať, vzlykať vzlyk), zlyhať.

Slová lišaj, palina na píšu s i.

POESKY

dyrektor naczelny
redaktor naczelny
naczyinie
naczyinie krwionošne
naczyinia połączone

SLOVENKY

ústredný riaditeľ
šéfredaktor
nádobá, príbor
cieva
spojené nádoby

ČESKY

ústřední ředitel
šéfredaktor
nádobá, přístroj
céva
spojité nádoby

naczytać się
nać
naćmić
nadaжник
nadaжник
krótkofalowy
nadał
nadanie
nadaremnie
nadarzyć się
nadawać
nadawanie

nadawca
nadawczy
nadaśac się
nadaşany
nadażac
nadbaltycki
nadbiegać
nadbrzusze
nadbudowywać

nadbudówka
nadbutwiały
nadhodzić
nadcigać
nadciga burza
nadcinać
nadcisnienie
nadcizulość
nadczyły
naddunajski

načítat sa
vňať
nafajčiť
vysielač
krátkovlnný
vysielač
naďalej
venovanie
márne
vyskytovať sa
dávať; vysielat
odosielanie;
vysielanie
odosielateľ
vysielací
zachmúriť sa
rozgnevaný
doháňať
ležiaci pri Balte
pribiehať
nadbrušie
nadstavovať
(poschodie)
nadstavba
nahnitý
prichádzať
prichádzať
blíži sa búrka
narezávať
vysoký tlak
precitlivenosť
precitlivený
podunajský

načíst se
nať
nahulit
vysílač
krátkovlnný
vysílač
nadále
nadace, věnování
marně
vyskytovat se
dávat; vysílat
odesílatí; vysílání

odesílatel
vysílací
zakabonit se
rozhněvaný
dohánět
ležící na Baltu
přibíhat
nadbršísek
nadstavovat

nástavba
nahnilý
přicházet
přicházet
blíží se bouřka
narezávat
vysoký tlak
přecitlivělost
přecitlivělý
ležící nad Dunajem

Pamiatkova snímka recitátorov zo Spiša a Oravy

Nevšedný zážitok

V máji t.r. sa v kultúrnom dome v Dolnej Zubrici konala recitačná súťaž pod názvom Deň slovenskej poézie '89, ktorú zorganizoval ústredný výbor Spoločnosti a redakcia Života. Zúčastnili sa jej najlepší recitátori zo Spiša a Oravy.

Nedeľné ráno, kedy sa konalo podujatie, bolo chladné a daždivé. Vzbudzovalo obavy organizátorov, že odradí účastníkov súťaže. Napriek tomu v mnohých spišských obciach na zástavke čakali žiaci a učitelia na autobus, ktorý pre nich objednal ÚV. Žiaľ, neboli to všetci pozvaní, podobne bolo aj na Orave. Zatiaľ ešte nevieme či len pre nepriaznivé počasie alebo z iných dôvodov sa súťaže nezúčastnili školy z Chyžného, Prívarovky, Oravky, Podvika, Podsrnia, Lapaňanky, Čiernej Hory a Repisk.

Celkove na recitačnú súťaž prišlo 22 recitátorov a vlastne recitátoriiek (bol medzi nimi len 1 chlapec), ktoré zápolili v dvoch vekových skupinách: mladšej od 1. do 4. triedy a v staršej — od 5. do 8. triedy. Prednes sledovala a hodnotila súťažná porota v zložení: Anna Capiaková, Anna Krištofoková a redaktorka Vlasta Kunovská z redakcie Slovensko v Martine, ktorú pozval na podu-

jatie ÚV Spoločnosti. Hoci žiaci prednášali dve básne, súťaž mala rýchly priebeh.

Výber básní bol zväčša dobrý, počuli sme verše lyrické, angažované a dokonca humorné. Niektoré žiačky, ako napríklad z Nedece, si vybrali veľmi náročné básne, ale veľmi dobre recitáciu zvládli. Bolo skutočne zážitkom počúvať detské vystúpenia. Nejednemu z počúvajúcich akiste silnejšie zabilo srdce, keď videl s akým citom, láskou a radosťou jednotlivci recitovali. Básne sa neopakovali, ich tematika bola široká ba aj okruh autorov od klasikov po súčasných básnikov. Všetci účastníci sa snažili čo najlepšie umiestniť, veď reprezentovali nielen seba, ale i svoju školu a učiteľa.

Teraz uvediem niekoľko príkladov zo samotnej súťaže. Z mladšej skupiny sa mi najviac páčila Jolanta Knapčíková zo školy č. 1 z Hornej Zubrice. Predniesla báseň E. Podjavorinskej Novina a Hviezdoslavove Jarné kvietky. Bol to milý pokus o syntetický prednes s peknou výslovnosťou, dobrou intonáciou a pekne modulovaným hlasom. Je to dievča s hereckým talentom. Zaujímavou recitovala i Eva Klukošovská z Novej Belej, ktorá si na prednes pripravila anga-

žovanú a sociálnu poéziu. Ostatné žiačky boli na rovnakej úrovni. Občas bolo počuť slabšiu výslovnosť, opačný prízvuk, niektoré recitovali trocha tichučko či spievavo.

Staršia skupina bola značne lepšia a vyrovnanejšia. Veľký dojem na mňa urobila Katarína Knapčíková, žiačka 5. triedy zo školy č. 1 z Hornej Zubrice, ktorá predniesla Kraskovu Otcovu roľu a Hviezdoslavovu báseň Z úzkej izby. Mol to precitovaný a precízny prejav s peknou výslovnosťou, povedala by som skutočne „slovenská“ slovenčina, krásny citlivý prednes. Veľmi pekne sa predstavila Ivona Mondelová z Nedece, ktorá recitovala básne M. Rufusa O troch grošoch a K. Bendovej Dospelá. Roznako dobrý dojem urobila na mňa i tretia v poradí Brigita Vengrinová z Dolnej Zubrice, ktorá predniesla báseň L. Podjavorinskej V našej dedinôčke a Valibuka od S. Chalupku. Ale aj ostatní recitátori v tejto skupine, mali príjemné a premyslené prednesy, hovorili úprimne a s citom.

Úroveň tohtoročnej recitačnej súťaže bola pomerne vysoká, najmä v staršej skupine. Vo viacerých vystúpeniach slovný prejav vhodne dopĺňovala mimika a gestikulácia. Naďalej najčastejšou chybou vo výslovnosti bolo nerozlišovanie „h“ a „ch“, nesprávne krátenie a výslovnosť -de, -te, -ne, -le. Všetkým žiakom a ich učiteľom patrí však veľké uznanie za ich prácu na príprave a za nevšedný zážitok, aký nám poskytli.

Na záver súťaže milé prekvapenie všetkým pripravili žiačky zo základnej školy č. 2 z Jablonky, ktoré na scéne predviedli detskú rozprávku Soľ nad zlato. Scénar pripravila a so svojimi žiačkami nacvičila učiteľka Mária Krištiaková. Druhým prekvapením bola miestna dychovka, ktorá deťom vyhrávala a spríjemnila čas očakávania na výsledky súťaže. Škoda, že sa tohto pekného podujatia nezúčastnili vo väčšom počte Dolnozubičania. V budúcnosti bude treba súťaž lepšie rozpropagovať.

A keď ide o porotu, myslím si, že spravodlivo rozdelila ceny a miesta. Samozrejme, že sa niektorí mohli cítiť ukrivdení, tak už býva na každej súťaži, každému nemožno vyhovieť. Najdôležitejšia je však účasť v súťaži. Takáto konfrontácia žiakov zo Spiša a Oravy bola nielen osozná, ale i potrebná učiteľom a predovšetkým deťom, ktoré sa vzájomne poznávajú a nadväzujú priateľstvá.

Vecné a knižné odmeny, ktoré dostali všetci žiaci hradili redakcia Života a ÚV Spoločnosti.

VÍTAZI A ODMENY

MLADŠA SKUPINA (1.—4. TR.)

1. Jolanta Knapčíková, 4. tr., škola č. 1 z Hornej Zubrice — pleniak,
2. Eva Klukošovská, 4. tr. z Novej Belej — hodinky,
3. Renáta Vilmanová, 4. tr. z Nedece — šach,
4. Mária Žigmondová, 3. tr. z Krempach — pingpongové rakety,

Záber z predstavenia Soľ nad zlato v podaní žiačok základnej školy č. 2 z Jablonky

Po súťaži...

Mládež a naša Spoločnosť

Sestry Jolanta a Katarína Knapčíkové z Hornej Zubrice — víťazky recitačnej súťaže '89

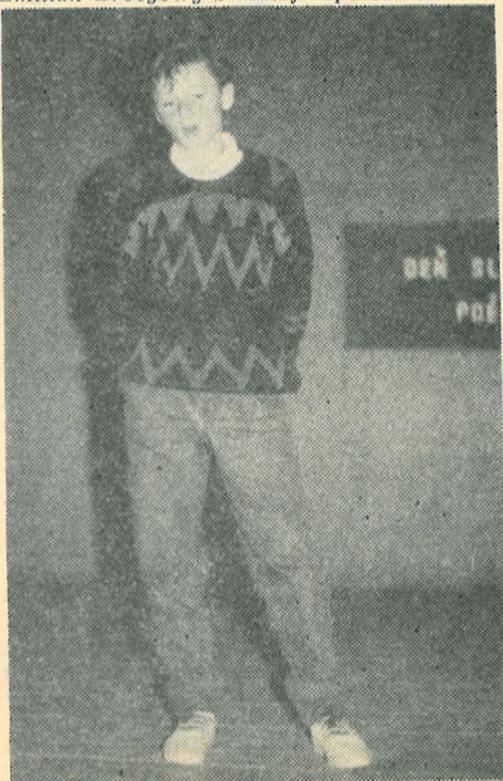
5. Aneša Rusnáková, 4. tr. z Jurgova — hra biliard,
6. Renáta Niemecová, 4. tr. z Novej Belej — hra futbal,
7. Terézia Lukášová, 4. tr. z Krempach — bedmintonové rakety,

STARŠIA SKUPINA (5.—8. TR.)

1. Katarína Knapčíková, 5. tr., škola č. 1 z Hornej Zubrice — plecniak,
2. Ivona Mondelová, 7. tr. z Nedece — šach,
3. Brigita Vengrinová, 6. tr. z Dolnej Zubrice — hodinky,
4. Janka Kovalčíková, 7. tr. z Nedece — pingpongové rakety,
5. Aneta Loreková, 5. tr. z Jurgova — hra biliard,
6. Anna Klukošovská, 8. tr. z Novej Belej — hra futbal,
7. Halina Krišíková, 5. tr. z Vyšných Lapšov — bedmintonové rakety,
8. Kristína Kovalčíková, 8. tr. z Krempach — magnetofónové pásky.

Text a foto: ANNA KRISTOFEKOVA

Recituje jediný chlapec tohtoročnej súťaže Emilian Brbegowy z Malej Lipnice

Po piatich rokoch, ktoré uplynuli od posledného, VII. zjazdu Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, sa koncom novembra t.r. opäť zide najvyššie krajské fórum, aby ocenilo dosiahnuté výsledky našej organizácie a načrtnú nové smeru jej rozvoja do ďalších rokov.

Uplývajúce medzizjazdové obdobie nebolo ľahké. Hospodársky ťažká situácia v krajine sťažila i činnosť našej Spoločnosti. Na jednej strane nedostačujúce dotácie obmedzovali organizovanie kultúrnych podujatí a vybavovanie súborov a klubovní potrebným zariadením. Na druhej strane zhoršujúce sa existenčné podmienky nútili mnohých členov venovať sa viacej zárobkovej činnosti, že sa muselo odraziť na krajskej práci. Napriek tomu aktív KSSČaS nespustil ruky, ale v rámci existujúcich možností sa snažil realizovať úlohy nastolené na predošlom zjazde. V akej miere sa to podarilo alebo nie, posúdi spravodlivo a objektívne VIII. zjazd.

Končí sa predzjazdová volebná kampaň v miestnych skupinách a obvodoch našej Spoločnosti. Široká diskusia, aká sa vyvinula na krajských schôdzkach a mimo nich, priniesla cenné poznatky a rad konštruktívnych návrhov, pripomienok a postulátov, ktorých spoločným menovateľom bola starostlivosť o budúcnosť nášho krajského hnutia.

Veľa miesta v tejto diskusii zaberali otázky, ktoré sa priamo buď nepriamo týkajú krajskej mládeže. Totiž s mladou generáciou naša Spoločnosť spája veľké nádeje ako s pokolením, ktoré postupne začne preberať na svoje plecia krajskú kultúrnu, organizačnú a spoločensko-osvetovú činnosť. Preto je nutné — čo sa často postulovalo počas predzjazdovej debaty — čo najširšie zapájať do práce v KSSČaS mladý aktív, aby bol k tejto budúcej zodpovednej úlohe v krajskom hnutí dobre pripravený. Také sú objektívne podmienky striedania generácií v každej oblasti nášho života.

Keď roľník chce mať dobrého nástupcu na svojom gazdovstve, učí ho od detstva láske k tomuto povolaniu, delí sa s ním svojimi skúsenosťami a poznatkami, učí ho vykonávať jednotlivé poľnohospodárske práce, skrátka vychováva ho na roľníka. Podobne by malo byť aj v našej Spoločnosti. Ak chceme udržať kontinuitu krajského hnutia a zaisťiť ďalší rozvoj našej organizácie, mali by sme práve takto vychovávať mladý aktív. Som presvedčený, že podobne ako počas predzjazdovej kampane, aj na VIII. zjazde sa o otázke mládeže bude a dokonca — povedal by som — musí diskutovať, Musí sa ju podrobiť dôkladnej analýze.

Ľahko sa povie pripravovať či vychovávať — môže niekto namietnuť a bude mať pravdu. Práca s mládežou nie je vôbec ľahká a jednoduchá. Niektorí iní môžu tiež povedať, že si robím zbytočnú starosť, keďže odovzdávanie základných hodnôt z pokolenia na pokolenie, teda aj národných, sa od nepamäti uskutočňuje akoby automaticky. Dokazuje to už sam fakt existencie našej Spoločnosti, v ktorej od jej vzniku pôsobí už druhé, ba aj tretie pokolenie krajskej mládeže.

Je to pravda. V našej organizácii máme aj mladých. Účinkujú vo folklórnych súboroch, divadelných krúžkoch, hudobných skupinách, sem-tam sú vo výboroch miestnych skupín, lenže... A tu sme sa dostali k problému, na ktorý chcem upozorniť. Totiž na krajskom dianí sa podieľa, žiaľ, len nevelké percento mládeže, tej, ktorej rodičia sa hlásia k slovenskej buď českej národnosti. Kde je teda chyba?

Podľa mojej skromnej mienky chyba je vo výchove uskutočňovanej v rodine. Treba ju začínať od skorej mladosti a spolu so základnými morálnymi zásadami vstúpať dieťaťu i národné povedomie. Vstúpať lásku k rodnému jazyku — slovenskému a českému, k národným tradíciám, deliť sa

skúsenosťami z krajskej činnosti, starostlivo usmerňovať prvé kroky v spoločenskej práci mladého činiteľa, radiť mu a pomáhať. To je jediná cesta, ako možno a treba pripraviť angažovaných a zodpovedných nástupcov, u ktorých krajská pôsobnosť bude prameniť z presvedčenia, stane sa milou povinnosťou a prinesie im veľa spokojnosti.

Lenže, ako som už spomenul, národne uvedomelej mládeže nemáme v Spoločnosti toľko, ako by sme mali mať. Možno teda usudzovať, že v mnohých krajských rodinách sa vo výchove detí hádam opomína ono vštepovanie národného povedomia a lásky k rodnému jazyku. Ináč povedané — čo je azda najvýstižnejšie — vo viacerých rodinách sa túto otázku skrátka zanedbáva a podceňuje.

Možnože je to príliš prisny úsudok, ale potvrdzuje ho trebars účasť krajských delí na vyučovaní slovenského jazyka v spišských a najmä oravských základných školách. Je ich iba niekoľkosto, čo je rozhodne veľmi málo. Na dôvažok tento počet tvoria hlavne žiaci z Novej Belej, Krempach, Jurgova, Vyšných Lapšov a Jablonky. Rozhodne málo žiakov sa učí slovenčinu v Nedece, Kacvine, Lapšanke, Veľkej Lipnici, Chyžnom, Malej Lipnici, Podsrni a inde, ba máme i obce napr. Fridman, Nižné Lapše, Pekelník, Falštín, kde sa materčina vôbec nevyučuje, hoci v nich žije mnoho krajanov, ktorí majú deti v školopovinnom veku.

To svedčí o ľahostajnosti mnohých krajských rodičov k národnostnej otázke, ktorá predsa u každého človeka má patriť k najdôležitejším. Nechápem takýchto rodičov, zato chápem deti, ktoré sa samé nehlásia na slovenčinu, ba občas sa pred ňou bránia, lebo im nikto nepovedal, akej sú národnosti a prečo sa majú učiť rodný jazyk.

Otázka národného povedomia krajských detí je veľmi dôležitá a je povinnosťou výlučne rodičov. Nikto to za nich neurobí — ani cirkev, ani škola. Práve naopak. Obe vyvíjajú polonizačnú činnosť, ktorá najmä v prípade mladých, neskúsených a v rodine po národnostnej stránke zanedbaných žiakov je pre obe inštitúcie veľmi uľahčená. Výsledok je taký, že mnohé krajské deti pod vplyvom takejto výchovy za svoj rodný jazyk považujú poľštinu. Preto si myslím, že VIII. zjazd KSSČaS mal by otázku upevňovania národného povedomia a predchádzania odnárodňovacím vplyvom na krajskú mládež venovať mimoriadnu pozornosť.

V tomto predzjazdovom období mali by sme sa všetci vážne zamyslieť, v čom sa má prejavovať ozajstný, aktívny krajský postoj. Predovšetkým každý krajan mal by sa pevne pridržiavať svojho národného presvedčenia a byť na svoju národnosť hrdý. Nemožno si vážiť človeka, ktorý bol včera Slovákom či Čechom a dnes sa rozhodol považovať za Poľiaka — podľa toho, čo je preňho v danom momente výhodnejšie.

Keď sa Slováci dostali na 10 storočí pod maďarsku nadvládu, mohlo sa zdať, že ako národ prestanú existovať. A jednako napriek silnému maďarizačnému útlaku si dokázali zachovať svoju národnú existenciu. Myslí si, že aj naši krajanovia zo Spiša, Oravy a českých stredísk si zachovajú svoje slovenské či české národné cítěnie tým viac, že v súčasnosti — ako sa zdá — sa v Poľsku spolu s celkovými spoločensko-politickými zmenami mení — na priaznivejši — i prístup k národnostnej otázke. K tomuto optimizmu ma oprávňuje i optimistické presvedčenie samých krajanov, ktorých väčšina je predsa národne uvedomelá. Totiž v jednej z miestnych skupín na Spiši, na otázku predsedu Matice slovenskej Vladimíra Mináča — ako dlho si ešte udržia slovenské národné povedomie — odpovedali, že aspoň tisíc rokov. Vyznelo to skutočne zo srdca.

JÁN ŠPERNOGA

EMO BOHŮŇ

Nekorunovaný kráľ Tadeuš

Som presvedčený, že najkrajšiu zapekačku na svete mám ja. Daroval mi ju pred mnohými rokmi, istež búrlivej noci, presýtený pálenkou a dobrou vôňou, nestarý, nemladý pašerák, ktorý prevádzal, pravdaže bez cla, celé čriedy koní cez slovensko-poľské hranice neďaleko Oravíc. Vyzeral ako medveď a mal i jeho ukradnutú silu. Nikto nevedel, ako sa volá po priezvisku, možno, že ho ani nemal, lebo veď sa narodil na lazoch alebo niekde v horách, kde niet farára ani matrikára a kde deti prichádzajú na svet ako vtáčatá a vyrastajú ako poľné kvietka.

Môj pašerák mal iba dve krstné mená. Na našej strane ho volali Antušom a na poľskej Tadeušom.

Ako ostatní jeho kamaráti i jeho matka a otec, svetlo božie uzreli na vysokej, nedostupnej poľane, pod holým nebom, ako všetci horali v tomto divokom kraji. A Antuš Tadeuš ani nevedel, či je Poliak či Slovák. Bol horal a ani ho to netrápilo. Vyrastol vo voľnej a dravej prírode, ďaleko od civilizácie a kultúry, z nich mu bolo známe iba dvoje, a to kostol a kréma. Do kostola chodieval len raz do roka, polepšil či poplašil si dušu popozieraním sa po svätých obrazkoch, ovoňal voňavý dym tymianu, od ktorého sa mu kýchalo, a pobral sa preč. No do krémy chodieval už častejšie, aby si vypil páleného, od ktorého spieval, rozplakal sa alebo zúrilo, ale nikdy nekýchal. Zjavil sa so svojimi druhmi v kréme niektoorej pohraničnej dedinky, načakane, krémarmi vždy vítaný a uctievaný ako nekorenovaný kráľ, lebo peniaze rozhadzoval plným priehrštom a bol ku každému dobrý, pri pijatike krotký a nikomu bez príčiny neublížil. Ako sme už povedali, bol to chlap mohutný, veľkej sily, s ohromnou hrudou a pleciskami. I kolembavou chádzou pripominal medveďa. Len k robustnej postave mal na neuverenie jasne belasé oči pod hustým čiernym obočím. Ale i tie vedeli niekedy tak schladnúť, že človeka naskutku primrazilo k zemi. Stivalo sa to vtedy, keď sa mu niekto postavil na odpor alebo keď sa uhybal v hústine a po strmých skaliskách žandárom alebo pohraničnej strážii. No ale ešte ani v jednom prípade ho pri pašeráctve na šťastie nezlapali, a to nie na jeho šťastie, ale viac na šťastie tých, čo ho prenasledovali. Celý široký kraj až po Námestovo, ba i ďalej, a všetci čelníci-pohraničníci dobre vedeli, že Antuš Tadeuš je najnebezpečnejším pašerákom, aký sa kedy v týchto čiernych horách zjavil. No dosiaľ mu nikto nič nemohol dokázať, ani ho pri pašovaní pristihnúť.

S týmto chýrečným pašerákom a jeho malou družinou spoznal som sa v kréme na Oraviciach, kam som chodieval občas letovať. Kréma stála pod lúkami pri úzkej rozrytej cestičke a najbližšia dedina Vitanová ležala na niekoľko kilometrov. Dlho som nevedel, z čoho krémár žije a bohatne, keďže chodník ku kréme bol trávou zarastený a do výčapu sa len tu a tam zatáral furman, ktorý si zašiel načierno do hory po drevo. Až po niekoľkých rokoch sa mi všetko vyjasnilo: krému navštevovali pašeráci, a tým sa veru ruky netriasli od skúposti, keď mali vydať groš na dobrú zábavu.

Toho leta, keď som spoznal Tadeuša, nastahoval som sa na niekoľko dní do tejto krémy, aby som v samote mohol nerušene pracovať. Ale už druhú noc po svojom príchode som sa zobudil na hlasný hurhaj, doliehajúci z výčapu do mojej malej izbičky. Bol to divoký spev a kvilivé zvuky rozladenej harmoniky. Na spánok nebolo ani pomyslenia, a preto som sa obliekol a zišiel do výčapu. Mój príchod ich trochu prekvapil, hoci krémár im už o mne iste všetko porozprával, čo vedel, uistiac ich o mojej neškodnosti.

Dym v kréme, ktorú osvetľovala jediná petrolejová lampa, bolo možno krájať. Ale komuže to prekážalo. Stól bol pokrytý pohármi, prázdny a ešte plnými fľašami pálenky. Slušne som pozdravil a sadol som si k stolíku v kúte. V krátkom tichu som požiadal o dovoľenie zostať vo výčape.

— Kréma je pre každého a dobrých ľudí sa v nej vždy viac zmesť ako planých, — odpovedal práve Antuš Tadeuš, ktorého som vtedy videl prvý raz. Potom o chvíľku dodal len tak ponad plece:

— Dobrí ľudia do krémy prídu aj odídu, ale tých planých vynesú. Rozumiete, mladý pán? — dodal ešte, pričom stiahol mohutné obočie a jeho prenikavý zrak pobehal po mne. Najdlhšie sa mi díval do tváre, hľadajúc v nej akiste známky úprimnosti alebo záľudnosti. Sedel za stolom naširoko rozložený ako kráľ. V hrsti stískal dlhý končitý nôž a chvíľami prehrabával sa ním v mise, hľadajúc vhodný kus pečenej baraniny.

Vydržal som jeho pichľavý pohľad. Zdalo sa mi, že som dobre obstál pri tomto preverovaní, lebo ma hlasno pozval za ich stól. Rád som pozvanie prijal a o polhodinku sme sa všetci skamarátili.

Neviem, ako sa to stalo, ako nie, ale zkrátka som sa s niektorými už aj objímal. Myslim, že som si ich naklonil tým, že som s nimi pil, a nakoniec som ich naučil ešte aj dve nové pesničky, ktorými sa mi podarilo rozochvieť ich hrubou kôrou obrastené srdca. Ba odvážil som sa ich aj poučiť, že pesničky sa nerevú z plného hrdla, ale ticho vyspevujú, iba niekedy prechádzajú, a to postupne, do najhlasnejšieho. Ale to až vtedy, keď sa srdce piesňou naplní, že sa to už ďalej vydržať nedá, a človek odrazu len musí, veruže musí tresnúť na stól, vysoko zavýsknuť alebo mohutne zarevať v nesmiernej šťastí alebo nešťastí.

Neuplynulo veľa času a už ma počúvali ako proroka, pohľadmi mi viseli na ústach, aby im ani jedno-jediné slovičko neušlo. A len ma núkali jesť a piť. Správali sa ako deti, všetci, ako sa usilujú preukazovať mi zaľúbenie, ktoré vo mne našli.

Starý Tadeuš vytiahol z kešene nádhernú zapekačku, okovanú mosadzným plechom a opatrenú strieborným končistým vrchnákom s guľôčkou navrchu. Pomaly a spôsobne ju naplnil čiernym tabakom zo svinského mechúra. Keď ju mal napchatú, ráznym otrebním o zadnú časť svojich súkenných nohavíc zapálil šváblovú zápalku, ktorú pridržal na tabaku, prističnúc ju potom strieborným vrchnákom fajky. Fajčil z nej len tak, lebo zapieť ju v kréme nebolo kde a na takúto procedúru nebolo ani času.

Veď zapekačka sa preto volá zapekačkou, lebo sa v nej pred fajčením tabak zapeká. Len tak sa stane tabak silným, a to takým silným, že slabšieho chlapa hodí i o zem. Tým, čo nevedia, ako sa zapekačka zapeká, to povieme. V prvom rade sa z mechúra do hrsti nasype tabak, do ktorého sa niekoľko ráz výdatne napluje. Potom sa tabak v hrsti palcom druhej ruky poriadne premiesi a na koniec sa ušľá z neho mokrá guľka, ktorá sa vloží do zapekačky a na tvrdo utlačí. Potom sa prípadne ešte nasype navrch trochu čierneho korenia s paprikou, aby bol tabak ešte silnejší. Takto napchatá zapekačka sa vloží do pahreby, kde sa o chvíľu do žerava rozpáli, a tým sa začne tabak zapekať. Zapeká sa až dotiaľ, kým vystupuje obláčik bielej pary, a keď sa už z fajky prestane pariť, tabak je zapečený, čiže náležite priravený na fajčenie. Ja som si raz, ešte ako mládenec, otlahol z takej pripečenej fajky, a musím sa priznať, že ma naskutku hodilo o zem. Veru na to musí byť chlap. Vyfajčiť zapekačku môže len chlap, a nie kadejaký panák, čo vyrástol na asfalte.

Ale pri zapekaní nejde iba o silný tabak, ale i o poéziu a romantiku akéhosi tichého a mystického posedenia pri ohni. Keď vatra, rozložená na vysokej poľane dohorieva, posadajú si okolo chlapi a vložia si do pahreby zapekačky. Chlapi sedia mlčky, bez slova, nevnímajúc v tejto chvíli nič okolo seba, len pohľady upierajú na svoje fajčky, z ktorých vystupuje ľahunký biely dym, vytvárajúci v slabom vánku podoby fantastických tvarov, v ktorých primitívna fantázia číta sladké i strašidelné rozprávky.

Tadeuš nemal v kréme naporúdzí pahrebu, a preto fajčil len tak obyčajne.

— Nádherná zapekačka! — poznamenal som nadšene.

— Chcú ju? Dám im ju vďačne, — povedal a už ju aj vytiahol z úst. Ale odrazu si to rozmyslel. — Nedám im túto, ale ešte krajšiu. Tú mám ale na poľane v kolibe. Nech si idú po ňu, lebo my sa už tento mesiac sem nevrátíme.

Tak sa stalo, že keď sa nad Babou horou a nad poľskými vrchmi obloha začala pýriť a zaligotala sa strieborná zornička, vybral som sa s novými priateľmi na cestu do vysokých hôr.

Keď sa krémár dozvedel, že som sa rozhodol ísť s pašerákmi, zatiahol ma do kuchyne a tam ma zúfalo prosil pre božie milosrdenstvo, aby som nešiel, aby som nepokúšal boha, lebo sa môže stať, čo pes nerád.

— Hlúposti, pán Sivoň. Tadeuš a jeho kamaráti sú dobrí ľudia, tí by mi nikdy neublížili.

— Veru dobre pravila, — zahrnel Tadeuš, ktorý stál vo dverách a vypočul naše slová. — Dobre mu povedali. Dám im fajku so strieborným vrchnákom, takú fajku, že jej niet páru vo svete.

A tak sme teraz vystupovali hore grúňmi. Kráčali sme mlčky, husím pochodom, niekoľkí predo mnou a niekoľkí za mnou.

Sprvu sme išli známym krajom, ktorý som už viackrát pochodil, ale potom nás pohltila hustá a tmavá hora, kde už ani chodníkov nebolo. Odtiaľ sme zabočili do úzkej dolinky, akéhosi hlbokého výmoľa, a tu sa už cesta stávala nebezpečnou. Museli sme vyliezať na jeho strmé a skalnaté boky a skákať zo skaly na skalú ako kamzíci. Len jeden chybný skok a človek sa mohol zrútiť do hlbokej priepasti.

Dávali na mňa pozor a týmito nebezpečnými miestami ma viac niesli, ako som kráčal na vlastných nohách. Keď som o tejto neschodnej ceste uvažoval, nemohol som pochopiť, ako je možné, že pašeráci tadiaľto pašujú celé čriedy koní. Túto záhadu mi nikto nevysvetlil.

Po trojhodinovom úmornom pochode sme sa dostali konečne na poľanu, a tu sa pred mojím pohľadom zjavili tri veľké koliby. Pred jednou z nich horela vatra a nad ňu visiel kotlík, v ktorom sa niečo varilo. To niečo miešal asi dvanásťročný chlapec, ktorý sa zadíval na mňa, na cudzinca, ako na nejaký zázrak.

Posadali sme si okolo vaty. Ponúkli ma dobrou polievkou z baraniny, ktorú chlapčisko navarilo. Jedli sme spoločne všetci rovno z kotlíka, načierajúc do neho dlhými drevenými lyžicami. Keď sme sa nasýtli, zvalil som sa zmorený na mäkké lôžko, ktoré mi v jednej z kolíb starostlivo pripravili. Hneď som i zaspal tvrdým spánkom.

Bolo už popoludní, keď som sa zobudil. Vedľa mňa sedel chlapec, dívajúc sa na každý môj pohyb ako strážny pes. Oznamil mi, že všetci odišli a že mi strýčko Tadeuš nechal túto zapekačku. Bola to nádherná fajka, ozaj nemala páru na svete.

— Ako sa dostanem domov?

— Ja vás zavediem, — povedalo chlapča, predložiac mi ešte veľký kus syra a krajec čierneho chleba. Zapil som ho mliekom a hneď potom sme sa pustili na cestu. Dával som chlapcovi všelijaké otázky, ale neodpovedal, iba sa díval na mňa a oči mu rozsvietili len vtedy, keď som mu začal rozprávať o zázrakoch veľkého mesta, ktoré chlapec ešte nevidel a akiste za celý svoj život ani neuvidí.

Teraz sme sa vracali dlhšou cestou, ako sme sem prišli, cestou nie tak nebezpečnou, a veru slnce už zapadlo, keď sme konečne došli do hôr, ktoré som už poznal a kde sa chlapec so mnou rozlúčil. Na pamiatku dal som mu svoj vreckový nožík. S nemou úctou si ho poobzeral a v nesmiernom šťastí pritisol si ho k hrudi, neschopný vyrieť ani slova. Len jeho svetlé oči mi ďakovali. Keď som bol už ďaleko od neho, vtedy vysoko zdvihol ruku s nožíkom na rozlúčku.

O rok som zase navštívil Oravice. Hneď som sa pýtal na Tadeuša, ale toho hrmotného a mohutného dobráka už nebolo. Zabíla ho frajerka na vysokej poľane, a to krátko po mojom odchode.

Lebo Tadeuš mal za frajerku krásne plavovlasé dievča, skoro o dvadsať rokov od neho mladšie, ktoré chodievalo za ním na poľanu odovzdané klesať do jeho mocného

náručia. Ale stalo sa raz, čo sa aj inde na svete stáva, že Tadeuš sa nečakane vrátil z niektorej svojej cesty domov a našiel svoju milovanú Ančičku v objatí iného. Kto bol ten mládenec a kto nebol, ako sa sem zatáral z niektorej blízkej dediny, to už Tadeuša nezaujímalo. Iba to, že ich pristihol vo vášnivom objatí. Keď ho uvideli, obidvaja od strachu zmeraveli. Tadeuš sa bez slova sklonil, chytil mládenca za ruku a vytiahol ho z koliby. Mládenec ho bez odporu nasledoval, chvejúc sa na celom tele, a nezmožil sa ani na najmenší pokus vyslobodiť sa z jeho medvedích rúk, vedel, že by to bolo márne. A Ančička, ktorá po prvom prekvapení vyskočila a prešmykla sa popod Tadeušove nohy ako lasica, zastala od koliby na niekoľko krokov a viac zvedavo ako so strachom sa dívala na scénu, ktorá sa začala pred kolibou rozvíjať.

— Nešpiň sa s ním, Tadeuš, veď ja len teba rada, — zašepala z úctivej vzdialenosti. Zastal na jej slová akoby prekvapený.

— Ty ma rada, Ančička? — opýtal sa jej krotko.

— Iba teba, Tadeuš, — povedala a pokúsila sa aj o úsmev, urobiac niekoľko krokov k nemu.

— To je dobre, — oddýchol si akoby ufačene a opýtal sa jej ešte: — A tohto tu, čo ho držím za krk, nerada?

— Ja rada iba teba, Tadeuš!

— To je dobre, — poznamenal Tadeuš ešte raz a privetivým hlasom vyzval Ančičku:

— Ančička, duša moja, nože skoč do koliby a dones povraz, tam je na hambále.

Dievča prinieslo povraz, ktorým Tadeuš priviazal mládenca k veľkému stromu, ktorý samojediný stál medzi kolibami na poľane. Mládenec ešte ani teraz neodporoval a dal sa bez slova priviazať k stromu. Iba strach sa mu zjavil v očiach.

— No dobre, — povedal Tadeuš a oprášil si ruky, ako by mal na nich nejakú špinu.

— Sem poď, Ančička, verná moja frajerka,

sem proti nemu, aby si ho dobre videla, — povedal jej vlúdne. Chytil ju za ruku a pritiahol na miesto, ktoré bolo od poviazaného mládenca asi na dvanásť krokov.

— Vidíš dobre toho pľuháka, čo ti ublížil, povedz!

— Vidím, Tadeuš.

A vtedy Tadeuš sňal z pleca flintu a podal ju dievčatu.

— Tak ho zastrel, Ančička, hanbu treba zmyť. Zviedol ťa, Ančička, musíš pomstiť seba i mňa.

Ančička zbledla, keď od neho preberala flintu, a mládenec, keď počul Tadeušove slová, zareval a zatrepotal sa v povrazoch ako lapená mucha.

— Zastrelíš? Ja? — pýtala sa ho s vytreštenými očami.

— Ty veru, Ančička moja, veď ma rada a nie hentohto, — povedal ticho, ale pevne a hlavu pohodil k mládenčovi, vydesenému na smrť.

Dievča sa dívalo chvíľu uprene do Tadeušových nemilosrdných očí a potom sa z nej ťažko vydrala otázka:

— A keď ho nie?

— Tak potom vás zabijem oboch.

Ančička si zhlboka vydýchla a bolo vidieť, že sa rozhodla. Dvihala pomaly zbraň, mierac na mládenca, ale vtom sa prudko obrátila a vystrelila. Nie na mládenca, ale na Tadeuša, ktorý sa zatackal a zrútil na zem bez jediného slova. Tak umrel Antuš Tadeuš. Tak umrel nekorunovaný kráľ týchto hôr.

Dievča mu nevenovalo ani jediný pohľad. Prišlo k mládenčovi a oslobodilo ho z povrazov. Vďaka k nej prišlo, ale dievča odstúpilo od neho a napľulo mu do tváre. Potom sa obrátila a pomalými krokmi, trochu sa tuckajúc, uberalo sa lúkou smerom k lesu. Onedlho zmizlo za prvými jedľami, ktoré obopínali poľanu.

Kresba: Areta Fedaková

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(20)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Dva zlaté copy se zapletly v těžký vrkoč, do oušek vklouzly tyrkysové náušnice, ruka s pudřenkou přešla po hrdle a po čele a dvě vlahé oči se rozzářeně zhlížely v zrcadle, které obrazilo mladou, kypivě baculatou postavku, za níž mateřské ruce už natřásaly večerní šatečky ze světle modrého hedvábí. Poprvé do tanečních hodin — to byl pramen opojivého rozčilení slečny Emilie Kostečkové a její matinky Marie Kostečkové, rozené Varhanářové, choťi továrníka pánského prádla a kravat Jaroslava Kostečky v Praze II, Těšnov 17, sklad a detail Praha I, Celetná 47.

Když se obě dámy pozdě večer vracely z Linkova tanečního institutu, byla ještě dvě okna v prvním patře jejich domu na Těšnově ozářena.

„Tatiček nešel spat,“ pronesla paní Kostečková, „tatiček nás ještě čeká.“

Opravdu, pan továrník Kostečka seděl bez kabátu a bez límceku, s vestou rozepjatou, v jídelně u poslední sklenice piva a četl Národní listy. Když dámy vstoupily, spustil plachtu Národních listů a ve světle lustru se objevila jeho protáhlá tvář se skřípcem na silném nose, s pšínou uprostřed kroužících se vlasů a s dlouhým hnědým plnovousem, který se jemně vlnil pečlivou prací kadeřnickou.

„Tatičku, to ti bylo krásné!“ zvolala Emilka ve dveřích a rejdic po pokoji vyprávěla překotně o blažených zážitcích prvního večera. Nechali ji vymluvit a pak ji poslali spat. Byla velmi rozčilená a stále objímala matku, která ji hladila a líbala.

„Já tu čekám, maminko,“ pronesl pak pan Kostečka k manželce, potukáváje skřípcem na stůl, „abych ti řekl, že ten záhřebský Fekete-Crnkovič přece jen zaplatil. Tak jsem si řekl, že těch patnáct stovek rovnou můžeš uložit Emilce na věno.“

„To jsi hodný, tatičku. Musíme teď stále myslet na její štěstí. Je to vážnější, než jsem se domnívala.“

„Snad už nemáš pro ni ženicha?“

„Já ne, ale nápadník je tu i beze mne. Bodejť by nebyl, holka jako květ, hezká, po tatičkovi. Tak se k ní už před časem přitočil. Studentská láska, to víš, tatičku, to má své kouzlo. A dnes se mi představil. Hezký, úhledný mládenec, náramně slušný, doprovázel nás až na roh.“

„To jsou zvěsti, maminko. A co je zač? Jak se jmenuje?“

„Petr Karas, tatičku, kandidát profesury.“

„Profesor... hm... No, to není špatné. Státní služba, pod penzí...“

„Moc roztomilý a náramně inteligent. I básně píše, dnes jí jednu přinesl, sebrala jsem jí Emilce, aby sis ji přečetl.“

„Tak, tak. Básník. Něco á la Vrchlický, co? No, nemám nic proti básníkovi v rodině, když má jinak řádné zaměstnání. My si už něco můžeme dovolit. (...) Ukaž mi tu básničku.“

Pan Kostečka si nasadil skřípec a otevřel list papíru.

„Rukopis má úhledný, není to žádná kaligrafie, ale na profesora píše pěkně čitelně. To máme mezi odběrateli profesory, že to člověk musí vždycky třikrát luštit, chtějí-li širtynk nebo šifón. Tak tedy básně. Básně na naši Emilku! Podívejme se!“

K Vám, krásná Neznámá, jež blahem plníte rovnici Života, než rozřeší ji Styx, mé letí verše, o nichž nevíte, nesouce touhu mou po luzném onom X.

No prosím. Tak se mi zdá, že by to Vrchlický na naši Emilku líp ani nenapsal. Pomalu, uznale pokyvuje hlavou, přečetl továrník Kostečka ještě tři sloky básně.

„No prosím. Básně opěvující naši dceru. Kdo by si to byl pomyslíl.“

„Ba, ba, Jaroslave,“ odpověděla paní Kostečková s očima plnými slz, berouc si zpět rukopis, „když jsem to tam u Linků četla, říkala jsem si: Bože, bože, jestlipak tebe kdy potráfílo takové štěstí, aby tě někdo opěvoval.“

„No, no, Marie, to zase nesmíš tak brát. Já jsem se vyznal v konceptu, to mi neupřes. (...) Každý máme holt jiného génia. No a co ten mladík... z jaképak je rodiny?“

„To je, co mi dělá trochu starost,“ svěřovala se manželka, „jeho otec je prý podnikatelem divadla Varieté...“

„Ach, to je ten Karas z Varieté Humberto! To tedy znám jeho dědečka — otec toho direktora chodívá někdy k Bílé labuti k našemu stolu. Prostý člověk, ale zajímavý, všichni ho mají rádi. A Varieté je prý teď moc dobrý obchod, ti lidé budou mít pěkně peníze. No, na to si vezmeme informaci a pak se uvidí. Já Emilce nebudu překážet ve štěstí.“

Manželé Kostečkovi šli spat, ale dlouho nemohli usnout.

„Tatičku, spíš už?“ zašeptala po dlouhé chvíli paní Kostečková. „Víš, mne najednou napadlo... jak ten hoch tam píše „nesouce touhu mou po luzném onom X — co to má být, to X? Tomu nerozumím.“

„No, to je jako něco neznámého, jako se říká pan X nebo pan Y.“

„Tak ty myslíš, že v tom není nic... jako zvláštního...“

„A co by v tom mohlo být?“

„No, já jsem si jen myslela... když jako touží po luzném onom X... jestli to luzné X... jestli jako...“

„A tak! No, to snad ně, prokristapána, vždyť je to ještě mladý hoch...“

„Tak ty tedy myslíš, tatičku, že to není nic... jako závadného?“

Ale ne, asi ne, maminko. Ale takhle, když se to řekne... ono to není špatné... luzné X, chachacha...“

„Ale fuj, tatičku, nať ty hned myslíš...“

„Já? Copak jsem na to luzné X připad já?“

„Ale vy mužští jste takovi...“

„Luzné X... i mlč, maminko... maminečko... kdopak s tím přišel?“

Druhého dne požádal továrník Kostečka svého důvěrného obchodního přítele pana Salzmanna, aby mu opatřil informaci na Václava a Petra Karase v Karlíně. Agentura jí dodala za několik dní. Kostečka se ženou čtli ty dva listy s velkou zvědavostí.

„Karas Václav, spolupodnikatel Varieté Humberto v Karlíně. Pochází odtěnkud z jižních Čech. Roku 1890 převzal artistické vedení divadla jako nájemce. Je oceňován jako prvotřídní odborník, podnik se za jeho řízení těší velké oblibě a jeho dosavadní prosperita je nepochybná. Rodinné poměry jsou nejasné. Manželka Helena, původem artistka, žije za hranicemi, podle jedněch u svých rodičů, podle jiných v angažmá. Jinak žije tázaný velmi spořádaně a jeho jmění přesahuje 100 000 zl. Žádaný úvěr mu lze povolit.“

„Karas Petr, posluchač univerzity, Karlín. Syn artistického podnikatele a nájemce divadla Varieté Václava Karase a jeho manželky Heleny, artistky. Studie na gymnáziu v Truhlářské ulici konal s vyznamenáním a také univerzitní zkoušky skládá dochvilně a s velkým úspěchem. Pro podnik svého otce nejeví žádný zájem, nýbrž připravuje se na profesuru. Jest povahy poněkud nepraktické, ale ve výdajích je šetrný. Poslední dobou má známost s dcerou nějakého zámožného továrníka. Žádaný úvěr mu lze povolit se zárukou otce nebo budoucího tchána.“

„Houby!“ vykřikl Kostečka bezděky. „Já mu budu povolovat úvěr pod svou vlastní zárukou!“

„Vždyť také o žádný nejde,“ smála se paní, „Salzmann přece musel nějak odůvodnit dotaz. Co tomu říkáš?“

„Hm — až na tu záhadu s matkou to vypadá velmi dobře. Nejlip snad bude, když ho k nám pozveš v neděli na kávu a pak se mu podíváme na zoubek.“

Petr Karas tedy proušel příští neděli kávovou zkouškou. Bylo mu vyslechnouti mnoho případů a historek z oboru výroby pánského prádla a nákrčníků, jakož i několik kousků na klavír, které přednesla slečna Emilka. Navzájem zase byl vyzpovídan o domácím životě svých rodičů, o výnosnosti divadla Varieté a o tom, co dělá paní matka v cizině. Dokud Kostečka mluvil o lnu a bavlně, poslouchal Karas jen zdvořile. Ale najednou se ozvala čísla.

„Takový střední širtynk má na čtverečním centimetru 22 nití bavlněné příze dvacítky a napříč 19 nití čtrnáctky.“

„Dovolte,“ přerušil ho Karas a přivřel oči, „to tedy znamená ... že dvacítky má v průměru 0,45 milimetru a čtrnáctka... čtrnáctka 0,53 milimetru. A z čeho jste, pane továrníku, vzali čísla těch nití? Víte, mne by velmi zajímalo dovědět se, jak se v obyčejném životě dojde k číslu.“

„Číslo bavlněné příze znamená, kolik praden přijde na jednu anglickou libru.“

„Tedy se určuje dělením. To je znamení. Je to pradeno určitá jednotka?“

„Ovšem. Pradeno má sedm pásem a každé pásmo má 80 návínů po půldruhém yardu.“

„To je rozkošné... dovolte... osmdesát návínů je tedy 120 yardů, sedm pásem jste řekl, to tedy má pradeno 840 yardů a anglická libra o 16 uncích se rovná 453,598 gramu, že ano, a když se yard rovná 914,384 milimetru — to je úžasné, co počítání by dala noční košile, kdyby se to všecko mělo převést do metrické soustavy!“

„To ve Francii měří přízi na metry a číslují její sílu podle toho, kolik praden váží půl kilogramu. Existuje ovšem jakési číslo, kterým lze anglické číslování hned převést na francouzské, ale to číslo si nepamatuji. V kanceláři mám na to tabulky.“

„Pane továrníku, kdybyste dovolil, já bych jednou přišel to přepočítat a přezkoušet...“

„Ó prosím, přijďte, kdykoli vám bude líbo. U nás se to číslicemi jen hemží, a když to všechno mezi sebou znásobíte, možná, že dostanete ono luzné X, po kterém jste toužil ve své básničce.“

„Pane továrníku,“ zvolal Petr Karas, „kdybych se toho X mohl dopočítat, už by mi nebylo žádným X. Ale obávám se, že tohle X je nevypočítatelné.“

„No, pane Petře,“ zasmál se Kostečka, „teď z vás promluvil básník. Možná že máte kus pravdy — ale nebojte se jí.“

Když se Petr Karas večer rozloučil, příšly matka s dcerou za tatíčkem, co mu říká.

„Je to, zdá se, hodný hoch. Profesor bude dokonalý.“

„Ano. Je neobyčejně nadán,“ řekla maminka.

„Je génius,“ řekla dcera.

„A la bonne heure, snad to unesem,“ řekl otec.

* * *

Telegramy, před nimiž lidé trnou hrůzou, byly nejběžnější korespondenční prostředek divadelní kanceláře Karasovy. Tisíce depeší otvíral zcela mechanicky, jako by šlo o konvenční gratulace, ale nad jednou, která přišla z Rotterdamu, náhle zaváhal. Pak ji otevřel a četl:

příjeď helena zraněna kranz

Za dvě hodiny nato seděl s Petříkem a Steenhowerem v drážďanském rychlíku. V Lipsku měl kdy koupit velkou kyticí fialek. V Rotterdamu je očekával sám Kranz.

„Cvičila nového hřebce na vysoké figury,“ vyprávěl jim za jízdy do nemocnice, „ale při jedné levadě se jí kůň vzepjal příliš vysoko a zvrátil se. Padla na pistu, kůň na ni, zůstala ležet. To víš, Vašku, ženské sedlo, to je hozná věc.“

Z pokoje v nemocnici vyšly dvě staré dámy.

„Maminko!“ zvolal Karas rozdechvén.

„Vašku!“

Anežka Berwitzová ho objala a zlíbala jako vlastního syna.

„A to je náš Petřík. Bože, chlapče, ty jsi vyrostl! Vítám tě, Frans! To jste hodní, že jste přijeli všichni. Ted tam nechoďte, Helena právě usnula. Ale je to vážné, děti, je to vážné...“

Stála vztyčena, připravena jako vždy statečně nést ránu osudu, jen nové slzy se objevily ve vyplakaných očích. Tělo její dcery bylo rozdrceno.

Vešli k jejimu loži až vpozdvečer. Uvítala je pohledem plným lásky. Ruce měla volné, jednu namáhavě podala Vaškovi, druhou Petříčkovi. Tak zůstala mezi nimi s kyticí fialek na pokrývce, nehybná, obětovaná, ztrácející chvillemi vědomí. O jedenácté hodině v noci skonala.

Radili se v hotelu o pohřbu.

„To si беру na starost já,“ prohlásila Anežka Berwitzová. „Odvezu své dítě do Turnhoutu. Petříček pojedje se mnou. Syn musí být na pohřbu své maminky. Ale Vašku a Frans se vrátí odtud do Prahy. Soukromé starosti nesmějí zasáhnout do chodu podniku.“

První přišel po svém návratu Steenhower.

„Neměl jsem tam jezdit,“ začal svůj rozhovor s Karasem. „Byl jsem tu úplně spokojen a nepřál jsem si nic jiného než sloužit až do své smrti. Ale když jsem před Arnhemem vykoukl z vlaku a viděl Dolní Rýn, kanály, první tulipánová pole a první větrník, stisklo mne to radostí a steskem. A pak už jsem nemyslel na nic jiného, než že člověk má umřít ve své rodné zemi. Neměj mi to, Vašku, za zlé — já chci domů!“

Odešel tedy Frans Steenhower, účetní a sekretář, a po něm začal mluvit o odchodu Antonín Karas. Ze prý je té chalupy v Horní Sněžné přece jen škoda, aby tak zahálela, a že by tam mohl leckterého kluka vycvičovat pro cirkus nebo pro varieté.

„Co to najednou, táto, na tebe sedlo?“ zeptal se ho syn zpříma. „Nechutná ti ležák u Labutě nebo co?“

Starý se ošávil, ale pak mávl rukou.

„A co bych ti zapíral, mě už tady nic netěší. Vypadly mi dva zuby, tuhle napřed, vidíš?“

„Ano — ale pro ty zuby chceš, inspektora, odejít z Prahy?“

Kresba: Areta Fedaková

„Pro ty zuby. Ano. Já totiž nemohu teď fádne troubit. Ať si nastrčím hlubší nátrubek nebo měleji, já teď nevezmu bezpečně tón. Vono mi to z huby netrajbuje. A když si už nemůžu ani ten šlusmarš zatroubit, tak to tu ten celej uměleckej život patří do hajzlu.“

Nu, nedalo se nic dělat, Karas Antonín, zedník, tenták, inspektor, spakoval kufr a odjel do Českých Budějovic, aby se zas ujal chalupy v Horní Sněžné.

Antonín Karas odjel a Smetana-Bureš ulehl. Postonával celý podzim, zimní nachlazení ho povalilo, ten den po Hromnicích mu odzvonili. (...)

Za dva dny po pohřbu přinesli Václava Karasovi z mlýnů balíček, to prý mu nebožtík pan otec odkázal. Karas jej otevřel a oči mu zazářily: v papíře byly knížky a sešity převázané motouzem, onen malý poklad básniček, jež tenták Bureš vozil s sebou světem a z něhož Vašku se učil tehdy čist česky.

Na jaře nadešly poslední zkoušky Petříkovy, jeho slavná disertačka o obecně kubické nadploše v prostoru čtyřrozměrném, nato parádní promoce s upřímnými gratulacemi profesorů, žádost o místo a úřední lejštro, kterým byl jmenován suplementem pro matematiku a deskriptivu na Akademickém gymnáziu v Praze. Dopoledne se představil řediteli ústavu a odpoledne požádal pana Jaroslava Kostečku o ruku jeho spanilomyslné dcery Emilky.

Večer po svatbě seděl Václav Karas ve svém bytě proti viaduktu úplně sám. Žena, strýc, táta, učitel, syn — všichni ho postupně opustili. Z celé bohatýrské minulosti nezbylo nic než ta smlouva o nájmu divadla Varieté. Až ta za dva roky dojde, bude mu už přes padesát. (...)

Může se vůbec padesátiletý člověk vrátit k cirkusu? Proč by nemohl? Půl roku práce s koněm a Vašku bude zas mistrem vysoké školy. To se nemůže zapomenout, když se to jednou umí. Ale což jde jenom o vysokou školu? říká si Karas. Dejte mi osm nebo dvanáct nebo šestnáct inteligentních koní, a za půl roku vypracuji s nimi znamenitý akt drezúry. Dejte mi lvy nebo tygry nebo me-

vědy nebo slony, se vším si budu vědět rady a postavím svou práci.

V příštích měsících jako by se vracel do dětských let: budu dontěrem, budu jezdcem, budu skokanem, budu jako Arr-Schir. Cirkus Humberto vábí mocnou, neodolatelnou silou. Karas nemluví, ale zjišťuje stav svého jmění a pobitá. Má dost peněz, aby se mohl stát i společníkem takového Kranze, který je stár a nemá potomka. Jak by to bylo krásné, utvořit firmu Cirkus Kranz & Humberto a obnovit zašlou slávu hrdého jména! Kupodivu ho nikdy nenapadne, jak by zněla firma Kranz & Karas. Vašku vyrostl v zajetí tradice tak silné, že pořad vidí všechnu velikost ve jménu Humberto a sím se cítí jen jako dědic, pověřenec a vykonavatel humbertovského posláni.

Václav Karas je rozhodnut, že opustí varieté. Po čtrnácti letech práce a zkušeností má varietní provoz tak v malíku, že mu to připadá jako hračka. Zná všechny artistry světa, všechny atrakce, všechny senzace, všechny způsoby, jak útočit na přízeň publika. Sestavit program není pro něho větší námaha než namíchat karty. Co by zde dále podnikal, byly jenom kombinace a variace; a jemu se chce zápasit s protiventstvím. Padesátiletý ještě nemusí myslet na odpočinek. Padesátiletý ještě může změřit své síly na docela jiných úkolech.

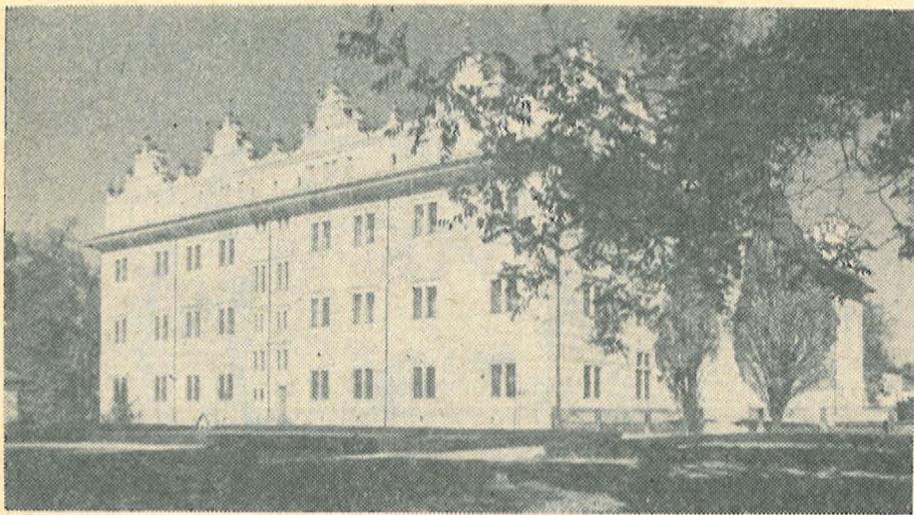
Václav Karas, řečený Vašku, cítí, že je rozhodnuto. Opustí tuto vaničku s vlažnou vodou a pustí se zase do dravého proudu. Nemluví o tom, ale chystá se. Každé dopoledne je v zemské jízdnárně čtyři hodiny v sedle. Doma mezi dveřmi má zavěšeny kruhy, v ložnici leží malé i velké činky, tělo se vytrvale dává do pořádku. Od bratří Kerholcových dostává zprávy, jak to teď chodí v kulaté práci. Ještě jednu sezónu v Praze, a sbohem, lenivý životě kamenného domu!

Rozhodnuto, hotovo, zpečetěno. A najednou to všechno ztroskotá o nový, nečekávaný argument.

Ten argument je maličká, vrnivá a vřiskavá, má modré, udivené oči a na křtu dostal jméno Liduška.

Václav Karas, řečený Vašku, je dědečkem.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLE

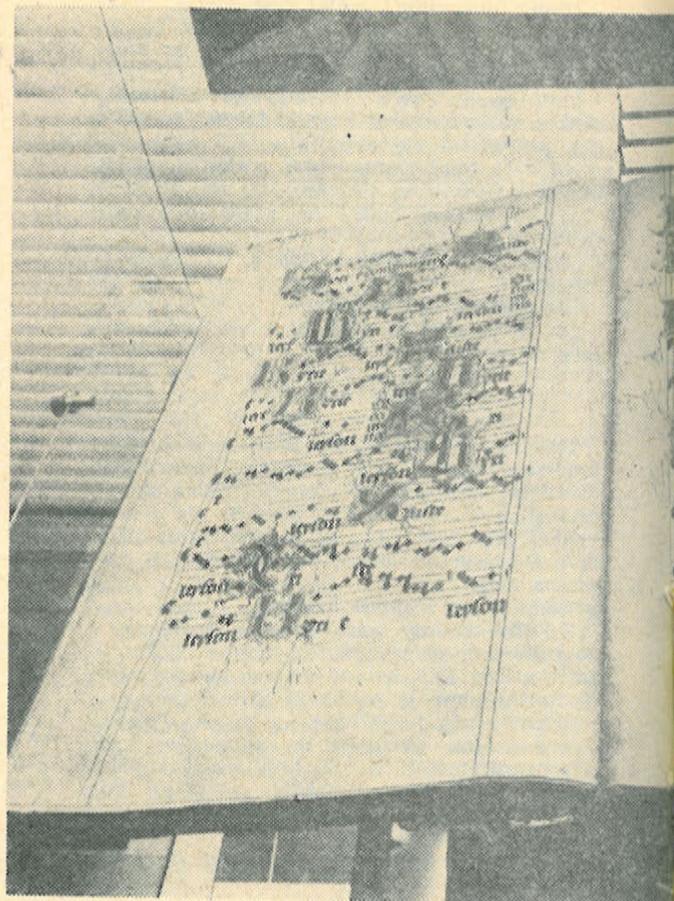

Státní zámek v Litomyšli, v němž je umístěno Muzeum české hudby

Rok české hudby podnítl kulturní dění v Československu a položil základ i k některým trvalým zařízením, jež se stala chloubou a svědkem hudební vyspělosti českého a slovenského národa. Takový monument představuje i Muzeum české hudby, k jehož centrální expozici na zámku v Litomyšli byl před pěti roky položen základní kámen a jež nyní dovršuje svůj náročný projekt.

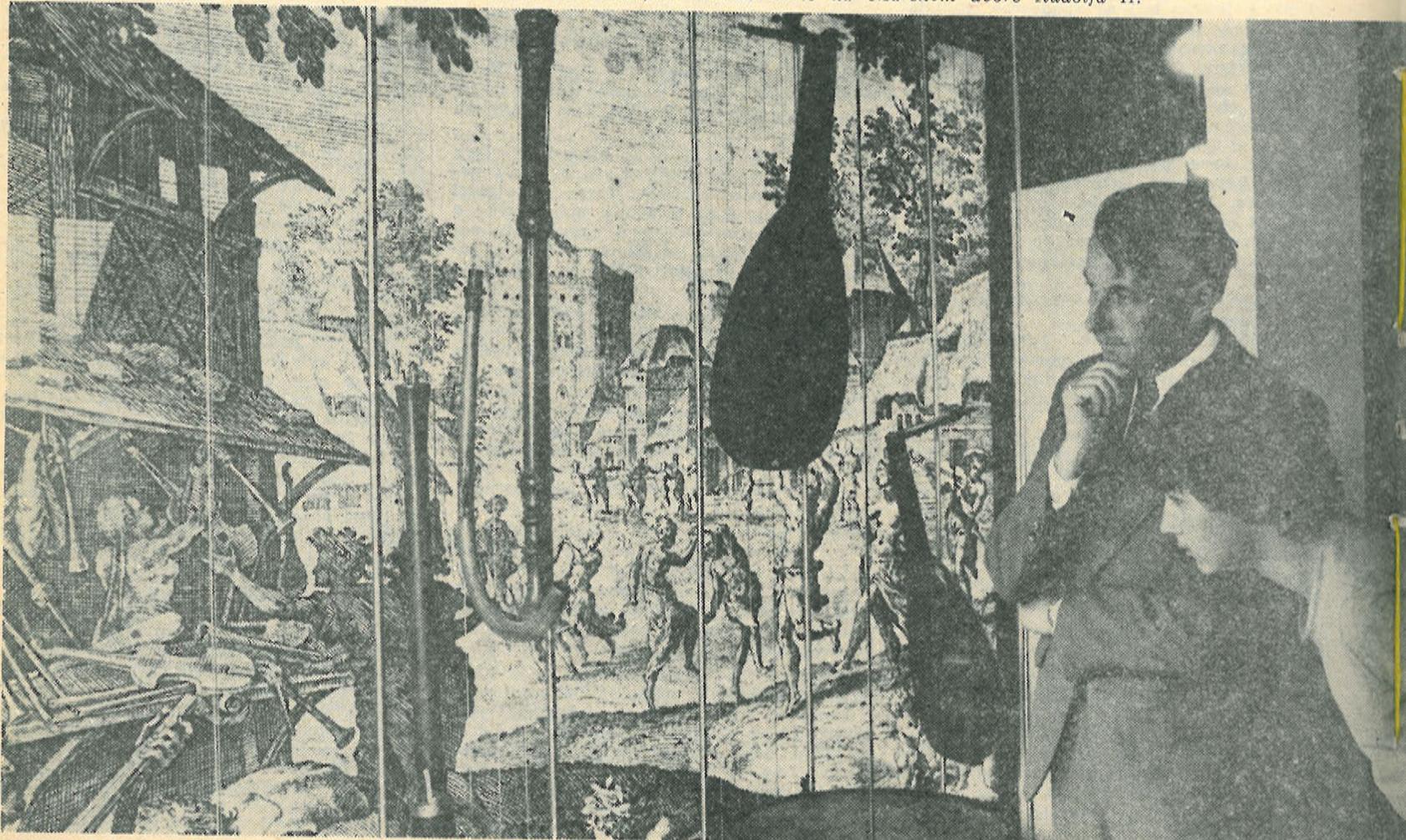
Skvostný renesanční objekt na hranicích Čech a Moravy, postavený v 16. století italskými architekty ve stylu vrcholné renesance, byl vybrán pro své budoucí určení z několika důvodů. Svou čistou architekturou a rozsáhlými prostorami nabízí jedinečnou příležitost, aby představil široké veřejnosti poprvé v historii sbírky o tisícletém rozvoji české hudby z domácích i zahraničních pramenů a sbírky v takovém rozsahu a uměleckém uspořádání, že sotva najdeme někde ve světě jeho období. Kromě osmnácti archivů, muzeí, knihoven, galerií a uměleckých institucí poskytly sem cenné materiály významné zahraniční expozice: Zemská kni-

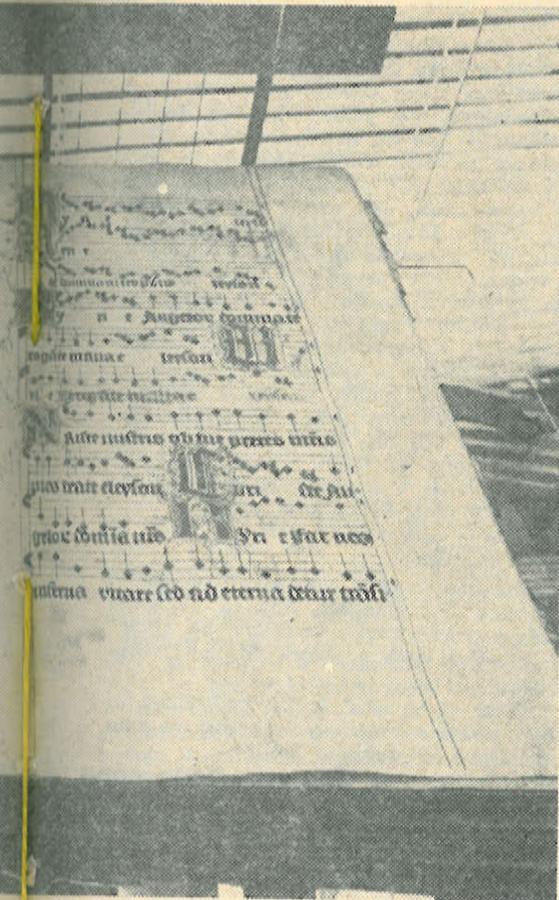
K velmi cenným památkám patří Fraunusův kancionál, sborník skladeb domácího i zahraničního původu.

Muzeum české hudby v Litomyšli

Mezi vystavenými exponáty i hudební nástroje z období renesance, na něž se hrálo na císařském dvoře Rudolfa II.

hlovna v Drážďanech, Bavorská státní knihovna v Mnichově, Bibliothèque communale z Cambrai ve Francii, Rakouská státní knihovna ve Vídni, Univerzitní knihovna v Heidelbergu a další.

Jiným důvodem, který opravňuje Litomyšl k tomuto počinu, je skutečnost, že přímo vedle zámku stojí bývalý pivovarský dům s rodnou světničkou zakladatele české národní hudby Bedřicha Smetany. Po několikaleté náročné renovaci byl objekt zpřístupněn veřejnosti jako skladatelův památník.

A konečně je nutno vzít v úvahu hudební tradice Litomyšle sahající tři sta let nazpět, jejichž pokračováním se po druhé světové válce stal každoroční Smetanův festival a hudební slavnost Mladá Litomyšl.

Muzeum české hudby v Litomyšli se stalo projektem nebývalého rozsahu. Začalo se na něm pracovat v roce 1981, souběžně s náročnou renovací celého zámku, která dosud pokračuje. V obnovených prostorách byla postupně instalována rozsáhlá sbírka českých hudebních památek — od nejstarších dob až po dnešek. Tři části této vzácné expozice byly dokončeny, poslední má být hotova během dvou let. Celý objekt se tak stane po konečném uspořádání centrálním výstavním a badatelským střediskem, jehož fondy zachytí v úplnosti kompletní škálu vybraných hudebních památek české minulosti — od archeologických nálezů přes tisíciletý historický vývoj až do současnosti.

První část expozice nabízí návštěvníkům několik set vzácných památek v moderně pojaté audiovizuální instalaci, kterou uvádějí nejstarší ukázky prehistorických hudebních nástrojů z československých archeologických nálezů: hliněný jednoblátový buben a ze sobí kosti vyřezávaná píšťala, stará asi 28 000 let. Oba exponáty pocházejí z vykopávek v Dolních Věstonicích na Moravě. Pak následují ukázky hudební kultury z Velkomoravské říše a z časů christianizace Moravy věrozvěsty Cyrilem a Metodějem, cenné ukázky písemných hudebních památek z doby přemyslovské, lucemburské, karolinské a habsburské, až k časům vlády císaře Rudolfa II. habsburského, kdy Praha a Čechy byly umě-

leckým centrem Evropy. Z nejcennějších exponátů je zde například Litomyšlský graduál či faksimile nejstarší české duchovní písně Hospodine, pomiluj ny z období středověku. Zcela mimořádným exponátem Muzea české hudby v Litomyšli je soubor dochovaných renesančních hudebních nástrojů — takzvaná Rožmberská kapela — ojedinělá památka nejen na území Československa, ale i ve světě.

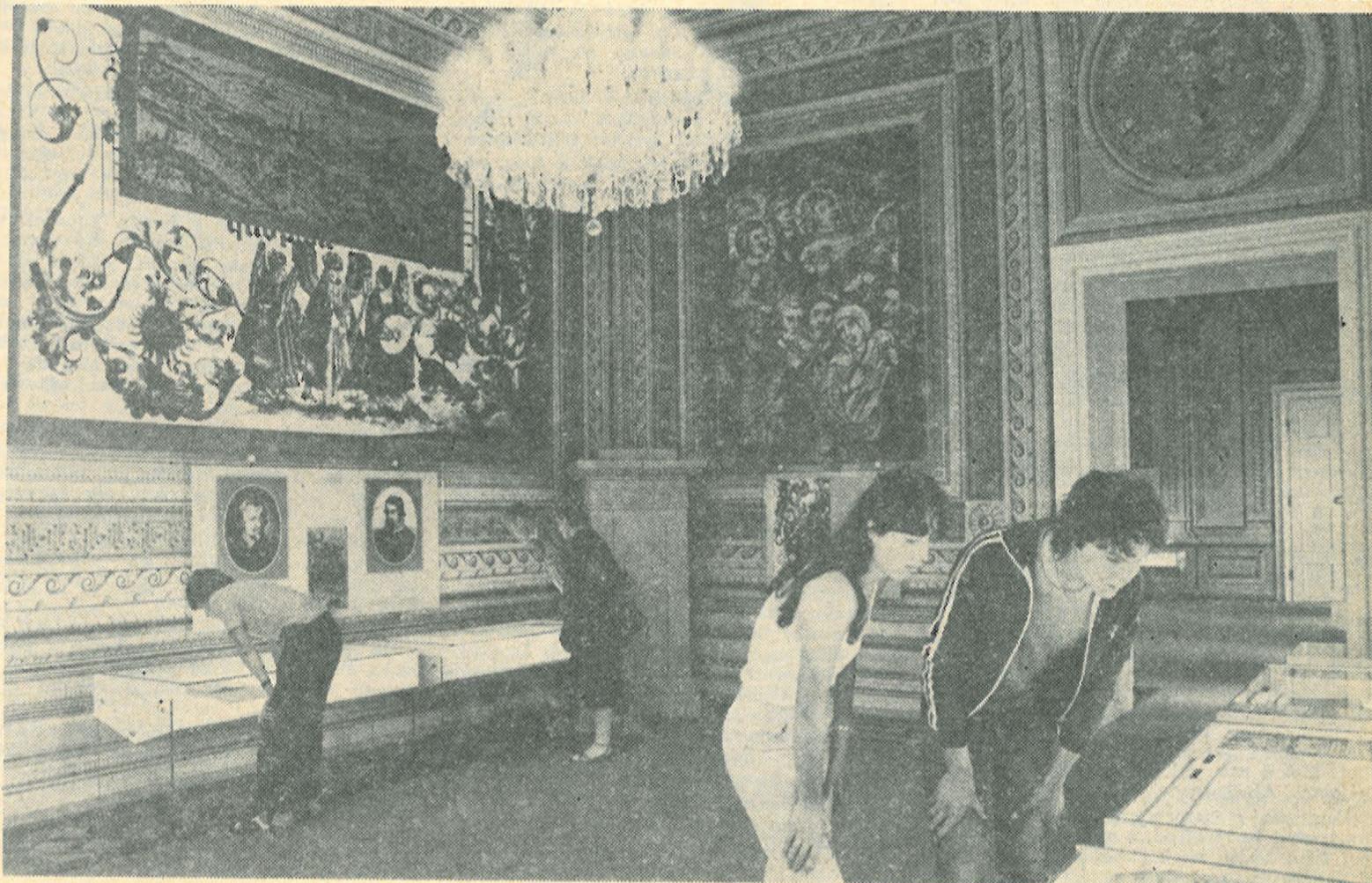
V oddílu starých českých hudebních památek z poloviny 13. století zaujaly své místo texty a notace středověkých dramatických duchovních her se zpěvy, které se prováděly hlavně v čase vánočním a velikonočním. Jako nejstarší doklad tu objevíme například zápis velikonočních slavností v Cechách v kodexu Missale plenarium z 12. století.

Expozice Muzea české hudby v Litomyšli nyní vytváří — až na závěrečné období 1918—1945 — souvislý celek, který dokumentuje přehled vývoje české hudební kultury od nejstarších dob až po dnešek. V uplynulých týdnech byla zpřístupněna v šesti sálech jedna z nejpodstatnějších součástí této velkolepé instalace, zahrnující vznik a rozkvět české hudební kultury od poloviny 19. století do roku 1918. Prostřednictvím písemných a obrazových doplňků se tato nová část zaměřuje k ohlasům revolučního roku 1848, představuje hudební ovzduší Prahy od padesátých let minulého století, zaznamenává budování a první vývoj Národního divadla, začátky spolkové hudební činnosti v českých zemích, vstup významných tvůrčích osobností do hudebního života i rozvoj hudební vědy, školství a publicistiky. Samostatný sál je věnován zakladatelským zjevům a institucím. Střídmá a vkusná umělecká instalace zaujme diváka svým citlivým výběrem i prezentací, ukáže mu, jak se česká hudba uplatňovala doma i jak pronikala za hranice, jak hledala své místo a zařazení ve světových proudech a kolika pozoruhodnými díly obohatila mezinárodní hudební dění.

DR. JIŘÍ VITULA

Pohled do expozice

Foto: Jindřich Šaroch a ČTK

MARGITA FIGULI

TRI GAŠTANOVÉ KONE

(5)

POKRAČOVANIE Z PREDŠLÉHO ČÍSLA

Vybral som sa teda s mládežou do vrchov páliť svätojańské ohne. Schodili sme sa večierkom na pasienku poníže bujnej zelenej mlade. Kraj bol zvlnený kopcami ako more. Pod jedným z nich čakali sme, kým sa všetci zideme, aby sme mohli spoločne vystúpiť naň a zapáliť oheň sv. Jánovi.

Sedel som pod stromami osamote a počúval, ako mi za chrbtom hučí hora. Predo mnou na lúke stála skupina mládeže, medzi ktorou bol i Jožo Greguš i Jano Zápotočný. Myslel som, že bude tu i mladík s fúzikmi, ale nikde som ho nevidel.

Čakalo sa vlastne už len na Magdalénu. Nik viacej nechyboval okrem nej. Jastril som očami po okolí a dychtivo som strichol, kedy sa ukáže. Bez nej nemal pre mňa zmysel tento večer, ako nemali pre mňa zmysel bez nej všetky svätojańské ohne.

Spozoroval som, že i Zápotočný je pre jej neprítomnosť namrzený a že sa pred ostatnými hodne zdržiava, aby neprepukol v ňom hnev. Vedel som, že sa nebude môcť dlho ovládať, lebo nebol celkom triezvy.

O chvíľu, keď prechodila trpezlivosť aj ostatných a začali pomaly po skupinkách odchodiť na kopec, Zápotočný povedal:

— Nevieš, čo si tá myslí. Už mám toho vykrúcania dosť. Raz ma dožerie.

— Ale veď príde, — miernil ho Greguš, — chce sa ti páčiť, nuž sa dlho cifruje.

— Alebo niekomu inému, — zahundral Jano a pozrel na mňa. — Hoci je po pytačkách, podozrievam ju, že sledí za kýmisi iným.

Predo mnou hovorí:

— Ale mňa neoklame, už viem, ako jej prejdem cez rozum. Už som si dopodrobna premyslel, ako sa presvedčím.

— A čože strojíš? — vyzvedá Jožo.

— To je moja vec. Nech nezabúda, že ja sa nedám za nos ťahať, nie som hocikto.

Zaľúmal a ziskrilo sa mu v očiach.

Nevediac si so sebou rady, napokon chytil sa svojej najlepšej zbrane a začal sa chvastať majetkom. Naviac táral o svojich peniazoch a dokončil takto:

— Vidíte, mohol by som si vybrať, akú len chcem... a ona... Ale už to nevydržím dlho.

— Lafa, i tu čo krásavíc. Hociktorú by som mohol mať, lebo každá vie, kto je Zápotočný. Ak neveríte, dokážem vám.

Ešte raz si poprezeral lúky, a keď sa presvedčil že Magdaléna nejde, nedal sa viacej tisiť. Vrátil sa k čakajúcim a vybral si z dievčat naozaj najkrajšiu. Cítil som, že

je hrdá, že ju Zápotočný vyznamenáva. V opitosti začal jej dvoriť a správal sa k nej tak, že pomaly tratili sa aj ostatní.

Nakoniec ostali sme tam sami.

Medzitým Magdaléna prišla aj so svojou priateľkou. Bola to vyvolená Jožka Greguša. Magdaléna hneď hľadala kohosi z nás.

Vyšiel som spomedzi smrekov, a tu sa naše oči stretli. Spozoroval som, ako sa jej tvár vyjasnila a ako sa celá preinačila.

Keď ju Zápotočný zbadal, začal objímať dievča, ktoré ostalo s ním. Robil to akiste preto, aby spravil Magdalénu žiarlivou, lebo sa mi zdalo, že sa musí namáhať, aby to vyzeralo opravdivo.

Bolo sa nám treba pobrať za ostatnými, a keď Janova zábava s dievčaťom nemala konca-kraja, Greguš zavolať na neho, aby už šiel, lebo sa oneskoríme.

— Lahko ich na koňoch dobehneme, — odpovedal rozjarený a zodvihol sa zo zeme, na ktorej doteraz pod krikom sedeli.

Prvý vyskočil na koňa Jano a hoci sme všetci čakali, že si na neho vysadí Magdalénu, podal ruku dievčaťu, s ktorým sa doteraz zabával. Greguš si vyvolil Magdalénu priateľku, a my dvaja, Magdaléna a ja, priznám sa, ostali sme stáť trochu bezradne.

Vtedy Zápotočný skríkol a usmial sa skrievnymi ústami:

— A vy dvaja, čo stojíte ako stĺpy!

Magdaléna pozrela najsamprv ubolene do tmy, lebo sa jej iste dotklo Janovo správanie ako nepatričné po večerajších pytačkách. Ale keď som ju potom vysadil na svojho koňa, pobadal som na jej tvári tiché, zmierlivé rozveselenie. Čo sa mňa týka, priamo som sa topil v radosťi, že sa to takto stalo.

Šli sme mlčky, len kopytá koní raz cengali, raz družďali, raz ťkli, podľa toho, aká bola cesta. Okrem týchto hlasov nepočuli sme nič iné, lebo hora bola tichá. Len keď sme sa dostali hlbšie medzi stromy, dievča, s ktorým šiel Zápotočný, vykrikoval, ako keď niekto človeka uštipne. Rozoznali sme i zvuky bozkávania a ihravého pišťania pri objímaní.

Stúpali sme čoraz viacej do kopca a cesta bola stále neschodnejšia. Zbadal som, že sedí neisto, preto som sa jej ponúkol.

— Magdaléna, — vravím zadrhnutým hlasom, akoby mi ohryzok zaskočil do hrdla, —

Magdaléna, môžeš sa ma chytiť, je tu už veľmi strmo.

Miesto toho, aby sa ma chytila, načiahla sa za hrivou koňa a pritúlila sa mu na šiju. Po chvíli som začul tlmený plač.

— Magdaléna, — prihováram sa jej, — Magdaléna, — ale mi neodpovedala.

Privinula sa ešte väčšmi ku hlave zvierata a zatíchla. No plecía jej trhalo ďalej a ony naznačovali, ako veľmi trpí. Domýšľal som si, že pre Zápotočného. Len som si nebol ešte na čistom, či preto, že sa musí za neho vydať, alebo preto, že hneď v prvý deň po pytačkách osvojuje si také nepatričné spôsoby. Umienil som si, že nebudem už nič odkladať a povyzvedám sa jej všetko, keď konečne mám ju tak blízko. Musel som byť pri tom opatrný, lebo mi bol za chrbtom Zápotočný. Ako som práve o tomto rozmýšľal, naraz sa mi zdalo, že nepočujem kroky jeho koňa za nami. Opovážil som sa obzrieť, a naozaj v tomto svojom zahrúžení ani som nezbadal, že sa nám stratil.

Volám na Greguša:

— Jano zaostal!

Zastavili sme kone a poprezerali najbližšie okolie koľko sme dovideli. Odbočil neďaleko na cestu a práve vtedy, keď sme ho spozorovali, skočil z koňa a potom zložil aj svoju spoločnicu.

— Poďme, — povedal Jožo, keď videl, čo sa robí a obaja naraz sme pochopili, že sme nepriležití pre ich zábavu.

Greguš, ktorý šiel napred nás, nemohol tiež nič pozorovať, a preto s odhodlaním nachýlil som sa k Magdaléne tak, že som do jej šiat vdychoval vlažný dych a zavolať som ju po mene:

— Magdaléna.

Ale nepohla sa.

Chvela sa a mala studené plecía i lakty. Prešiel som po nich dlaňou až ku končekom prstov, šeptajúc bez prestania: „Magdaléna, Magdaléna, Magdaléna.“

Keď mi už ťažšie nemohlo byť, tu naraz môj kôň zajastril ušami. I Gregušov kôň zdúpnel. Zaciťili rozrúreného medveďa, a pri mesačnom svetle boli vidieť, ako labami lomil porast a valil sa proti nám. Rozjarená mládež splašila v hore divý zver, a tá zas naše kone. Najprv vyskočil Jožo a dal sa ako šialený do behu. Za ním sa rozbehol aj môj. Stačil som ešte dochytiť rukou uzdu a druhou Magdalénu. Len tak drúzgali haluze pod nami, ako sme leteli.

Síce som kričal: „Hóóóha, hóóó“, ale kón čerta starého postojí. Uháňa ostopáť a sám neviem, ktorým smerom. Napokon i Greguš sa nám stratil z očí a podaromnici na neho vyvolávam. Sústreďujem sa už len na to, aby som koňa nejakou utišil.

Spomedzi stromov a húštín konečne vybehol na čistinku. Priťahujem mu remence, aby som ho nejakou skrotil. Začína sa mi zvyťať a vypínať prednými nohami dohora. Stojí len na zadných a tanejuje proti mesiacu. Erdí do neba a hádže samopašne hlavou. Ledva sa držíme na jeho chrbte, ale nemôžeme nič iného robiť. Musíme počkať, kým mu táto samovoľnosť vyšumí z hlavy.

Konečne sa postavil na všetky štyri nohy. Chyťro som sa obrátil smerom, kde som zamýšľal ísť, a pichol som ho do bokov. Skríkol som ešte na Magdalénu, aby sa držala. Potom sme leteli ako postihnutí besmi.

Magdaléna sa pritúlila ku mne, lebo jej iné nepozostávalo. Vtedy som ešte nevedel, čo urobím. Predbežne som sa chcel zbaviť tých dvoch a ostať s ňou sám.

Náhle som sa cítil bezpečný, zastavil som koňa. Potľapkal som ho po krku a povolil uzdu. Fkál, ale už sa neplašil. Hriebol kopytom, kým som ja oboma rukami chytil Magdalénu.

Takto uspokojený, držal som v náručí Magdalénu, a ukazujúc jej na dolinu, ktorá bola zaliata svetlom ako na poludnie, povedal som:

— Magdaléna, vidíš tú dolinu?

Prikývla a pozrela mi do očí. Jej pohľad bol by sa ma skoro zmocnil ako závrät člo-

veka nad priepastou. Lenže teraz nemienil som sa dať už ničím podlomiť.

Spytujem sa jej pevným hlasom znova:

— Č vidíš tú dolinu, — a priznávam sa, — predošlú noc som hľadel na ňu a želal som si tam stráviť s tebou chvíľu toho svätého sľubu, že naveky stávaš sa mojou.

Užasnú pozrela na mňa a chcela skočiť z koňa.

— Bojiš sa, Magdaléna? — pýtam sa jej a túlim ju k sebe, aby mi neodišla.

O chvíľu dokladám:

— Neboj sa, mňa sa nemusíš báť. Ja ti neublížim. Aby si videla rozdiel medzi mnou a nim.

Ale i teraz čušala a nehybne počúvala šum hory. Mala ustavične akýsi lak na tvári a pri mesačnom svetle vyzerala sta mŕtva. Nevydržal som znášať už ďalej jej bolesť. Preto som ju privinul k sebe a povedal:

— Nemusíš sa už nikoho viacej báť.

Aby vedela, akú mám silu, oblapil som ju mocne, a aby vedela, že som láskavý a dobrý, oblapil som ju aj nežne. Vari to naozaj vytušila z mojich rúk, lebo sa prvý raz dobrovolne oprela o mňa a pomaly podávala sa môjmu náručiu.

Nemali sme tu viacej na čo čakať. Trhol som za remene a rozcválal koňa do borovic. Ako sme si kilesnili cestu pomedzi husté haluze, šibali nás z oboch strán, ale v týchto úderoch cítili sme milosť nerozlučiteľnosti.

Kde bola hora najhustejšia, zastavil som koňa. Prvý som skočil do vysokého machu a zložil som aj ju. Koňa som uviaval o strom a ju som zanesol pod borovicu.

Tak sme boli skrytí pred svetom, že iný na mojom mieste mohol ju tu ničomne zneužiť. Mohol si ju slovami okolo prsta omotávať. Mohol ju významnými sľubmi popliesť. Mohol si ju zaviazať naveky odovzdaním. Mohol sa rozhodnúť pre akýkoľvek plán, ak dobre poznal ženy.

Ja som nechcel ani jedno z toho. Myslel som to s Magdalénou čestne a vážne, lebo mi záležalo na jej budúcnosti. Veď aký by som to bol chlap, keby som ju zachránil pred jedným podliakom a potom sám sa k nej podliacky zachoval?

Pretože nebolo mnoho času, sklonil som sa nad ňu a povedal som jej hneď prsto a s odvahou, nech sa už robí potom, čo chce:

— Viem, že si nešťastná, Magdaléna, a preto by som ňa chcel urobiť šťastnou, lebo si to zaslúžiš. Spomeň si na naše detstvo a nebudeš pochybovať. Všetky ženy, ako si ty, krásne a nevinné, zaslúžia si, aby boli šťastné. Pretože ty okrem čistoty si ešte aj nežná a dobrá, chcem nájsť na svete kútik pre teba, kde by všetky tieto vlastnosti mali zmysel a kde by ani jedna z nich netrpela. Len povedz, Magdaléna, či aj ty to tak chceš, lebo moja vôľa bez tvojej nie je nič platná.

Pobral som sa jej ešte raz zopakovať všetko, čo som už povedal, a zopakovať ešte zreteľnejšie. Práve vtedy zahľadela sa na mňa a spýtala sa:

— Či vieš, ako sa voláš?

Začudoval som sa tejto otázke.

— Peter! Veď vieš. Či si azda zabudla?

— Peter, — opakovala za mnou váhavo.

Spýtal som sa, čo to má znamenať.

— Bojím sa, — odpovedala, — aby to nebolo ako s tým v biblii.

— Ako, Magdaléna?

— Aby i mňa Peter nezradil prv, než sa rozvidní a z dvorov zaznie hlas prebúdzajúcich sa kohútov. Toho sa bojím, hoci som nie bojazlivá.

— Čím ňa presvedčíš? — šepkám jej do tváre a pozorujem, ako sa jej chvejú vlasy, keď do nich dýcham.

Konečne začala:

— Možno čakáš, že budem chcieť, aby si mi povedal, že ma máš rád. Ale to nečakaj. Ty, ako pekný chlap, poznáš už slová, ktoré vedia tak krásne hovoriť a zväzdať ženskú. A preto ani tým najkrajším by som neuverila. Ale...

Odmĺčala sa.

— Čo žiadaš teda odo mňa?

Kresba: Areta Fedaková

Rozprávala dlho o našom detstve. Rozprávala kypiacimi i smutnými slovami. Rozprávala o svojich drobných chlapčenských skutkoch, ktoré sa jej vryli do pamäti a ktoré sa nikomu nepodarilo zmazať. Vravela o pánovitej, ctibažnej a pachtivej matke. Vravela i o tom, že síce večera ju sľúbili Zápotočnému, ale to ju sľúbila len matka.

Priznala sa, že je jedno, kde človek žije so svojím utrpením, a nevzpierala by sa vydať za Zápotočného, ale len v tom prípade, keby zanevrel na ňu ten, pre ktorého zamkla pred inými svoje srdce. Priznala sa, že myslievala v samote na mňa a túžila, aby som prišiel. Priznala sa, že často rozprávala otcovi príhodu, keď som sa v zime vybral na omrzutý strom vynieť vtáčencom zrno a potom ako som spadol a zlomil si ruku. Ležal som dokaličený, a keď ma ľutovala, povedal som jej vraj: „To je nič, hlavne, že vtáčence nepokapú od hladu.“ Ako v horúčke chodila odvetvy s touto vetou a uisťovala sa, že niet lepšieho človeka na svete.

Keď dokončila, zaváhala, a to ma nútilo spýtať sa jej:

— Azda si sa sklámala?

— To nevravím, Peter. Len istotu nemám. Prežili sme jeden bez druhého veľa rokov. Povaha človeka sa mení. Poznala som ňu ako chlapca, ale nepoznám ňu takého, aký si dnes.

Ďalšie povedala tak prsto a otvorene, že mi pukala hlava od jej ušľachtilej smelosti, lebo takto som ešte nikdy nepočul hovoriť ženu.

S očami upretými do mojej tváre vravela:

— Pred piatimi rokmi si mi povedal, že pre svetlú pamiatku drahých mŕtvych chceš očistiť staré pohorenisko a na tom mieste, kde kedysi stál domec tvojich nebohých rodičov, vystavať chalúčku pre nás dvoch. Zdvohveril si sa mi, že u tvojho ujca pod ústrešším máš na ňu prihotovené okresané brvná a pri potoku navožené kamene. Pôjdeš teda do svojho rodného kraja a prihotovíš kútik, do ktorého by sme sa mohli uchýliť. Najradšej by som bola, keby si sa vzdal túlania po svete, lebo škoda pre túlaka srdce, aké máš ty. Lepšie by sa uplatnili moje vlastnosti pri tebe, keby si sa chytil gazdovstva. Nie preto ti to hovorím, že túžim po imaní, veď bohatstva mám dosť, ale týmto činom potvrdíš mi slová, ktorými ma presviedčaš o svojej láske. Za ten čas budem ňu čakať verne a odovzdané.

— Magdaléna, — skríkol som od radosti nad jej telom a v očiach zjasalo sa mi toľko hviezd, koľko ich len bolo tej noci na nebi.

Zastavila ma:

— Ešte som nedopovedala všetko.

Pýtam ju teda, aby dokončila.

— Budem ňu čakať slobodná a čistá, i keby to trvalo rok, dva, tri roky.

Len čo sme dohovorili, Magdaléna sa znova znepokojila. Ustavične sa strhávala a kázala sa mi pozeráť po okolí, či tam nikoho niet. Musel som niekoľko ráz vstať a uistiť ju, že jej obavy sú zbytočné. Raz sa mi aj zdalo, že je niekto v kriku hneď za našimi chrbtami. Ale vysmial som sám seba, mysliac, že som podľahol len Magdaléninmu strachu.

Vracal som sa i tentoraz k Magdaléne s uistením, že nám nehrozí nebezpečenstvo, keď naraz zaerdžal neďaleko kôň a od prekvapenia nevedel som chytro rozoznať blízkosť.

Magdaléna vyjavene pozrela na mňa a spozoroval som na jej tvári strach zo smrti.

Kľakol som si k nej a chcel som ju pohladíť po vlasoch, aby som ju uchlácholil. Keď som jej dlaň držal už nad čelom, zopakovalo sa erdžanie koňa. Započúval som sa, ale vtom Magdaléna strhla ma za golier kabáta oboma rukami k sebe. Držala ma takto pevne, ako chlap pri zápasení, a dívala sa na mňa prísne a odhodlane.

— Čo mi chceš ešte povedať, Magdaléna?

— spýtal som sa, lebo som videl podľa zloženia perí, že mi chceš čosi povedať.

— Teraz sa budeme musieť rozísť, Peter, ale keď pride náš čas, znova sa zideme.

— Áno Magdaléna.

— Budem ňu čakať a budem odďalovať svadbu so Zápotočným, ako sa len dá.

— Dobre, Magdaléna.

— Nezabudni, čo sme si sľúbili.

— Prisahám, Magdaléna.

Prosila ma pritom, aby som nikdy ani slovičkom nedal o sebe znať, lebo by sme sa mohli prezradiť a potom by ju donútili vydať sa za Zápotočného. Budeme si navzájom dôverovať, a táto dôvera bude nás spojovať a nedá nám pohlúdiť.

— Keď sa vrátim, ako ti mám dať vedieť? — lebo na to sme zabudli.

Rozmýšľala a prvý raz sa šťastnejšie usmiala. Usmev spočinul na mojom koni. Stade sa vrátila znova do mojej tváre a nezmeniteľne povedala, akoby si chcela vymýšľať čím ťažšie úlohy pre mňa, a tak chcela skúšať moju lásku:

— Vrátíš sa s tromi gaštanovými koňmi a na mieste, kde si ich uviazáš, tam sa stretne. To bude znamenie.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

OBVODNÁ SCHŔDZA KSSČaS NA ORAVE

Dňa 18. júna 1989 sa na Orave konala volebná schôdza Obvodného výboru v Jablonke.

Podľa správy za uplynulé obdobie volebná kampaň v miestnych skupinách KSSČaS je ukončená. Diskusia počas volebnej kampane na schôdzach v miestnych skupinách bola živá, krajanovia diskutovali o organizačných problémoch, súboroch, divadelných krúžkoch atď. Najvyššia frekvencia bola v Dolnej Zubrici, čo svedčí o dobrej práci miestnej skupiny.

Obvodný výbor na Orave má 935 členov v miestnych skupinách. Krajanovia navrhovali, aby nový OV sa vážne zaoberal otázkou členstva, keďže doterajší počet členov nie je vysoký.

V školskom roku 1988/89 sa na 11 školách na Orave vyučoval slovenský jazyk ako nepovinný predmet, učilo sa ho 159 žiakov. Taktiež na všeobecnovzdelávacom lýceu v Jablonke sa vyučuje slovenský jazyk ako nepovinný predmet.

O živote krajanovia diskutovali na schôdzach v MS rovnako, ako na obvodnej schôdzi. Život je jediným časopisom našej národnostnej organizácie. Počet predplatiteľov klesá najmä preto, že časopis krajanovia dostávajú oneskorene a navyše pošali ho niehcu rozňašať. Navrhovali, aby táto otázka bola riešená.

Spoluprácu medzi našou Spoločnosťou a ČSSR krajanovia hodnotia ako dobrú. Každoročne krajanové deti idú na rekreácie do ČSSR. Tento rok v lete na rekreáciu do Československa pôjde 20 detí z Oravy. V auguste sú piati odbojármi zasa pozvaní na oslavy SNP do Banskej Bystrice.

Všetky MS na Orave majú klubovne. Kultúrnou inštruktorkou je kr. Kristína Gribáčová, ktorá je na Obvodnom výbere zamestnaná na plný úväzok. Organizuje a nacvičuje súbory piesní a tancov a divadelné krúžky. Súbory Spoločnosti v minulom roku vystupovali na rôznych podujatiach na Orave, Spiši, ale aj mimo Oravy, ako napr. v Czarnom Dunajci.

V uplynulom volebnom období z radov KSSČaS odišli od nás navždy títo aktivisti: Anton Rafač, bývalý predseda MS v Pekelníku a Ján Ďubek, prvý predseda MS v Pekelníku, Anton Capiak, podpredseda MS v Chyžnom a Eugen Kott, predseda MS Dolnej Zubrici, podpredseda OV a člen ÚV.

Krajanovia schválili plán práce na nové volebné obdobie. Jednou z dôležitých otázok je, aby krajanovia sa aj naďalej aktívne zúčastňovali života vo všetkých spoločenských organizáciách.

Všetci krajanovia zdôrazňovali nevyhnutnosť starostlivosti o rast členskej základne.

Spolu s ÚV KSSČaS naplánovali rôzne kultúrne podujatia na rok 1989 o.i. prehliadku divadelných krúžkov, recitačnú súťaž, prehliadku folklórnych súborov, prehliadku dychových kapiel, účasť krajanovských súborov na

Oravskej jari i na prehliadke koledníkov.

Aby sa zvýšili prijmy jednotlivých MS navrhovali usporadúvanie krajanovských zábav.

Oravské miestne skupiny vlastnia dve filmové premietacky a to MS v Hornej Zubrici a Jablonke. Bolo by žiadúce častejšie premietanie hodnotných filmov.

Dôležitou úlohou našej organizácie je podporovanie čítania slovenských kníh a časopisov, starostlivosť o získavanie predplatiteľov nášho krajanovského mesačníka Život.

V rámci kultúrnej činnosti Obvodný výbor KSSČaS má v pláne tento rok, zabezpečiť prijatie 20-členného súboru na dva dni počas prehliadky dychoviek taktiež prijme 20-členný divadelný krúžok na 3 dni, ktorý sa zúčastní prehliadky a bude podľa potreby v jednotlivých miestnych skupinách zaisťovať všetko potrebné pre skupiny modernej hudby.

Pokiaľ ide o otázky školstva predstavitelia OV KSSČaS na Orave predávajú s vedúcim Kuratória osvety a výchovy v Novom Sazci záležitosti spojené s vyučovaním slovenčiny na školách. Zaviazali sa, že budú venovať všetku pozornosť a starostlivosť otázkam vyučovania slovenského jazyka. Krajanovia z Oravy v spolupráci s Maticou slovenskou budú naďalej zabezpečovať učebné pomôcky pre školy, na ktorých sa slovenčina vyučuje. Plánujú aj usporiadanie stretnutia učiteľov, ktorí tento jazyk vyučujú, ako aj usporiadanie školenia kapiel v Dolnej Zubrici.

Ďalšia pomoc odbojárom pri vybavovaní ich záležitostí o.i. členstva v odbojových organizáciách bude naďalej predmetom starostlivosti OV.

Na záver pracovného plánu OV sa krajanovia zaviazali, že budú stanovených termínoch vybavovať všetko potrebné pre dobré fungovanie klubovni.

Veľmi dôležitou otázkou bude stretnutie oravských delegátov na zjazd KSSČaS a príprava diskusie.

ALOJZ ŠPERLÁK

OBVODNÝ VÝBOR NA ORAVE

Alojz ŠPERLÁK, Jablonka č. 859

— čestný predseda

Augustín ANDRÁŠAK, Jablonka

č. 268 — predseda

Eugen BANDYK, Veľká Lipnica

č. 726 — podpredseda

Mária GRIBÁČOVÁ, Podvilk č.

141 — podpredsedníčka

Anna CAPIAKOVÁ, Chyžné č. 49

— tajomníčka

Vladislav PIERONEK, Podvilk č.

206 — člen

Vendelín VENGRÍN, Dolná Zubrica

č. 221 — člen

Alojz BIEL, Horná Zubrica č. 86

— člen

Viktória SMREČÁKOVÁ, Malá

Lipnica č. 111 — členka

František HARKABUZ, Harkabuz

č. 73 — člen

Mária CHOVANCOVÁ, Podsrne

č. 80 — členka

Eugen MIŠINEC, Horná Zubrica

č. 279 — člen

REVÍZNA KOMISIA:

Jozef KARNAFEL, Veľká Lipnica

č. 254 — predseda

Eugen ANTALČÍK, Veľká Lipnica-Kičory č. 280 — člen

Karol FULA, Chyžné č. 171 —

člen

DELEGÁTI NA VIII. ZJAZD

KSSČaS

Eugen MIŠINEC, Ján HALAČ,

Jablonka č. 582, Helena PALE-

NIKOVÁ, Jablonka č., Alojz

BUGAJSKÝ, Jablonka č. 836,

Anna VOJTICEKOVÁ, Malá

Lipnica č. 465.

VARŠAVA

Na záver predzjazdovej kampane v našej Spoločnosti sa 16. júna t.r. v redakcii Života konala volebná schôdza Miestnej skupiny KSSČaS vo Varšave, združujúcej členov z hlavného mesta a okolia. Zúčastnil sa jej i čestný predseda Spoločnosti a šéfredaktor Života Adam Chalupiec.

Na úvod schôdze predseda MS Ján Špernoga podal stručnú správu o aktuálnom stave miestnej skupiny a oboznámil prítomných s prípravami na VIII. zjazd našej organizácie, čo bolo poľnútkou k diskusií. Jej hlavnou témou bola činnosť MS a vlastne nutnosť oveľa aktívnejšej práce, čo zdôrazňovali viaceri diskutujúci. Jednou z hlavných príčin jej ochabnutia v posledných rokoch — čo patrí k slabostiam aj iných miestnych skupín — je nepochybne nedostatok kolektívnej súčinnosti výboru MS. Spoločenská činnosť môže priniesť pozoruhodnejšie výsledky len vtedy, ak sa do nej zapojí celý výbor a čo najviac členov. Preto sa navrhovalo organizovať častejšie schôdze výboru a stretnutia, čo by bolo dobrým mobilizačným činiteľom.

Veľa miesta v diskusií venovali účastníci schôdze činnosti MS v nastávajúcom období. Uzniesli sa, že výbor vypracuje dihodový program práce, ktorý by prihliadal na rôznorodé záujmy členov, smeroval ich a súčasne povzbudzoval do ďalšej činnosti. Navrhovali zahrnúť do plánu medziiným organizovanie zájazdov do krajanovských stredísk na Spiši, Orave a v Zelove, do Československa a turisticko-vlastivedných výletov po okolí hlavného mesta. Niektorí členovia prejavovali záujem o jazykové kurzy a iné podujatia, organizované napr. v Čs. kultúrnou a informačným stredisku vo Varšave, navrhovali tiež rozšíriť spoluprácu MS s týmto strediskom, aby mali širší prístup k novinkám českej a slovenskej literatúry. V programe činnosti MS by mali byť i stretnutia s významnými osobnosťami československého kultúrneho a spoločenského života, básnikmi, spisovateľmi a umelcami, ktorí navštevujú Varšavu.

Jednou z diskutovaných tém bola otázka propagácie Života, zvýšenia počtu jeho predplatiteľov, ako aj rozšírenia členskej základne miestnej skupiny, ktorá má aktuálne 34 členov. Tento stav je neuspokojivý a mal by sa aspoň zdvojnásobiť.

Dôležitým momentom schôdze boli voľby, počas ktorých pri-

tomní zvolili nový výbor MS, revíziu komisiu a delegáta na VIII. zjazd KSSČaS.

J.Š.

VÝBOR MS

Ján ŠPERNOGA — predseda

Jarmila LEWANDOWSKÁ —

podpredsedníčka

Igor CHALUPEC — tajomník

Ján GRIGLÁK — pokladník

Tatjana WOJCIECHOWSKA —

členka

REVÍZNA KOMISIA

Zofia MILKOWSKÁ — predsed-

nička

Włodzimierz KANIEWSKI — člen

Milada SZWEDO — členka

DELEGÁT NA VIII. ZJAZD

Ján GRIGLÁK

CHRÁŇME NÁRODNÉ DEDIČSTVO

Vyrástli sme v horskom prostredí, pod Tatrami. Je to naša rodná krajina, krajina detských snov. V nej sme snivali, čím budeme, keď dorastieme, keď budeme dospelí. Nuž ale nie všetky sny sa nám splnili.

Chcel by som napísať o našich krajanovských menách a priezviskách, ktoré často prekrúcajú nielen podaktorí historici, ale aj predstavitelia cirkvi na území Spiša a Oravy. Niektorí poľskí historici tvrdia, že vraj územie Spiša a Oravy bolo osídlené Lachmi od Żywca a Jordanowa. Zase iní píšú niečo celkom iné. A predsa priezviská našich krajanov sú zväčša rýdzo slovenské. Popošítili ich až neskôr civilné a farské matričné úrady. Na civilných matričných úradoch boli poľskí úradníci, podobne ako na farských knižnici, ktorí končili poľské školy. Hoci matriky boli písané latincky, usilovali sa, aby priezvisko bolo poľské.

Kto sa mal starať o to, aby naše priezviská boli napísané správne? My sami keď sme napr. hlásili narodenie dieťaťa. Ale jedni si to ani nevšimli, zase iní to zanedbali. A predsa by sme si mali uchovávať naše národné povedomie, našu národnú hrdosť. Žiaľ mnohí na to často zabúdajú.

Naše deti rástli a zapísali sme ich do školy. Spýtal sa nás ktorýkoľvek riaditeľ školy, aký je materinský jazyk dieťaťa? Nie. Jednoducho do patričnej rubriky napísal, že materinským jazykom dieťaťa je poľština a v tomto duchu, potom prebiehala školská výchova. Mnohí z čitateľov môžu povedať, že je to maličkosť, ale nie je to pravda. Veľa vecí sa začína od maličkosti a končí na vážnych otázkach.

Prečo o tom píšem? Lebo dnes naša krajina prežíva veľké zmeny, do nášho slovníka vošlo slovo pluralizmus. Za tých 45 rokov mali byť vychované kádre dnes pracujúce na rôznych postoch štátnej správy, ktoré by mali náležite chápať slovo pluralizmus. Ale v skutočnosti je to opačne. Na rôznych vedúcich miestach sú ľudia, ktorí naďalej nechápu národnostné otázky. A

tak my musíme stále bojovať o svoje práva, ktoré nám ako národnostnej menšine prislúchajú. A predsa strana hovorí niečo iné. Máme ísť spoločne k vytýčenému cieľu bez ohľadu na to, či sme Poliaci, Ukrajinci, Litovci alebo Česi či Slováci, všetci máme prispievať k budovaniu lepšieho zajtrajšku. Ale ešte nie je tomu tak. Krajina prežíva zmeny. Všetci hovoria o demokratizácii. Aká bude? Bude pre nás znamenať ďalšie nátlaky a obmedzovanie alebo plné rešpektovanie našich národnostných práv, ktoré nám prislúchajú?

Podľa dohôd Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe podpísaných v Helsinkách každý človek má plné právo na národnostnú slobodu. Rád by som vedel, kedy to budú rešpektovať aj cirkevné kruhy, kedy náš rodný jazyk nebude vytlačovaný z našich kostolov, ak už nie je celkom vytlačený. Dúfam, že rozvoj demokratizácie prejavujúci sa v Poľsku sa plne odzrkadlí i v národnostných otázkach.

Nemožno dopustiť, aby sme stratili národné dedičstvo, ktoré nám zanechali naši dedovia a otcovia. Chráňme si ho ako oko v hlave, budme tým, čím sme sa narodili.

A.P.

INTERVENCIA VO VECI PORIADKU CESTOVNÉHO

Pišem v mene obyvateľov Novej Belej, Krempach a Durštína, ktorí sú nespokojní so zmenou v cestovnom poriadku, platného od 28.5.1989 do 26.5.1990. Zmeny v cestovnom poriadku stanovila Štátna automobilová doprava oddeľovanie v Novom Targu. Do cestovného poriadku smerom do Krempach pribudli v pracovné dni dva autobusové spoje, ktoré odchádzajú z Nového Targu do Falštína a pokračujú cez Novú Belu a Krempachy o hod. 7.50 a 12.00. Tieto dva dodatočné spoje obyvatelia obce prijali s radosťou. Z druhej strany, my obyvatelia troch obcí sa cítíme ukrižovaní, pretože z cestovného poriadku nám oddelenie v Novom Targu zrušilo dva dopravné spoje o hod. 14.10 a 17.35. Tieto premávajú len v pracovné dni. V nedele, sviatky a voľné soboty spoje nepremávajú a práve po tieto dni roľníci obcí pociťujú ich nedostatok. Predsa tu bývajú zväčša roľníci a tí najviac cestujú vo sviatočné dni. Uvediem ako dlho sa musí čakať napr. v Novom Targu, než sa možno dostať domov. Medzi spojmami 10.15—15.20—20.10 sú štvorhodinové prestávky, myslím si, že je to príliš dlhý čas očakávania. Podám ďalší príklad: keď chce niekto cestovať vlakom o 20.00 hod., musí z domova odísť o hod. 15.45. A čo má cestujúci robiť celý čas v tak „veľkom meste“ ako je Nový Targ?

My občania, Novej Belej, Krempach a Durštína si myslíme, že uvedené spoje potrebujeme späť zaradiť do cestovného

poriadku, tak ako to bolo doposiaľ. Preto sa obraciam na redakciu Života a ÚV Spoločnosti, aby intervenovali v tej veci u riaditeľa Štátnej automobilovej dopravy v Novom Targu a v Novom Sączu.

JOZEF MIRGA

GRATULUJEME

Na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave úspešne ukončila štúdium medicíny **BOŽENA SURMOVÁ** z Krempach a 6. júla 1989 bola slávnostne promovaná za lekárku.

Srdečne blahoželáme krajanke Surmovej a do budúcnosti jej želáme veľa pracovných a osobných úspechov.

PÍSA LI O NÁS

Express Wieczorny 25.06.89

Tridsať tisíc Slovákov žije vo väčších skupkách predovšetkým na Spiši a Orave. Česi sa pred rokmi usídlili v meste Zelov, sú aj na Tešínskom Sliezske. Následkom nedostatku učiteľov sa na školách likviduje vyučovanie slovenského jazyka. V poslednom čase takáto situácia vznikla v Ciernej Hore, Harkabuze, Lipnici, Podvíku. V Podškle slovenčinu vyučovať nezačali. Škola, na ktorej sa mládež môže vzdelávať na úrovni strednej školy je v Jablonke Oravskej. Absolvovali ju mnohí učitelia, ktorí sú dnes už v dôchodkovom veku. Pre záchranu situácie sa musí nevyhnutne vypracovať program vzdelávania učiteľov, zaviesť povinnú výučbu slovenčiny v Jablonke Oravskej a na všetkých školách na Spiši a Orave. Umožní to prekonať psychologické bariéry medzi rodičmi pri rozhodovaní do akej školy majú dieťa zapísať. Do poľskej alebo do poľskej zo slovenským jazykom? A na to, aby učitelia neutekali od slovenčiny je potrebné poslať ich na letné jazykové kurzy do Bratislavy. Na Slovensku môžu ziskávať vysokoškolské vzdelanie. Ale sa stáva, že nie všetci sa vracajú. Na Slovensku ostávajú predovšetkým dievčatá, ktoré tam hľadajú manželov.

Slovákom chýbajú nielen učitelia. Kultúrno-sociálna spoločnosť má iba jeden kultúrny dom vybudovaný vďaka obetavosti samotných Slovákov. Bol odovzdaný do užívania v roku 1981, dodnes nie je dohotovený. 22 klubovní je prenajímaných v súkromných domoch, čo stojí veľa, klubovne sú malé a vhodné iba na skladovanie náradia. Pre nedostatok peňazi umelecké súbory nemajú odborné kádre — choreografy, hudobných inštruktórov, režisérov. Situáciu by bolo možné zlepšiť vďaka kultúrnej výmene v pohraničnom ruchu. Zdá sa, že je to jednoduchá vec a predsa sú ťažkosti, napríklad s obdržaním štátnych priepustiek.

Mesačník Život, ktorý vychádza od roku 1958 v náklade štyroch tisícov v slovenčine, čestine a čiastočne v poľštine, ktorý radi čítajú, je obľúbený a dôležitý, má ťažkosti s papierom, tlačou — oneskorenie vydania dosahuje aj mesiaca. Minulý rok

Ústredná správa RSW znížila počet novinárov.

Vzhľadom na skutočnosť, že Slováci sú katolíci mohlo by sa zdať, že by nemali mať ťažkosti s náboženskou praxou. Omšu si môžu vypočuť aj v rozhlase, aj v tom istom kostole, čo aj Poliaci. Avšak by chceli, aby si od oltára mohli vypočuť slová evanjelia aj po slovensky. Sú však s tým starosti, keďže mladí knazi Slováci nie vždy sú posielaní po ukončení seminára tam, kde vo väčších počtoch žijú ich rodáci. Na tomto pozadí sa rodí nedôvera a žiaľ. Vo februári tohto roku delegáciu slovenského obyvateľstva prijal vo veci liturgie v kostoloch na území, na ktorom sa používa slovenčina kardinál František Macharský krakovský arcibiskup. Kardinál Macharski sa priklonil k návrhu, Možno teda dúfať, že knazi Slováci budú aj na Spiši.

Prosbou zostáva umiestňovanie dvojjazyčných vývesných tabúl na gastronomických, kultúrnych a osvetových objektoch, ako aj informácií v turistických sprievodcoch, že Slováci na Spiši, Orave žijú od stáročí. Sú hrdí na to, že počas vojny boli vo Varšave, kde 535 čata AK bojovala v Povstaní na Mokotowe, Czerniakowe, na Krakowskom Przedmieści. Slováci mali na rukách bielo-modro-červené pásky s dvojramenným krížom, erbom ich zeme.

WITOLD DUNSKI

NÁRODOPISNÁ EXKURZIA

Tretí deň nášho pobytu v hlavnom meste bol venovaný návšteve Pražského hradu a podhradí. Hrad bol od 9. storočia sídlom českých kniežat a neskôr kráľov. Od roku 1918 je sídlom prezidenta Československej republiky. Svoj základ má v slovanskom hradisti. V 11. storočí bol prestavaný na romanský hrad a neskôr prestavaný a doplnovaný v iných slohoch. Tak vybudovali napr. Vladislavskú sálu (1486—1502), ktorá pochádza z obdobia vrcholnej gotiky, a bola vybudovaná podľa návrhu geniálneho architekta B. Rejta z Pístova.

Ústredným chrámom kniežat a kráľov sa stal chrám sv. Víta, pôvodne rotunda kniežata Václava, v 11. storočí prestavaný na baziliku a v rokoch 1344—1420 na gotickú katedrálu, ktorú projektoval Matyáš z Arrasu a po jeho smrti Peter Parléř. V chráme sú pochovaní českí králi. Vitráže sú secesné.

V podhradí nachádzame rad architektonických pamiatok. Tu bývali magnáti a šľachtici, ktorí slúžili u kráľa. Preto tu nachádzame Schwarzenberský palác, Toskánsky palác a ďalšie.

Po trojdňovom pobyte v Prahe sme hlavné mesto opustili a cestovali ďalej. Nasledujúcou zástavkou bol Kolín. Mesto bolo založené kráľom Přemyslom Otokarom II. okolo roku 1260. Bohatlo z obchodu. V rokoch 1434—54 bol Kolín sídlom Bedřicha zo Strážnice, ktorý dal hrad postaviť. V období tridsaťročnej vojny mesto drancovali švédski a saské vojska.

Na mestskom námestí, ktoré má tvar pravidelného obdĺžnika, sa zachovali zbytky gotických mestských hradieb a bývalého hradu. Nachádza sa tu gotický kostol sv. Bartolomeja, ktorý projektoval P. Parléř ako aj renesančné a barokové obytné domy.

V Kolíne dlhé roky pôsobil populárny kapelník a folklórista Fr. Kmoch (1848—1912), na počesť ktorého sa koná každoročné medzinárodný festival dycho-vých kapiel — Kmochův Kolín.

Z Kolína sme cestovali do mesta banských tradícií Kutnej Hory. Mesto vyrástlo pri bohatých náleziskách striebra a v jeho ťažbe v stredoveku držalo prvenstvo. Vysoká ťažba striebra urobila z českého kráľovstva jednu z najbohatších krajín v Európe.

V Kolíne, ktorý mal kráľovské privilégia, zriadili v roku 1300 kráľovskú mincovňu, ktorá razila pražské groše. Mesto sa stalo obľúbeným sídlom kráľa Václava IV., ktorý tu vydal v roku 1409 Kutnohorský dekrét. V období husitských vojen bolo mesto na strane cisára Žigmunda, ale už v roku 1422 Ján Žižka z Trocnova porazil cisára a obsadil Kolín kališníkmi. V roku 1471 české stavy si zvolili za českého kráľa poľského kráľa Vladislava II. Jagellonského, ktorý obdržal prezývku „kráľ dobre“ keďže bol nerozhodný. Vladislav II. nevyriešil sociálne problémy kutnohorských baníkov, preto v roku 1496 došlo k banskej vzbure, ktorá bola porazená a jej vodcovia popravení. V 16. storočí bol zaznamenaný pokles ťažby, striebro sa končilo, nastal náhly úpadok mesta. České groše sa naposledy razili v Kutnej Hore v roku 1726, mesto nemohlo poskytnúť pracovné príležitosti až do 19. storočia, kedy založili kartúnku.

Keďže mesto bolo bohaté, bohaté sú aj architektonické pamiatky: najvýznamnejšou je chrám sv. Barbory — patrónky baníkov. Chrám vybudovali v 14. storočí podľa projektu P. Parléřa. V interiéri chrámu sa zachovali cenné maľby a zariadenie. Pôvodný chrám likvidovali jezuiti snáď preto, že sa im zdal príliš chudobný, ale zachoval sa popis pôvodného oltára, na základe ktorého bol hrad rekonštruovaný. Pre nás boli zaujímavé bočné oltáre sv. Kataríny, sv. Václava a sv. Kríža z obdobia baroka. Obloky chrámu sú vykonané technikou vypaľovania skla a pochádzajú z rokov 1900 až 1915 — sú darom mesta Prahy.

Pôvodne chrám mal dĺžku sto metrov a mal byť uzavretý nar-texom čiže predsieňou, ale keďže mesto už upadalo, vybudovali chrám v dĺžke 70 m, šírke 40 m a výške 30 m. Na kameňoch sa nachádzajú vlastnicke znaky kamenárov, ktorých tu pracovalo okolo stovky.

Kutná Hora je rodiskom renesančného básnika Mikuláša Dačického z Heslova, J.K. Tyla, ktorého búrlivá história mesta inšpirovala keď, písal hry Dekrét Kutnohorský, Kutnohorští havíři a Rozina Ruthardová.

JOZEF PIVOVARČIK

ROZHOVOR ŽIVOTA

S AKADEMICKÝM MALIAROM

MICHALOM KERNOM

Mal'ujem od detstva

Jednou z výrazných osobností slovenského moderného výtvarného umenia je akademický maliar Michal Kern, ktorý sa v tomto roku dožíva 50. rokov.

Michal Kern patrí k tým výtvarným umelcom, ktorí spolupracujú úzko celé desaťročia s poľskými výtvarníkmi a ktorí sa zúčastňujú súťaží v PLR.

Nakoľko v tomto roku Michal Kern sa zúčastnil Bienále vo Wroclavi, mali sme príležitosť položiť mu niekoľko otázok o tvorbe, umení a súčasnosti.

Čím je pre Vás umenie, čo pod ním rozumiete a čo od neho čakáte?

Človek nemôže za to, že má citlivé ruky huslistu, zamatový hlas speváka, že vníma svet všetkými zmyslami vo farbe a tvaroch. Človek — tvorca — vlastne za umenie nemôže. Tak ako nemôže za lásku. Pričom je tu aj protipól — vnímateľ. Záleží na vnímateľovi, v akých rovinách rozmýšľa, v akých rovinách je schopný s výtvarným prejavom komunikovať. Umenie — každé ozajstné umenie — musí byť plné a demokratické. Pre tieto vlastnosti potom dáva možnosť nekonečnému množstvu interpretácií, necháva vnímateľa, aby spolupracoval s tvorcom, aby otvorene domýšľal. Možno by som to postavil až veľmi hranične: kvalita výtvarného diela by sa dala merať množstvom interpretácií, pretože dobré dielo musí prerásť dobu, v ktorej vzniklo. Zoberme si napríklad Smečnice Van Gogha, Michelangellov Posledný súd ap. Ich interpretácie sa menia vzhľadom na danú skutočnosť. Ale či v dobe svojho vzniku, neskôr alebo teraz — sú to diela nesmrteľné. Určite budú rezonovať aj s mysléním človeka 21. storočia.

Každé umenie vyžaduje predovšetkým dokonalú znalosť remesla. Ovšem remeslo seabodokonalejšie ešte nemusí prerásť v umenie. Tvorca sám spozná, kedy prerástlo. Vtedy na chvíľu uverí, že sa podarilo zachytiť prchavý okamih života. — Nie, len technika nemôže stačiť. Technika + talent, cit. Ani pol kola sa predsa nekrúti!

Prečo maľujete, píšete, a vôbec robili by ste umenie, aj keby Vám to neprinášalo nijaký materiálny zisk, aj keby to šlo na úkor Vašej životnej úrovne?

Prečo maľujem, píšem, tvorím? Pretože nemôžem nemaľovať, nepísať, netvoriť. Znamenalo by to pre mňa nežij.

Či by som robil umenie aj bez zisku? Otázku vôbec nie je treba dávať do podmienky. Dobrá polovica mojej tvorby mi neprináša žiaden zisk. Jednak, že ide o práce filozofickej polohy — určené skôr na rozmýšľanie ako na dekoráciu, jednak sú medzi nimi aj také, ktoré by som nikdy nepredal. Človek má k nim vnútorný vzťah. Ziaľ, všetci t.zv. slobodne tvoriaci umelci — musíme pracovať aj za peniaze. Zijeme ešte vždy len za socializmu a nie v komunizme. A musíme byť z niečoho živí a živiť rodinu. Ide však o to, aby aj t.zv. spoločenská objednávka bola na vysokej profesionálnej a umeleckej úrovni. Tu de facto vždy ide o to, čo spoloč-

nosť v skutočnosti potrebuje. A umelec aj v tomto prípade sa musí s prácou stotožniť, veď vidí všetko cez seba a podľa toho svoj názor konfrontuje. Za seba však jednoznačne môžem povedať, že by som chcel vždy tvoriť. Aj za cenu zníženia vlastnej životnej úrovne.

Má podľa Vás umenie aj iný zmysel ako ten, ktorý mu Vy sám dávate svojou tvorbou?

V podstate umenie a najmä výtvarné, aj keď ide o formu spoločenského vedomia, je čímisi, čo má zázračnú moc. Vždy nás odzbrojilo a premošlo. Vždy nás odzbrojí a premôže. Je totiž prosté. Aj keď musí byť za ním talent a veľké výtvarné úsilie. Ovšem pod pojmom úsilie mám na mysli dlhú prípravu, dokonalé ovládnutie výtvarných techník, schopnosť pracovať tak rýchlo, aby prvý výtvarný a emocionálny dojem nemohol uniknúť. Nie je ľahké podriadiť technické postupy tvorivej invencii, dojomom a pocitom, ktoré máš. Nie veci utáhať! Mnohokrát technika je na vine, že pochová dobrú myšlienku i prvý dojem. Dobré výtvarné dielo sa podarí vtedy, ak je prosté onou prostotou ľudského diela, ktoré premošlo odporcu v sebe samom! Preto, a možno, že sa Vám to bude zdať paradoxné, je umenie nezraniteľné a nezasiahnuteľné odporcami vonkajšími. Lebo umenie sa stále obrodzuje, aj v tvorbe nových generácií, ale predovšetkým v srdciach a mysli ľudí.

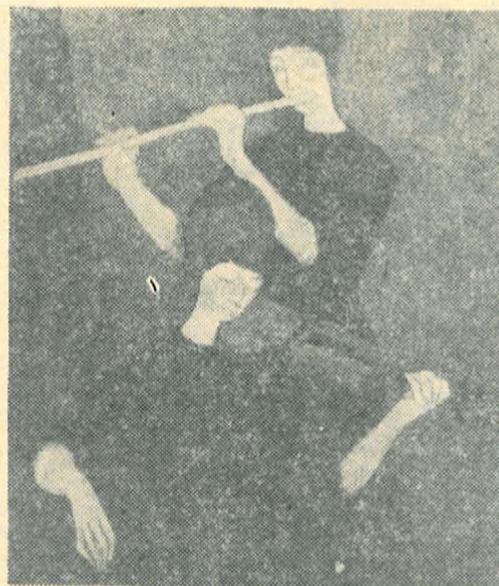
Uznávate nejaké determinujúce faktory mimo seba napr. autoritu, vkus publika, vzor, príklad a podobne a ako sa s nimi vyrovnávate?

Človeku nie je jedno, keď sa jeho práca nepáči. Veď tvoríme pre ľudí. Je to istý druh veľmi intímnej komunikácie. Ale záleží aj na tom, komu sa moja práca páči alebo nepáči. Ak moju tvorbu pochváli hlupák — som v strehu, že tu nie je ničie v poriadku. Ak ju vníma prostý alebo vzdelaný človek a ak si ju dokáže pretlmočiť pre seba — mám úprimnú radosť, ktorá však zasa veľmi zaväzuje, aby som druhý raz nesklamal. No a to je večná dilema všetkých umelcov.

Každý máme nejaký vzor. Ovšem ide tu o vzor v zmocnení sa myšlienkou, ale už ako to prevediem, musí byť moje. Ináč by to bol plagiát. Každý z nás chce zvyčajne s niektorým svojím „vzorom“ občas polemizovať — len epigóni nepolemizujú so svojimi predchodcami. Ale keďže umenie má tú zázračnú moc, ktorú som spomínal, každého z nás i v nás premôže.

Čo vás priviedlo k umeniu, čo ste od neho čakali a čoho ste sa dočkali? Splnili sa Vaše očakávania alebo ste došli inam, ako ste pôvodne chceli? Vaše umelecké začiatky, prítomnosť a plány.

Som synom maliara. Od tých čias, ako som vedel chodiť, som rástol s umením v otcovom ateliéri. Pre otca bolo úplne samozrejmé, že nebudem v živote nič iné robiť a ani ja som nepripúšťal, že by som mohol robiť

M. Kern: Huslistka a flautistka, olej, 1961

niečo iné ako maľovať. A tak som od útleho detstva maľoval. Mnohé kresby sú zachované. Všetky sú farebné. Otec bol k nim veľmi pozorný, takže majú označenie 3-ročný, 4-ročný atď. Na Močiare k nám chodili otcovi priatelia J. Alexy, Hanula, Bazovský. Bazovský bol mladší ako otec a rád sa mnou zaoberal. Zachovala sa mi milá spomienka, že na jednom pasteli mi opravil oblohu a pochválil ma. Bol som vtedy veľmi šťastný. Obrázok mám podnes.

Je zaujímavé, že väčšmi než obrazy otca, v detstve na mňa pôsobili obrazy mojej krstnej mamy — otcovej sestry. Viac sa mi páčili. Asi preto, lebo boli rozprávkejšie.

Po maturite som študoval na Akadémii výtvarných umení v Bratislave v triede monumentálnej maľby u profesora Mudrocha. A tu som mal problémy hneď dva.

Predovšetkým sa vysporiadať so vzťahom k otcovej tvorbe. Najmä s konzervatizmom v jeho práci. To bolo dosť zložité, neľahké. Nadobúdať kritický pohľad na toho, kto Vám bol dlhé roky vzorom tak, aby úcta a láska neutrpli. Je možné však milovať aj ten nie najväčší a najfarebnejší kvet, ale ten, čo rastie na kraji, je drobný a málo výrazný. Tak som sa snažil zaujať stanovisko k otcovi, ktorého som mal nadovšetko rád. Je zaujímavé, že mnohým dielam neprisoval vážnosť, ktorú v sebe mali. Dnes už viem, že niektoré jeho obrazy znesú aj veľmi náročné zrovnanie s dobou. Pravda aj dnes nie každý chodí v tom najmodernejšom obleku.

Druhým problémom bol sám profesor Mudroch.

Čo som očakával? Radosť z tvorby a trápenie pre tvorbu. A dožil som sa radosti z tvorby a trápenia pre tvorbu.

Patrim k tým, čo robia tzv. moderné umenie. Zážitok z vnímania som vždy chcel prijímať v sieti rozumu. Pretože zážitok je čiastočný. I keď umenie je a priori nositeľkou emócie. Ale vynárajú sa nové problémy a tie si žiadajú nové výrazové prostriedky. Mení sa skutočnosť — k jej zobrazeniu sa musí meniť aj spôsob zobrazovania. Ale z ničoho nemôže vzniknúť ničie, nové má korene v starom a vďaka negácii to nie opäť staré, ale nové. Pričom každý umelec má právo na tvorcu slobodu. Za socializmu dvojnásobne. Ale toto ho veľmi zatažuje — je to ťažká zodpovednosť — vyjadriť svoj pocit rôznymi slohmi, ktoré ovláda. A z toho obrovského chaosu, ktorý má umelec k dispozícii, aby vyjadril myšlienku, musí si vybrať správne. A v tom je paradox. Určite obava S. Dalího, keď povedal „nesnažte sa maľovať moderne, lebo maľovať staro sa Vám nikdy nepodari“ bola zbytočná. Umenie musí byť uchvátené skutočnosťou, ale musí aj držať krok s prudkým vývojom skutočnosti. Musí byť konkrétne, ale musí umožniť abstrakciu. Je to moderné umenie? Je to umenie.

Ďakujem za rozhovor.

Zhovárал sa: JIDA

Kráľovná bicepsov

Keď v roku 1900 na druhých Olympijských hrách v Paríži po prvý raz zaradili do programu ženskej disciplíny (tenis a golf), vari nikto nepredpokladal, že sa tým vlastne začala éra veľkého športového hnutia žien. Odvtedy síce muselo ešte uplynúť hodne času, kým sa ženský šport vymotal z plienok a stal sa skutočne športom masovým, dostupným pre všetkých, ale bol to proces neodvratiteľný. Rozvoj bol tak prudký, že už vlastne začína miznúť (a možno aj zmizlo) rozdelenie na ženské a mužské športy. Dnes prakticky neexistuje také športové odvetvie, ktoré by nepestovali ženy. A keď áno, tak sa ich dá spočítať na prstoch.

Kto sa bližšie zaujíma o šport, ten vie, že dnes ženy hrávajú hokej buď futbal a v mnohých krajinách mávajú svoje ligové súťaže. Vidíme ich zápasíť na žienkách, bojovať na džudistických šampionátoch, vzpierajú činky (nejeden chlap by mal problém so závažím, aké dokážu vzoprieť ženy) a dokonca pestovať box. Tá športová emancipácia má, pochopiteľne, svojich zástancov, ale aj odporcov. Tí poslední tvrdia, že viaceré z týchto „mužských“ športov sú pre ženy príliš brutálne, že sa skrátka pre nežné pohlavie nehodia, a zdôvodňujú to i zdravotnými argumentmi. Tak bolo napr. aj s dopustením na šampionáty ženských behov na dlhších tratiach, najmä v maratóne. A predsa vieme, že dnes najlepšie maratónky behajú rýchlejšie ako trebárs Emil Zátopek, keď na Olympijských hrách v Helsinkách vybojoval zlatú medailu.

Prečo o tom všetkom píšeme? Chceme totiž predstaviť vynikajúcu československú športovkyňu, ktorá taktiež pestuje netypický, „mužský“ šport. Ide o ZUZANU KOŘINKOVÚ, reprezentantku ČSSR v športovej kulturistike, ktorá sa v poslednom období teší vo svete čoraz väčšej popularite.

Narodila sa v januári 1961 v Žiline. Už od najmladších rokov ju — na rozdiel od iných dievčat — viacej zaujímal šport ako bábiky. Hrávala s chlapcami futbal a v zime hokej, plávala, skákala do vody, ba pustila sa i do atletiky, behala cez prekážky, skákala do diaľky... S atletikou, keď skončila

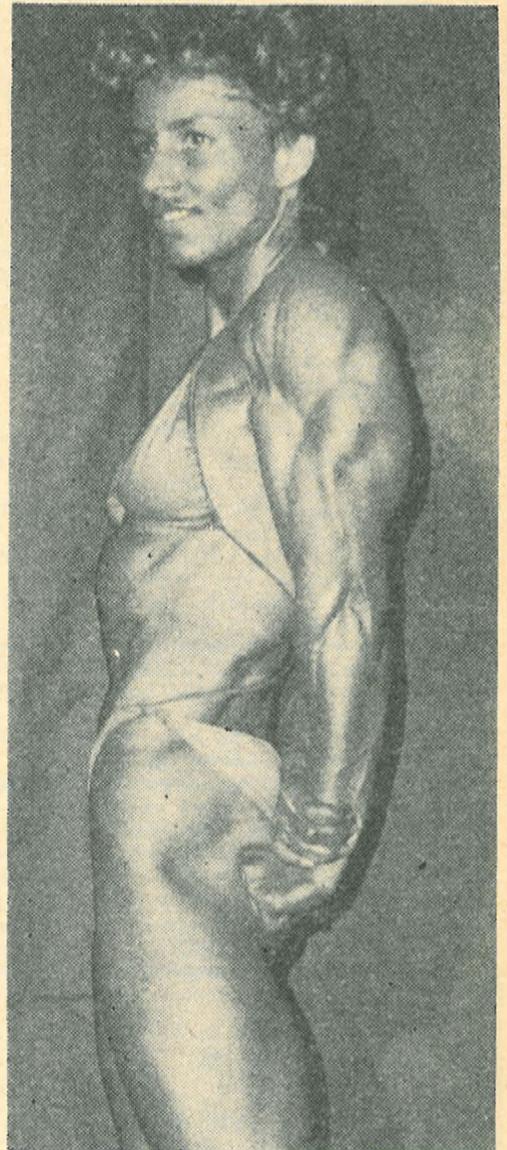
základnú a strednú školu, sa dostala i na Fakultu telesnej výchovy a športu Univerzity Komenského v Bratislave, kde po prvý raz začala sústavne trénovať. Dokázala skočiť do diaľky skoro 6 m a 400 m cez prekážky zabehnúť na 1 min. a 3 sekundy, čím sa zaradila na 3. miesto v slovenskom rebríčku. Bola však realistka, vedela, že so svojou výškou 163 cm to napriek talentu ďaleko nedotiahne. V atletickom tréningu mala zvlášť rada posilňovacie cvičenia v činkárni, vraj aby si zlepšila postavu.

Skončila štúdiá, vrátila sa do Žiliny, začala pracovať. A vtedy sa začalo jej dobrodružstvo s kulturistikou. V auguste 1985 sa jej na plavárni prihovorili dvaja neznámi, ako neskôr vysvitlo kulturistickí činitelia a tréneri Róbert Brimich a Drahomír Krásnohorský a po dlhom nahováraní ju presvedčili, že so svojou peknou, vytrénovanou postavou mala by o 3 týždne vyštartovať v Mariánskych Láznach na súťaži Sandow. Dostala pár pokynov ako sa pripravovať a išla... Nemala trému, veď nič nevedela o kulturistickom vystupovaní. Urobila také sou, že uchvátila všetkých. Odvtedy sa dostala pod dozor skúsených trénerov a zanedlho sa stala reprezentantkou.

Pod odborným vedením si Zuzana Kořinková zanedlho získala majsterskú formu, stala sa majsterkou ČSSR. Vypracovala si nádhernú postavu, no je veľmi ženská, nechce vyzeráť ako chlap, hoci — ako hovorí — musí priam chlapecky drieť. So svojou hmotnosťou 52 kg vytláči na lavičke skoro 90 kg. Je svalnatá, ale akosi žensky, harmonicky. Keď sa jej mala narodiť dcérka Natália, lekári mali obavy, no nakoniec vysvitlo, že kulturistika jej pri pôrode vôbec neprekážala, práve naopak.

Po pôrode sa rýchlo dostala do vysokej formy a tak nečudo, že vlni ju nominovali na majstrovstvá Európy v Lisabone. Hoci na prípravu nemala veľa času, patrila k najlepším a skončila napokon na štvrtom mieste. Vtedy si zaumienila, že na budúce sa musí predať na pódium. A hneď začala s prípravami. Zmenila voľnú zostavu, aj hudobný sprievod, v ktorom jej dnes spieva Michael Jackson, a cvičila, cvičila...

Na tohoročné majstrovstvá Európy v Oslo išla pokojná, s vedomím, že urobila všetko, aby sa dobre pripravila. Preto vystupovala bez akejkoľvek trémy, ľahko, uvoľnene, grációzne. Neurobila vari ani jednu chybu a suverénne zvíťazila pred slávnou Nórkou Aklestadovou. Bola najlepšia skoro v každom hodnotení, v objemoch, v symetrii, bola najženskejšia. Nečudo, že všetci roz-

hodocovia jej jednohlasne priznali prvé miesto. Bol to vôbec pre Československo vydarený šampionát. Veď okrem zlata Kořinkovej Libor Minařík, Petr Dudarec a Marián Prekop vybojovali dve strieborné a dve bronzové medaily. Nebolo to iste ich posledné slovo.

JÁN KACVÍNSKY

HVIEZDY SVETOVEJ ESTRÁDY

YAZZ

Módy v populárnej hudbe sú dosť častým javom. Aj v poslednom období sme svedkami veľkého rozmachu tzv. house-music a jej mladšej odrody acid-music, ktorú jedni nazývajú módou, iní smerom, a ešte ďalší najväčšou hudobnou revolúciou od čias punkrockovej explózie. K jej hlavným reprezentantom patrí Yasmine Evansová, známa pod menom YAZZ.

Pochádza z miešanej jamajsko-anglickej rodiny bývajúcej v Londýne. Od mladých rokov bola očarená soulou hudbou, k čomu prispeli časté návštevy so staršími súrodencami rôznych soulových klubov. Vtedy sa vlastne rozhodla stať speváčkou. Skúsila to najprv so skupinou Coldcut, hrajúcou práve v štýle house-music. Zanedlho sa však dala nahovoriť známym producentom J.

Summerom a prešla do štúdiovej skupiny, ktorá sa odvtedy začala nazývať Yazz and The Plastic Population.

Mladá speváčka sa zakrátko stala vedúcou osobnosťou tohto umeleckého kolektívu. Už

prvý singel nazvaný The Only Way Is Up, nahraný krátko po prestupe, zaznamenal veľký úspech. Originalita Yazz, svieži tanečný rytmus a beatová rytmická melodika spôsobili, že platňa sa rýchlo vypredala. Aj ďalší singel Stand Up For Your Love Rights bol štýlovo podobný ako prvý a priniesol speváčke ďalší rast popularity. Bol tiež dobrým odrazovým bodom do ďalšej kariéry.

Posledné týždne minulého roku boli pre Yazz veľmi pracovité — speváčka totiž pripravovala svoj prvý album, ktorý sa pod názvom Wanted objavil v decembri 1988. Hlavným motívom na tomto albume je síce house-music, ale možno v ňom objaví i prvky reggae v skladbe Fine Time, čím dokumentuje svoje púto s typickou hudbou rodiska svojho otca — Jamajky. Obdiv milovníkov hudby vzbudzuje tu znamenité interpretácia soulovo ladenej skladby Wanted On The Floor. No vrcholnými skladbami albumu sú však nepochybne pesničky v štýle house-music Got To Store a najmä Systematic People.

Yazz je skutočne univerzálnou speváčkou anglickej scény populárnej hudby a patrí k veľkým objavom posledných rokov. V poslednom období pripravovala svoj ďalší album, ktorý sa poslucháčom, podobne ako predošlý, bude iste páčiť. (js)

VIETNAMSKÁ ĽUDOVÁ ROZPRÁVKA

Ako žaba prekabátila slona

Raz na prechádzke stretla žaba starého nadutého slona, ktorý sa v tých končinách usadil iba nedávno. Priateľsky naň zavolala:

— Dobrý deň, strýčko slon, prepáčte mi moju zvedavosť, ale odkiaľ prichádzate?

Starý slon bol veľmi namyslený a videlo sa mu pod jeho dôstojnosť rozprávať sa s takým nedochôdčatom. Nahneval sa, kde žaba zobrala toľkú bezočivosť a len tak zo samopaše si dovolila oslovíť jeho — veľkého slona. Zdrapil chobotom žabu a zrúkol:

— Ty bezočivá nehanebnica! Ako si sa opovážila na mňa takto pokrikovať?

Žaba sa síce preľakla, ale v duchu si pomyslela, že slona za jeho nadutosť potresco. Povedala ustrašeným hláskom:

— Vôbec by som sa neodžázila unúvať vás, strýčko slon, ale chcela som vám iba povedať, že jedna tetá slonica, ktorá žije tu neďaleko, vás chce pozvať k sebe na návštevu. Ak dovolíte, ja vás k nej zavediem.

Keď starý slon počul, že je pozvaný na návštevu k slonici, prešla ho zlosť a dovolil žabe, aby mu ukázala cestu. Tá ho dlho vodila po všelijakých kútoch džungle, až ho nakoniec priviedla k nevel'kému, ale hlbokému jazeru. Tam mu povedala:

— Tak, sme na mieste, tu býva tetá slonica, ale najprv sa sama pozriem, či je doma.

S týmito slovami skočila žaba do vody a ponorila sa až na dno. O chvíľu sa znova vynorila a oznamovala:

— Pani slonica je doma a už vás netrpezlivo očakáva. Poponáhľajte sa.

Starý nafukaný slon žabe uveril, pristúpil celkom k vode a pozrel sa dolu. Uvidel vo vode svoj obraz a vo svojej nadutosti si myslel, že je to slonica, ktorá mu vyšla naproti. Dlho nerozmýšľal a hodil sa do hlbkej vody. Bol veľmi ťažký a nemotorný, takže rýchlo začal klesať na dno. Žaba mu šikovne vyskočila na chrbát a z neho na breh. Obzerala sa ešte, ako sa nafukaný slon topí, a odsťakala preč.

PAVEL KOYS

Pionierska kytica na partizansky hrob

Šumné lesy šumia večnú pieseň
pod krídlami čistej oblohy.
Svoju mladosť, živú ružu nesiem
na hrob, jeden z hrobov premnohých.

Partizánske hroby dodnes mlčia,
slzy z trávy dodnes hovoria.
Fašizmus sa plazil do návršia,
smrťou páliť rodné pohoria.

Krvácala jeseň v ohni malín,
padol jeden junák zaránky.
Obkľúčili ho, však nevzdal sa im,
odvážne sa vrhol na tanky.

Hrajú hravé vetry v strunách lúčin,
hreje naše detstvo slnečné.
Kolkým prišlo zomrieť chlapcom rúčim
pod Telgártom, v Turci, pri Strečene.

Keby bolo pionierskych kytíc,
položených s láskou na hlinu,
tisíc, ba aj stotisíckrát tisíc,
neprevýšia veľkosť hrdinu.

Našu jasnú mladosť neprekántrít
len tak znenazdajky, poľahky,
je to iskra z partizánskej vatry,
svieti viac než lačné pozlátky.

Šumné lesy šumia v jarnom vrení
pieseň o živote, čo jak peľ
prenáša sa v šťastie pokolení
z partizánskych nesmrteľných čiel.

Pozor mladí čitatelia

SÚŤAZ KRESIEB '89

Naša redakcia v spolupráci s Kuratóriom osvety a výchovy v Nowom Sačzi a so základnými školami na Spiši a Orave vypisuje pre našich mladých čitateľov novú súťaž na tému:

PRÍRODA A ČLOVEK

Pre uľahčenie vašej práce a lepšie pochopenie témy súťaže uvádzame niekoľko konkrétnych námetov:

- ochrana prírody
- práca a oddych v prírode
- skvosty prírody vo vašom prostredí
- príroda a ročné obdobia.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí čitatelia, ktorí sú žiakmi základných škôl a pošlú nám aspoň jednu prácu na uvedenú tému. Do účasti v našej súťaži pozývame aj žiakov zo škôl v českých strediskách.

Svoje práce môžete vykonať ľubovoľnou technikou. Každá práca by mala obsahovať na opačnej strane nasledujúce údaje: titul, meno a priezvisko, vek, triedu a presnú adresu.

Svoje práce posielajte na adresu našej redakcie do

30. NOVEMBRA 1989.

Najlepšie práce uverejníme v Živote a ich autori obdržia vecné odmeny v celkovej hodnote 50 tisíc zl.

NAŠA FOTOHADANKA

Naša snímka predstavuje známeho amerického filmového herca, ktorého meno a priezvisko by mali ľahko uhádnuť všetci čitatelia, keďže vystupuje v seriáli Vojnové víchrice (Wichry wojny), ktorý vysielala naša televízia. Napíšte nám jeho meno a priezvisko — čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 373/89 sme uverejnili snímku herca Jana Nowického. Knihy vyžrebovali: Dana Bižiaková a Katarína Kalatová z Vyšných Lapšov, Renáta Pojedincová z Nedece, Andrej Król a Dana Lenartová z Pekelníka, Ursula Zólteková z Kacvína, Andrej Lukáš z Novej Belej Július V.

Ferik a Miroslav Molnár zo Sin-teu (Rumunsko), Alžbeta Dziadoňová z Jurgova a Helena Taziková z Fridmana.

JÁN TURAN

Ryby ja, raky ty

Hľa, rybárska osada,
poďme chytať, čo sa dá.

Ryby ja,
raky ty,
máme prúty
z rakyty.

Skríkol z krikov strakoš:
„Ja ich chytím za kôš!

Rybu ja,
raka ty,
ako že som
strakatý.”

Hľadeli sme na prúty.
Môj bol stále napnutý.

Ryby mne,
tebe rak.
Nemali sme
podberák.

Cýnie

s nimi si každý v tanci užije!
Chúďatá, chrbtice majú ako trám
a vznášať by sa chceli!
Cvičia, cvičia život celý
a predsa v záhrade
len pochodujú sem a tam!

HENDRICH BALÍK

Déšť'

Za chvíľku,
za minútku
pokropí už ptačí buďku,
bodlák,
patník,
plot i stříšku,
nebo spadne do kožíšku
myškám,
co se právě
spolu v trávě
honi...
V mracích roste déšť.
Už voní.

EDUARD PETIŠKA

O MEDVĚDOVI A JAHODÁCH

Žil byl v lese medvěd. Jedno-
ho dne se probudí a povídá: „O
čem se mi dneska zdálo? Nezdá-
lo se mi o jahodách? Opravdu,
nebylo by špatné pochutnat si
na sladkých jahodách. Ale jak
to udělat? Tak pěkně se mi le-
ží. Když vstanu, kdoví, jestli si
zase tak pěkně lehnu.”
Kolem medvěda běžela lesem
liška.

„Liško, lištičko,” zavolal na ni
medvěd, „dostal jsem chuť na ja-
hody, porad' mi, co mám dě-
lat?”

„Ale to je jednoduché,” mhou-
ří liška oči. „Stačí zasadit jaho-
dové sazenice a počkat, až vy-
rostou.”

„Tak to je správné,” zarado-
val se medvěd, „a teď mi ještě
někoho najdi, kdo mi sazenice
zasadí.”

„Copak o to,” povídá liška,
„veverka se už jistě celá třese,
jen aby ti mohla jahody zasa-
dit.”

„Ale to se mi hodí,” zabručel
medvěd spokojeně, „moc se mi
to hodí. Nemusím vstávat a ja-
hody mi stejně porostou.”

Veverka se třásla, ale ne na
sázení, třásla se před medvědem.
Proto jahodové sazenice zasadila.
Dny a týdny mýjely a medvěd
se těšil na jahody.

„Co dělají moje jahůdky, ja-
hody?” volal na lišku.

„Potřebovaly by zalévat,” po-
vídá liška.

„Zalévat?” zakroutil medvěd
hlavou. „Víš ty, liško, co? Porá-
dila jsi mi se sázením, porad' i
se zaléváním.”

„Copak o to,” povídá liška, „na
zalévání by byli nejlepší zajáci.

JURI SAHAKJAN

Dúha

Jarný dážď má slzy na tvári,
to ak sa mu prať nedarí.
No ak sa už z neba leje,
celý sa hneď rozosmeje.

Opasok si potom povon,
spustí si ho až hen do polí.
Opasok sám rozviaže sa,
vyklesne sa po nebesá.

Preložil: FEDOR KOŠICKÝ

Dovedou utíkat a jistě by vodu
rychle nanosili.”

Veverka jahodové sazenice za-
sadila, zajáci zalévají.

„Liško, lištičko,” volal medvěd
na lišku, „copak dělají moje ja-
hůdky?”

„Rostou,” vyprávěla liška, „už
odkvetly, už červenají, už se
budou trhat.”

„To je dobře,” bručel medvěd,
„to je dobře. Tak velikánskou
chuť na jahody jsem ještě ne-
měl, co jsem živ.” A medvěd le-
ží, tlapy olizuje a prozpěvuje si:

„To je zpráva veselá;
jahody se červenají,
veverka je sázela,
zajáci je zalévají.
Jahody jsou pro medvěda,
nikomu z nich žádnou nedá.”

Jahody zrály, červenaly, už se
daly trhat.

„Běž se, liško, podívat,” bručí
medvěd, „jestli už jsou jahody
docela, ale docela zralé.”

Liška běží a hned je zase
zpátky: „Medvěde,” volá, „vsech-
ny jahody už někdo otrhal!”

„Co to říkáš? Kdo je otrhal?”
„Někdo to udělal, medvěde, za
tebe. Někdo za tebe sázal, někdo
za tebe zaléval a někdo za tebe
otrhal.”

Konečně se medvěd přestal
převalovat z boku na bok. Vzty-
čil se na zadních tlapách a za-
bručel tak silně, až se ho liška
polekala. Rozběhla se do křoví
a ztratila se mu z očí.

„Je ta liška ale liška,” zlobil
se medvěd. „Ta mi hezky porá-
dila. Kdybych byl sám sázal,
sám zaléval, sám bych si jahody
také otrhal:

Příště si sám poradím,
sám jahody zasadím,
sám je půjdu zalévat,
a pak si je otrhám,
ne abych zas nechal snad
dělat jiná zvířátka
to, co mohu dělat sám.”

A to je celá pohádka.

Z KLENOTNICE L'UDOVEJ HUDBY

Do kroku

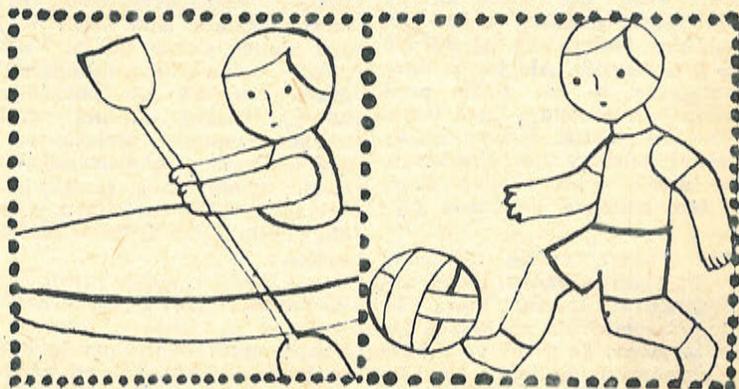
1č - z ček ě - ži - ček - vtá čik ma-lič - ký, či ty vieš, či - ži - ček,

a ko se - jú mak? ej, tak tak se - jú mak ej, tak tak

se jú mak, ej, tak tak se - jú mak, ej tak tak se - ju mak.

- Číziček, číziček, vtáčík maličký,
povedz nám, číziček, ako rastie mak.
(Aj tak-tak rastie mak, :)
aj tak-tak rastie mak,
- Číziček, číziček, vtáčík maličký,
povedz nám, číziček, ako kvitne mak.
Aj tak-tak...
- Číziček, číziček, vtáčík maličký,
povedz nám, číziček, ako tlóú mak.
Aj tak-tak...
- Číziček, číziček, vtáčík maličký,
povedz nám, číziček, ako jedia mak.
Aj tak-tak...

NA MAK

VEDA
A TECHNIKA

BÚRKA VO VNÚTRI SLNKA.

Čosi podobné — tvrdia astronómia — nepozorovali za posledných 300 rokov. Ešte pred dvoma rokmi na slnku neboli žiadne škvrny. Nedávno začala byť hviezda našej sústavy opäť aktívna. A to ako! Od začiatku tohto roku pozorovali viacej škvrn, než v mimoriadne aktívnom období Slnka v roku 1957. Ale to ešte nie je všetko. Cyklus slnečnej aktivity sa iba začal. Ako to pocíti Zem? Tu sú spomienky študenta astronómie Hansa Juergena Goldana z Hannoveru:

„Bolo to 12. januára t.r. Namieril som svoj teleskop smerom k čiernemu nebu, na ktorom som dobre videl hviezdy. Naraz uprostred noci na nebi zažiarilo červené svetlo. Na niektorých miestach Slnko svietilo svetlejšie ako počas východu, potom sa stávalo smaragdovo-zelené. Po 40 minútach farebná „vidina“ sa stratila.“

Takýto jav bolo možné pozorovať v strednej Európe. Vytvára ho sprcha čiastočiek, ktoré Slnko vyžaruje do kozmického priestoru. Po prekonaní 150 mil. km sú viditeľné na našej planéte v podobe slnečných škvŕn, ktoré občas tvoria dokonca celé skupiny, vyrastajúce nad povrch ohnivej gule. Je ich stále viacej. Prelom má nastať až na jeseň tohto roku.

Pre astronómov to nie je prekvapenie. Takéto zmeny viditeľné na povrchu Slnka sa objavujú cyklicky, najčastejšie každých 11 rokov. Spiace Slnko sa náhle budí a vyhadzuje oheň. Je to vlna tzv. slnečného vetra, spôsobená ionizovanými atómami, ktoré sa vtláčajú do magnetického poľa Zeme. Výsledkom sú poruchy krátkych rozhlasových vln a blúdiace polárne svetlo. Ale tempo, v akom sa naposledy tento jav rozvíja, je prekvapujúce. Môžeme očakávať najväčšiu slnečnú aktivitu, akú sme doteraz pozorovali — tvrdí americký astrofyzik, George Withbroe z Harvard Smithsonian Center. Iba v januári t.r. objavil zatiaľ čo počas celého roku 1957 zatiaľ čo počas celého roku 1957 — 190.

Tieto škvrny sú následkom poruchy slnečného magnetického poľa na niektorých miestach. Ich teplota je nižšia ako na iných miestach jeho povrchu kde dosahuje 6 000 °C. Tmavé škvrny môžu siahať dokonca 70 000 km do hĺbky Slnka, ako aj 300 000 nad jeho povrch. Ale to, čo dnes pozorujeme, to iba ticho pred búrkou — zdôrazňuje Egon Horst Schroeter, riaditeľ Ústavu fyziky slnečnej sústavy vo Freiburgu. Čím intenzívnejšie sú tieto škvrny, tým silnejšia je emisia plynu.

Pre vedcov vyššie uvádzaný jav je stále záhadou. Ešte nik nevypracoval teóriu, ktorá by úplne vysvetľovala cyklickosť takýchto javov. Je príliš veľa bližšie neznámych činiteľov, ku ktorým sa musí prihladiť — vy-

svetľujú odborníci. Slnko, 1,3-krát väčšie ako Zem, vo svojom vnútri je gigantickým termojadrovým reaktorom. Práve v ňom prebieha proces rozpadu atómov vodíka a hélia. Tieto reakcie sprevádza vyžiarovanie veľkého množstva energie (deväť kvadriliónov kWh za deň). To, čo na Zemi ľudstvo vie vyrobiť za rok, Slnko vyrobí za jednu milióntinu sekundy. Vo vnútri Slnka to neustále vri ako v samovari. V jeho jadre má jadro podobu horúcej plazmy, čo sprevádzajú neobvyklé, búrlivé „blesky ohňa“. Povrch tvoria mechúriky plynu, zrnka, ako ich nazývajú astronómia, ktoré obklopujú vnútro ohnivej gule, ako kaša. Každých 10—15 minút mechúriky praskajú a ochladená plazma zapadá. Zároveň Slnko pulzuje. Každých 40 minút sa nafukuje a scvrká, podobne ako srdce. Dodatočne pohyby hmoty na jeho povrchu spôsobuje rotácia Slnka, ktoré sa na rovníku obracia rýchlejšie na pólach.

Ale to nie je všetko. Na škvŕny na povrchu má vplyv aj nepravidelná dráha pohybu Slnka. Keď najväčšie planéty našej sústavy — Jupiter a Saturn — stoja v smere k Slnku, gravitačnou silou menia obraty slnečného obra, ktorý sa začína krútiť ako hračka. Ak sa k tomu pripoja aj iné planéty, ako Zem a Venuša, Slnko môže byť dokonca vyrvané z obratu okolo vlastnej osi. Obracia sa vtedy ako družica okolo domnelého centra.

Následkom toho sú poruchy v magnetickom poli ohnivej gule, ktoré sa prejavujú v istých cykloch. Týmto spôsobom vzniklé škvrny majú dokonca 6000 až 8000-krát silnejšie magnetické pole ako na ostatných miestach na povrchu Slnka. Hmota sa z nich uvoľňuje s mimoriadnou prudkosťou. Môže byť vyhadzovaná dokonca na vzdialenosť 580 000 km. Teplota v tom čase skáče z 2 na 500 mil. stupňov C. Je to energia stovák miliárd atómových bômb — porovnáva Arnold Benz, rádioastronóm z Zürichu. Prítom sa uvoľňuje röntgenové ultrafialové žiarenie, neutróny a protóny vodíka.

Neohrozuje toto všetko Zem?...

Predovšetkým „blázňa“ radarové systémy, vznikajú rozhlasové poruchy, zastavené sú lety nadzvukových stíhačiek pre ohrozenie zdravia letcov nadmerným röntgenovým žiarením. Ale nemáme istotu, či tiež nasledujú nejaké vážnejšie zmeny v klíme našej planéty. Je faktom, že v období mimoriadne dlhého spánku Slnka v rokoch 1645—1715, v západnej Európe nastali časy „malej“ ľadovcovej doby. Priemerná teplota bola vtedy o jeden stupeň Celsia nižšia. Nebezpečné môžu byť mimozemské družice, najmä tie pohybujúce sa na nízkej obežnej dráhe, keďže zemská atmosféra je pod vplyvom vysokoenergetických častíc rozohriatá a rozťahuje sa do kozmického priestoru. Teda obyvatelia Zeme hrajú klimatický poker.

ZNEPOKOJUJÚCE PROGNOZY

Ešte nikto nebral na to zreteľ — konštatuje dr. Erhard Keppler z Ústavu Maxa Plancka v NSR.

Odva je znalosť toho, čoho je treba sa báť, a čoho nie. (Platon)

Nešťastí je v tom, že všetci majú pravdu. (De Gaulle)

Nejčastejšia ľudská chyba — nepredvídat bouři za pěkného počasí. (Machiavelli)

Pěkná postava je odvetou žen, které nemají hezký obličej. (Lola Montezová)

Nic na světě není tak spravlivě rozděleno jako rozum; každý soudí, že ho má dost. (Jacques Tati)

Prátele nemají zájem o bouře, které prožíváš, ale ochotně využijí tvé lodi. (A. Camus)

Vo všetkých prognózach, týkajúcich sa klimatických zmien na našej planéte, následkom tzv. tepelného efektu sa poukazuje jedine na možnosť postupného otepľovania našej atmosféry, zatiaľ však môže vzniknúť prudký rast teploty. Klimatológovia zabudli totiž na spätnú väzbu v rozvoji klímy, tvrdí dr. Keppler. Takýto jav sa prejavuje vždy, keď následky začínajú mať vplyv na svoje príčiny. Vtedy stačí dokonca malý rast priemernej teploty na Zemi, aby vyvolal vlnu starosti a nešťastí.

Oteplenie klímy následkom emisie kyslíčnika uhlíčitého môže spôsobiť ohriatie vôd morí a oceánov, to môže uvoľniť plyn, ktorý je tu nahromadený vo veľkom množstve. Výsledkom môže byť ďalší rast teploty a ešte väčšia emisia kyslíčnika uhlíčitého, ktorý je hlavnou príčinou tepelného efektu — zdôrazňuje vedec. Astrofyzikovia predpokladajú, že k podobnej spätnej väzbe došlo na povrchu planéty Venuša, na ktorej dnes priemerná teplota je +480 st. C.

Podľa názorov bádateľov dejín klímy na Zemi, prudké výkyvy priemernej teploty na našej planéte mali už miesto v minulosti. Následkom vzájomného pôsobenia atmosféry a oceánov došlo pred 10 000 až 13 000 rokmi — tvrdí prof. Wallace S. Broecker z Univerzity Columbia v New Yorku. Tento mechanizmus, — dodáva vedec — nadobúda prudkosť pri veľkom raste teploty atmosféry. Takýto jav môže ľudstvo prekvapiť.

Podobnú mienku vyjadruje aj iný americký vedec — Daniel A. Lashof z Úradu pre ochranu prostredia USA. Dodatočným činiteľom, zvyšujúcim teplotu mó-

že byt ešte vyparovanie vody, tvrdí A. Lashof. Väčší obsah vody v atmosfére spôsobuje, že z jednej strany na povrch Zeme preniká menej slnečného žiarenia, ale z druhej zadržáva teplo emitované našou planétou. Podobnú funkciu v atmosfére plnia i oblaky. Práve preto počas bezoblačných noci je vždy chladnejšie než počas oblačnosti.

Vedci prihladiajú k všetkým týmto javom zdôrazňujú, že v neďalekej budúcnosti priemerná teplota sa môže zvýšiť nie o 1,5—4,5 st. C, ako sa predpokladalo v doterajších prognózach ale o 3,5—4,5 st. a dokonca až o 10 st. C. Bol by to najvyšší rast priemernej teploty na Zemi v celých jej dejinách. Následok tak veľkých klimatických zmien by mohol byť tragický pre celé ľudstvo — zdôrazňujú vedci.

LEKÁRSKE NOVINKY

Piješ veľké množstvá piva — zvyšuješ riziko onemocnenia na rakovinu slinivky brušnej. Takýto prekvapujúci výsledok výskumov uverejnili odborníci Inštitútu pre výskum rakoviny v Londýne. Mnohí ľudia majú pivo veľmi radi, ale keď ho pijú v nadmernom množstve, napr. 3,5 litra týždenne, môže byť príčinou onemocnenia na rakovinu.

Odborníci z Inštitútu preskúmali 216 osôb nemocných na rakovinu slinivky brušnej, ako aj 278 iných osôb v rôznom veku. Výsledky výskumov dokázali bez najmenších pochybností, že existuje priama súvislosť medzi pitím piva a rakovinou tohto druhu.

Predpokladá sa, že rakovinu slinivky brušnej vyvoláva nitrozamin, substancia, nachádzajúca sa v pive, jačmennom slade a v cigaretách. Rakovina slinivky brušnej je jedným z najnebezpečnejších nádorových ochorení.

VIEŠ, ŽE...?

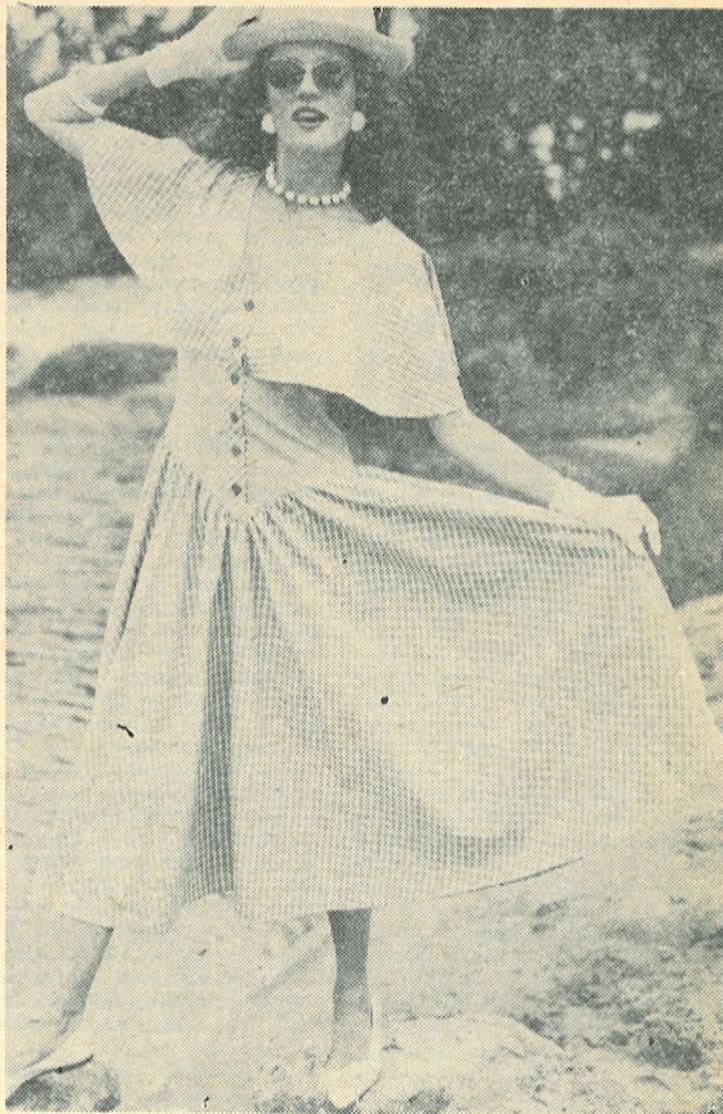
Zaujímavé pozorovania týkajúce sa chovania pavianov pozoroval antropológ Anthony Coelho z Southwest Foundation for Biomedical Research v San Antonio v USA. Všimol si totiž, že v stáde pavianov, ktoré skúmal, sa prejavujú javy analogické stavom, ktoré možno pozorovať v ľudských skupinách. Vo chvíľach, kedy je stádo nespokojné a jednotlivé opice sa od neho raz vzdialujú, raz zasa k nemu vracajú čím rušia ustálenú hierarchiu, medzi pavianmi rastie neistota, dezorientácia a nakoniec — agresia. Vtedy tiež oveľa viacej pavianov ako obvykle ochorenie. Najčastejšie na srdcové choroby a choroby krvného obehu, podobne ako v analogických podmienkach človeka.

Vydaté ženy to je 63 perc. dospelých Poliek, slobodných je 10 perc. Ostatné to sú vdovy — vyše 14 perc., a rozvedené — ok, 3 perc.

V túto letnú sezónu módnou látkou je kanafas vo dvoch farbách toho istého dezénu, ktorý predstavuje náš obrázok. Šaty s falošnou perlerínou sa zapínajú vpredu, majú vypasovaný živôtik a širokú nariasenú sukňu.

Každý kostým pôsobí elegantne a zároveň je praktický pre chladnejšie letné dni. Tento kostým je strihovo nenáročný, má hlbší výstrih, ktorý postavu opticky predlžuje. Dĺžka sukne siaha pod kolená. Kostým je ušitý z ľanovej látky alebo z hodvábného buretu a ripsu v prírodných tónoch. Vhodným doplnkom sú rôzne šatky a jemná bižutéria.

Pre najmenšie parádnice

našom obrázku. Zapínanie môžete urobiť z praciek, zipsov, gombíkov a šnurovadiel. Takéto opasky budú vhodným doplnkom vášho šatníka.

pripínajú na živítik. Takouto nenáročnou ozdobou obnovíme i obnosené šaty po staršej dcérke. Farbu náprsenky prispôbime vzorke i farbe šiat.

1. Náprsenka má rovnaký tvar vpredu a vzadu. Zapínanie zdobia zámky, vonkajšie okraje zasa nariasený volánik.

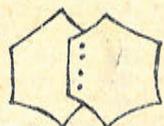
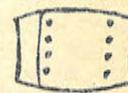
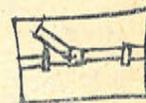
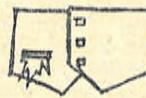
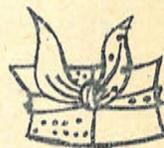
2. Náprsenka na pásikavých šatách sa vzadu zapína na gombíky a uväzuje v páse. Predný diel a dolný okraj zdobia volánik z materiálu šiat.

3. Náprsenku pripíname na nárameničiach a stredných švíkoch na gombíky.

4. Veľmi pekná je i náprsenka ozdobená na golieri a okrajoch vyšívanými zúbkami. Zapínasa na zadnom diele, uväzuje na bokoch.

ŠIROKÉ OPASKY

Široké opasky, ktoré si môžete ušit same z kože, koženky a rifloviny, sa nosia na módne naberané nohavice alebo kruhové či v páse naberané sukne. Strihy a kombinácie zapínania vidieť na

V súčasnosti deti nosia takmer rovnaké nohavicové oblečenie — praktické, jednoduché, primerané ich živému pohybu a rozličným hrám. Pre slávnostné príležitosti sa však dievčatká bez šiat nezaobídu. Samozrejme, že móda v detskom odevu má svoje miesto i keď zbytočnú parádivosť tlmíme; na druhej strane svoje deti

učíme každodennej kultúre, vkusu a zmyslu pre farbu a tvar. Tkaniny vyberáme lacnejšie, najlepšie bavlnené v pekných vzoroch. Vhodným a krásnym doplnkom, ktorým môžeme šatôčky doplniť a obmeniť, sú ozdobné náprsenky z jemného plátna či batistu, prípadne zo zvyšku madeiry, ktoré sa uväzujú, alebo

CHOROBY KOŇCZYN KRÓW

Choroby koŇczyn u bydlá nie majú tak wielkiego znaczenia jak u koni, odbijajú sié jednak na ogólnym stánie zdróvia i na mleznošci krów. Objavem choroby koŇczyn jest zázvše kulawizna. Aby dokladnie ustalil przyczyné kulawizny, nalezy obejrzeé caú, nagé zvierzacia. Po podniesieniú jej ogláda sié racice. W tym celu nalezy ooczyšcié je szmatá lub szcótka z blóta i nawozu, sprawdzil czy w podeszvie nie tkvi žaden ostrý przedmiot, oraz czy nie ma skaleceŇ i odgnieciú. Rané nalezy obmyé cieplá, zústá wodá i posmarováé jodyná. Ježeli skaleczona jest duža powierzchnia, nalezy owináé racicé zústým plótneú i na to kawaúkiem worka. Przczyná kulawizny moze byé takze nadmierne wyrošniéú rogu kopytowego. Racice sá wtedy zázvše dlúžšie od normálnych, zvierze chodzí z trudem. Róg kopytowy nadmierne vyrasta wskutek braku ruchu, a wic najczéšciej w zímie. Nadmierne wyrošniéú róg nalezy obciáé. W tym celu kulejace zvierze do-

provwda sié do kowala, lub lepiej do lecznicy. Po obciéú rogu zvierze w krótkim czasie przestaje kuleé. Czasem nastépuje przerwanie wiazadla w szparze miédyzracicznej. Zvierze wtedy silnie utyka. Przy ogládaníu racic widaé w szparze strupy i sáczáca sié krew, przy czym dotykánie správia zvierzaciú ból. W takim wypadku trzeba caú racicé, a szcégólnie szparé miédyzraciczná, dobre wymyé zústá wodá i oplukaé rozotworem nadmanganianu potasu lub wodá utlenioná; po przemyéciu owináé racicé zústá szmatá i workiem i wezváé lekarza.

ZAPALENIE STAWÓW — spotyka sié czéšú u bydlá. Przczynny schorzeŇ stawów sá rózne. Czéšú przywiazuje sié krowom na pastwisku drag miédyz nogi, a ten obijajac sié uszkadza stávy. Czasem obicia sá tak silne, že w okolicy stawu nadgarstkowego, mogá wystápié obrzékli. Podobne skutki moze spowodováé bicie kijem po nogach lub rzucanie w nie kamieniami. Ježeli w oborze jest kilka krów i wšytkie spuszcza sié z laŇucha jednoczešnie, latwo moze któraš przepychajac sié uderzyé o futryné drzwi i uszkodzié sobie staw biodrowy. Przy skakaníu przez rowy, ogrodzenia, przy złým stápniciú na wybojach moze równiež nastápié uszkodzenie stawu i jeho zapalenie. Zapalenie stawów zdarza sié równiež po przebyéciu niektórych chorób zarážliwych, jak brucelozá i pryszczycá, po porodzie,

przy reumatyzmie. Zapalenie stawów równiež powoduje kulawizné. Przy omacywaniu chorego stawu stwierdza sié cieplý i bolesny obrzék. Na tak obrzékli stávy nalezy zrobié oklad ściá-gajacy. Kawalek czústego plótna zvilža sié plynem z rozpuszczonego w cieplej wodzie Altacetu, lub wodá zmieszaná pól na pól ze slabým 3-procentovým octem, i przykláda na obrzékli miejsce owiazujac jeszce drugá szmatka, aby oklad nie spadl. Taki oklad spelnia svoje zadanie tylko wtedy, gdy jest wilgotny, dlatego tež mniej wicéj co godziné trzeba go zvilžaé tym samym plynem. Ježeli obrzék wystépuje w miejscu, w którym trudno jest przyložýé oklad, zastépuje sié go gliná rozrobioná na rzadkie ciasto wodá zmieszaná pól na pól z 3-procentovým octem. Oklad, z glíny trzeba poleváé co jakis czas rozcieŇczonym octem, azeby glina nie zaschla. Ježeli krowa po 2—3 dniach nadal kuleje, nalezy wezváé lekarza.

PUCHLINA PRZEDNADGARSTKOWA — Zdarza sié, že podczas wstawania z legowiska krowa uderza sié o otaczajace przedmioty. Najczéšciej obija sobie nogi w okolicy stawów nadgarstkowych, czyli tak zwane „przednie kolana”. Siúczenie takie spotyka sié równiež u bydlá przebywajacego w oborach ze zbyé nisko umieszczanymi žlobami, albo u krów wypuszczanych na pastwisko z zamieszczonym miédyz przednimi nogami dragiem. Wóvwczas na przednich no-

gach poniže nadgarstka moze powstaé duzy guz, który szybko sié powikszá. Początkowo guza nie widaé, tylko zvierze silnie kuleje. Z czasem guz staje sié widoczny i szybko sié powikszá. Jest wtedy miékki i wypelniony plynem. Po pewnym czasie guz twardnieje, zvierze przestaje kuleé, ale trudno mu klašé sié, wstawáé i chodzil. Leczenie polega na operacyjnym usuniéciu guza.

ZWICHNIÉCIE I ZLAMANIE — Mogá one powstaé u bydlá przy przeskakiwaniu przez przeszkodé (ogrodzenie, rów) po potraceniu przez jadacy pojazd, wskutek pošlizgniécia sié lub przewrócenia. Zwichniéta koŇczyna jest lekko zgiéta w chorym stawie i obrzékli. Chodzac, zvierze kuleje. Omacywanie i zginanie nogi w chorym stawie správia zvierzaciú ból. Ježeli kulawizna trwa dopiero 1—2 dni, nalezy zvierze umiéšcié na miékkiej ścióúce, a na chory staw zrobié oklad ściá-gajacy podobnie jak przy zapaleníu stawu i co godziné tym samym plynem poleváé, žeby byl mokry i zimny. Po 2—3 dniach zmienia sié oklad na rozgrzewajacy. Kawalek suchego plótna skrapia sié obficie spirytusem i obwiazuje nim chory staw. Przy zadawnionym zwichniéciu trzeba jednak wezváé lekarza. Przy zlamaniu košci zvierze nie opiera sié na chorej nodze, która zwisa bezwladnie. Zvierze takie przeznaczá sié na ubój, ježeli jednak jest to bardzo cenna sztuka, trzeba wezváé

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBEDI

FRANCÚZSKA ZELENINOVA POLIEVKA. Rozpoéet: 500 g hovádzieho mäsa bez kostí, soú, 150 g koreŇovej zeleniny, 1 menšia cibula, štvri hlávky kelu, polovica malého karfiolu, 1 kaleráb, 100 g zeleného hrášku, zelená petržlenová vňaf alebo pažitka.

Mäso naklepeme a dáme do studenej osolenej vody varié. Po hodine varu pridáme koreŇovú zeleninu pokrájajú na malé rezance, sparený a pokrájajú kel, olúpanú a pokrájajú cibulu, kaleráb pokrájajú na kocky, karfiol rozobrájú na ružičky, hrášok a varíme tak dlho, až kým všécka zelenina a mäso nezmáknú. Potom mäso z polievky vyberieme, pokrájame na kocky, vložíme späé do polievky a nakoniec polievku ochutíme posekanou pažitkou alebo zelenou petržlenovou vňafou.

KOTLIKOVÝ GULÁŠ. Rozpoéet: 800 g predného hovádzieho mäsa, 60 g masti alebo oleja, 2 veľké cibule, 1 lyžička mletej červenej papriky, soú, mleté čierne koreníe, trocha rasce, 2—4 strúčiky cesnaku, 250 g zemiakov, 1—2 zelené papriky.

Mäso slabo naklepeme a pokrájame na malé kúsky. Do kotlíka alebo kastróla dáme masé, prípadne olej, pridáme cibulu pokrájajú nadrobno a opražíme

do ružova. Potom pridáme mletú červenú papriku, pokrájané mäso, soú, mleté čierne koreníe, trochu rasce a rozotretý cesnak, prílejeme trocha vody alebo polievky z mäsovej kocky a dusíme. Keé je mäso polomákké, pridáme olúpané a pokrájané zemiaky, pokrájané zelené papriky a dodusíme do mäkka.

Podávame s chlebom, so slanými rožkami, prípadne aj s haluškami.

RAJČIAKY PLNENÉ VLAŠKÝM ŠALÁTOM. Rozpoéet: 8 čerstvých rajčiakov, citrónová šáva, soú, zelená petržlenová vňaf.

Vlašský šalát: 300 g zemiakov, 250 g šunky alebo klobásy, 100 g telacieho alebo bravčového pečeného mäsa, 5—6 menších kyslých uhoriek, 2 jablká, 2—3 lyžice octu, soú, mleté biele koreníe, 150 g majonézy.

Rovnako veľké rajčiaky umyjeme, osušíme, všky skrojíme a vnútro vydlabeme. Vnútorne steny rajčiakov osolíme a pokvapkáme citrónovou šavou, naplníme vlašským šalátom, priklopíme odrezanými všskami a ozdóbime.

Vlašský šalát: Ešte teplé uvarené zemiaky olúpeme, pokrájame na malé rezance, pridáme šunku alebo klobásu, pečené mäso, olúpané kyslé uhorky, jablká a vajcia uvarené na tvrdo, všetko pokrájané nadrobno a zľahka premiešame. Potom pridáme ocot, mleté biele koreníe, soú, všetko zamiešame do majonézy a necháme v chlade odležáé.

JABLKOVÝ KRÉM. Rozpoéet: 6 veľkých jablák, 50 g práškového cukru, 50 g hrozienok, šáva a kóra z polovice citróna, 2 bielky.

Pekné veľké jablká upečieme, olúpeme, odstránime jadrovníky, dužinu popučíme a dobre vymiešame. Pridáme citrónovú šavu a postrúhanú citrónovú kóru, cukor a prebraté hrozienka uvarené predtým v troche vody. Nakoniec zľahka primiešame z bielych ušľahaných tuhých sneh. Krém navrstvíme do pohárov (najlepšie na šumivé víno), ozdóbime šľahačkou, niekoľkými hrozienkami a dáme schladil.

OSLAVENCŮM

DEZERT „TISÍC A JEDNA NOC“. Rozpoéet: 50 g mäsa, 100 g cukru, 120 g mouky, 3 vejce, 2 dl prírodného jogurtu, 1 vanilkový cukr, 50 g mletých mandlí, 1 kávová lžička orechú, 1 lžice kakaa, 1 lžička mleté skořice, 1 kávová lžička citrónové šávy, 1 kávová lžička prášku do pečiva.

Krém: 350 g moučkového cukru, 3 lžice mouky, 1 vejce, 2 lžice veľmi horké zrnkové kávy, 1 dl šľahačky, 1 lžice kakaa.

Mäso s cukrem a vanilkovým cukrem usleháme do pěny, pridáme celá vejce a šľeháme dále 3—4 minuty. Smícháme mouku, skořici, orechy a kakao. Našleháme jogurt a zamícháme do něj citrónovou šavou. Do hmoty z vajec a mäsa postupně pridáme po lžičkách hmotu z jogurtu a mouky, aby se neutvořily žmolky. Nakonec do hmoty zamícháme mandle.

Tésto nalijeme do dobře vymazané formy a pečeme ve středně teplé troubě 25 až 30 minut. Když dezert vystydne, překrojíme jej příčně a plníme krámem.

Připrava krému: Ručním šlehačem nebo v mixéru našleháme do pěny másto, pridáme vejce, mícháme 2—3 minuty, poté pridáme cukr, kakao a horkou kávu. Nakonec pridáme šľahačku.

SALÁT

OVOCNÝ SALÁT. Rozpoéet: 400 g ovoce (jahody, rybíz, třešně), rum, kelimek přírodného jogurtu, kelimek kyselé smetany, sáček vanilového cukru, čokoláda.

Ovoce očistíme, opláchneme, vypekujeme, část rozmačkáme a zakapeme rumem. Necháme je v chladu hodinu odležéé. Jogurt promícháme se smetanou a cukrem a vmícháme k ovoci. Rozdělíme do misek, obložíme zbylým ovocem a posypeme nastrouhanou čokoládou.

lekarza, który orzeknie czy zlamanie wogóle nadaje się do leczenia i poradzi jak dalej postępować.

BLONICA CIELĄT

Występuje przeważnie u cieląt 2—3 tygodniowych, które mają jeszcze bardzo delikatną błonę śluzową jamy ustnej. Przyczyną choroby jest zarazek znajdujący się w dużej ilości w ziemi i w nawozie, powoduje on powstawanie ran w jamie ustnej a czasami i nosie cielęcia. Zараżenie następuje przez stykanie się zdrowych z chorymi. Chore cielę ma podwyższoną temperaturę, staje się smutne, traci apetyt: policzki, jama ustna, język obrzękają i stają się fioletowo-czerwone. Na podniebieniu lub dziąsłach, a czasem w nosie tworzą się szarozółte strupy, wskutek czego cielęta ślinią się, oddychają z trudem i silnie sapia. Po pewnym czasie strupy odpadają, a w miejscach tych widoczna są czerwone rany, z nosa często wycieka żółtawy śluz. Czasami oprócz opisanych objawów występuje biegunka. Cielęta stopniowo chudną i zwykle po 5—8 dniach choroby padają. Chore zwierzę można wyleczyć tylko w początkach choroby, dlatego niezwłocznie wzywać się lekarza. Chore trzeba oddzielić od zdrowych i do karmienia używać osobnych naczyń. Żywić mlekiem z jajami. W zapobieganiu chorobie należy przestrzegać czystości w oborze.

H. MACZKA

ŠETŘÍME V KUCHYNI

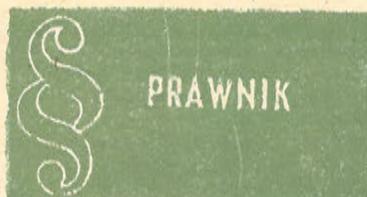
ŠETŘÍME V KUCHYNI

KARBANÁTKY Z BRAMBOR A PORKU. Rozpočet: 5—6 brambor, 4 velké pórký i se zelenou částí, 3 vejce, 2 lžíce mouky, petrželka, pepř, sůl, olej na smažení.

Brambory uvaříme ve slupce, vychladlé očistíme a nastrouháme na hrubším struhadle. Na tenké proužky nakrájíme pórek i se zelenou částí a chvíli povaříme v osolené vodě. Nechááme důkladně okapat a přidáme k bramborám, rovněž i vejce, petrželku, pepř a sůl. Směs dobře promícháme a formujeme z ní malé karbanátky, které obalujeme v mouce a smažíme po obou stranách ve velmi horkém oleji. Podáváme s mrkvovým salátem nebo nakládanou zeleninou.

ODPOVĚD:

Máš postřeh? — Bohatě prázdny

PRAWNIK

ZGROMADZENIA

Przepisy prawne

Pojęcie „Zgromadzenie” definiuje Ustawa Sejmowa z dnia 29 marca 1962 r. (Dz.U. Nr 20, poz. 89).

Art. 1 punkt 2 Ustawy o zgromadzeniach mówi: Zgromadzeniem jest wszelkie zgrupowanie osób zwołane w celu wspólnych obrad lub w celu wspólnego zamianowania swego stanowiska w związku z pewnym zagadnieniem lub zjawiskiem.

Zgromadzeniem są: zjazdy, wiece, manifestacje, pochody, prelekcje, odczyty, procesje, pielgrzymki.

Kto może i komu przysługuje prawo zwoływania zgromadzeń? Odpowiedź na to pytanie jest istotna. Chodzi o to, że przepisy prawne regulują takie sprawy, jak: czy potrzebne jest pozwolenie władz administracyjnych dla zwołania zgromadzenia.

Otóż spod przepisów Ustawy z dnia 29 marca 1962 r. wyłączone są, czyli nie wymagają pozwolenia od władz na zwołanie zgromadzenia:

— jeżeli zgromadzenie organizowane jest przez jednostki gospodarki uspołecznionej i wynika to z działalności zapisanej w statucie,

— jeżeli zgromadzenie zwołuje soltys lub Komitet Osiedlowy, w którym biorą udział mieszkańcy wsi lub osiedla w celu omowienia czynów społecznych, porządku publicznego i jeżeli postawiony cel Zgromadzenia odnosi się do instrukcji rad narodowych i innych przepisów,

— zgromadzenia lub zebrania zwołanego przez organizację społeczną; na przykład KOŁO TSKCIS i inne stowarzyszenia, kierujące się w swej działalności przepisami prawa o stowarzyszeniach,

— zebrania uczniów i rodziców zwoływane przez Komitet Rodzicielski na terenie szkoły,

— spotkania z okazji wesela, przyjęć towarzyskich i uroczystości pogrzebowych,

— obrzędy religijne.

Jeżeli jednak zwołują zgromadzenie osoby nie stanowiące organizacji lub stowarzyszenia,

działające nie w ramach przepisów o stowarzyszeniach, to zamiar taki należy zgłosić do Naczelnika Gminy lub miasta w terminie 3 dni przed mającym się odbyć zgromadzeniem. Zgłoszenie to powinno być na piśmie, które powinno zawierać:

— imię i nazwisko osoby zwołującej zgromadzenie, oraz adres zamieszkania,

— miejsce i czas odbywania zgromadzenia,

— porządek obrad i cel, jaki ma być osiągnięty na tym zgromadzeniu — na przykład podjęcie uchwały o budowie szkoły i inne.

Ustawa wymienia takie formy zgromadzeń, jak na przykład pochody, procesje lub pielgrzymki, na które Naczelnik Gminy lub miasta wydaje pozwolenie. Chodzi tutaj nie o ograniczenie wolności, lecz o bezpieczeństwo osób biorących udział w tego rodzaju zgromadzeniach.

Aby uzyskać pozwolenie na pochody, procesje lub pielgrzymki, należy złożyć podanie na piśmie 7 dni przed terminem planowanego zgromadzenia.

Zgłoszenia i pozwolenia na terenie danej Gminy regulują przepisy zawarte w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1972 r. (Dz.U. Nr 49, poz. 317, § 1, punkt 16). Informacje te podajemy, aby uniknąć niepotrzebnych nieporozumień i konfliktów z władzami administracji państwowej.

Ponadto przepisy Ustawy przewidują rygory karne, jeżeli zostałyby naruszone. Sprawy te rozpatrują Kolegia Orzekające na szczeblu gminnym.

(p.d.)

DROGA KONIECZNA

Służebność drogi koniecznej związana jest z potrzebami nieruchomości, która nie ma dostępu do drogi publicznej. Podstawą prawną ustanowienia drogi koniecznej jest przepis art. 145 kodeksu cywilnego. Jeżeli nieruchomości nie ma odpowiedniego dostępu do drogi publicznej lub do należących do tej nieruchomości budynków gospodarskich, stwierdza ten przepis, właściciel może żądać od właścicieli gruntów sąsiednich ustanowienia za wynagrodzeniem potrzebnej służebności drogowej. Można określić następujące sytuacje w których ustanowienie służebności może być uzasadnione:

a) nieruchomości nie ma w ogóle dostępu do drogi publicznej,

b) nieruchomości ma dostęp do drogi publicznej, ale jest on nieodpowiedni,

c) nieruchomości ma bezpośredni dostęp do drogi pub-

licznej, jednak droga publiczna jest przez znaczną część roku nieprzejezdna.

Jak z powyższego wynika, ustanowienie drogi koniecznej może nastąpić także w przypadku, gdy nieruchomości ma dostęp do drogi publicznej, ale jest on nieodpowiedni, albo w pewnych porach roku droga publiczna nie jest przejezdna. W tym ostatnim przypadku służebność drogowa może być ustanowiona tylko na okres, w którym droga publiczna nie jest przejezdna.

Dostęp do drogi publicznej można uznać za nieodpowiedni dopiero wtedy, gdy koszty wykonania i utrzymania urzędzenia, które czyniłoby tę drogę zdadną do eksploatacji, byłyby znacznie wyższe od uszczerbku nieruchomości, przez którą droga konieczna przebiegałaby.

Ustanowienie drogi koniecznej może nastąpić w postępowaniu sądowym. W przypadku zgodnego ustanowienia drogi, dochodzi do zawarcia ugody sądowej. Najczęściej jednak stanowiska stron są przeciwstawne i wówczas roszczenie o ustanowienie drogi koniecznej podlega rozwiązaniu w postępowaniu nieprocesowym. Sąd rozpoznając wniosek powinien mieć na uwadze nie tylko potrzeby nieruchomości nie mającej dostępu do drogi publicznej, ale także najmniejsze obciążenie gruntu, przez który droga ma prowadzić, jak również interes społeczno-gospodarczy. Sprzeczne z tym interesem byłoby przeprowadzenie drogi koniecznej w taki sposób, że wywołałoby to konflikty sąsiedzkie. Przeprowadzenie takiej drogi przez działkę, siedliskową lub przez urodzajne grunty byłoby w rażącej sprzeczności z interesem społeczno-gospodarczym.

Ustanowienie służebności drogi koniecznej dochodzi się w każdym przypadku za odpowiednim wynagrodzeniem dla właściciela gruntu obciążonego. Najczęściej wynagrodzenie ma charakter świadczenia okresowego.

Sprawy z wniosku o ustanowienie drogi koniecznej rozpoznawane są przez sądy rejonowe. W razie uwzględnienia roszczenia, sąd wydaje postanowienie ustanawiające służebność drogowa, które ma charakter konstytutywny, ustalający prawo. W postanowieniu określa się także wynagrodzenie, jakie uprawniony ma świadczyć na rzecz właściciela gruntu obciążonego.

W przypadku, gdy droga konieczna przestała spełniać swą funkcję, właściciel nieruchomości obciążonej może wystąpić do sądu z powództwem o wygaśnięcie służebności. Orzeczenie o wygaśnięciu służebności zapada w formie wyroku.

Zdarzają się przypadki korzystania z cudzego gruntu w zakresie odpowiadającym służebności, jednakże bez zalegalizowania w formie prawnej. W takim przypadku właściciel tego gruntu może żądać, aby sąd zakazał naruszania jego posiadania.

HVĚZDY O NÁS

 PANNA
24.VIII. - 23.IX.

Malé sklamanie v práci by ti nemalo prekážať v ďalšej činnosti. Budeš mať veľa príležitostí k satisfakcii v súkromnom živote. Niektoré, s kým sa zoznámíš, ťa veľmi zaujme, okúzi a citovo ovládne. Čakajú ťa tiež neočakávaní, sympatickí hostia a dobrá zábava, na ktorej budeš dušou spoločnosti.

 VÁHY
24.IX. - 23.X.

Malý úspech zlepši tvoju náladu a posilní sebadôveru. Všetko začne byť zaujímavejšie, zapojíš sa s chuťou do práce a organizačnej činnosti. V srdcových záležitostiach bude pribúdať pohoda a klud, v práci budeš mať lepšie výsledky a získaš uznanie. Zdravie bude v poriadku, zato horšie s financiami.

 ŠKORPIÓN
24.X. - 22.XI.

V práci nastane pokojné obdobie rutinovanej činnosti. Budeš mať možnosť trochu si oddýchnuť a nahromadiť novú energiu. Pokojná a milá atmosféra v domácom prostredí prispieje k zmierneniu starých konfliktov a sporov, k citovému obrodeniu. Zdravotný stav a finančná situácia normálne, bez väčších výkyvov.

 STRELEC
23.XI. - 21.XII.

Otvori sa pred tebou nový záujmový obzor vďaka zaujímavej ponuke. Nie je vylúčená ďalšia služobná cesta, ktorá ti môže priniesť značný prospech profesionálny a finančný. V osobnom živote dôjde k drobným, ale príjemným zmenám. Srdce ti silnejšie zabije, nálada sa zlepši. Zato vo finančných záležitostiach nič dobrého.

 KOZORÔŽEC
22.XII. - 20.I.

Mesiac uplynie v znamení stretnutí. Najmä jedno z nich ti utkvie v pamäti na dlhšiu dobu. Práve teraz máš možnosť zoznámiť sa s niekým veľmi zaujímavým. Získať jeho sympatiu nebude jednoduché, ale stojí za to vynaložiť všetko úsilie a snahu. Možno že sa ukáže, že je to práve ten jediný (jediná)?

 VODNÁR
21.I. - 18.II.

V rodine nedorozumenia a spory. Ako osoba so zdravým rozumom a úsudkom sa budeš musieť pokúsiť ukladiť rozbúrené vášne a dosiahnuť múdry kompromis. Nebude to pre teba ľah-

ké, najmä preto, že budeš zaneprázdnený riešením zložitej situácie v práci, ktorej zanedbanie by ti v budúcnosti mohlo veľmi zaškodiť.

 RYBY
19.II. - 20.III.

V zamestnaní sa chystá akcia, ktorá všetkých prinúti k činnosti veľmi vzdalenej od každodennej rutiny. Iba od teba záleží, či to budeš vedieť využiť a vyhrať svoju príležitosť. Stojí to za vynaložené úsilie. V osobnom živote si stále ešte okúzlený osobou, s ktorou si sa zoznámil pred niekoľkými mesiacmi.

 BARAN
21.III. - 20.IV.

V zamestnaní sa dejú nové, zaujímavé veci, ktoré ti môžu priniesť mnoho dobrého, ak sa zapojíš v správnej chvíli a na správnom mieste. Čaká ťa zaujímavá cesta. V osobnom živote zmiernenie konfliktov a upevnenie citových zväzkov. Zdravie sa zlepši, vo finančných otázkach nebudeš mať problémy.

 BÝK
21.IV. - 20.V.

Zanedlho budeš sa musieť rozhodnúť vo veľmi dôležitých otázkach. Ťažko bude rozhodnúť definitívne, budeš nútený hľadať radu u niekoho rozvážneho a skúseného, ku ktorému máš plnú dôveru. Ale spoľiehaj sa trochu

aj na seba a na vlastnú orientáciu v situácii.

 BLÍŽENCI
21.V. - 21.VI.

V práci sa rozvíja súperenie, ktoré vyvoláva často nekontrolované reakcie a osobné útoky. Nemôžeš sa zmieriť s myšlienkou, že niekto je lepší ako ty, ale snaž sa byť objektívny. V osobnom živote všetko dobre dopadne, konflikty budú zabudnuté. Dobrá kúpa ti zlepši náladu, ale zhorší financie.

 RAK
22.VI. - 22.VII.

Naraziš na neočakávané ťažkosti, spôsobené niečím málo dôležitým. Nakoniec sa však ukáže, že je to vec dosť významná a veľmi obťažná. Trochu ťa to rozčúli, budeš netreplivý, ale nejak si s tým poradiš. Rozhovor s niekým, koho si dávno nevidel, ti dá veľmi mnoho, niektoré novinky ti prinesú hlboké zadosťučinenie. Budú sa totiž týkať priamo teba.

 LEV
23.VII. - 23.VIII.

Bude to dobrý mesiac. V práci veľký úspech, uznanie, komplimenty a značná finančná odmena. V osobnom živote výnimočne dobré porozumenie s rodinou a spolupráca s blízkymi priateľmi. Aj zdravotný stav sa zlepši a pocítiš nový prílív energie. Budeš ju skutočne potrebovať, ak chceš využiť všetky príležitosti, ktoré sa ti naskytnú.

NÁŠ TEST

Je mateřství posláním?

Mateřství je podle některých psychologických a fyziologických výzkumů funkcí určitých hormonů a způsobů emocionálního působení matky na dceru.

Je-li tomu tak, nemusí být každá žena stvořena pro roli matky.

Celá věc je vážná, ale pokusme se s přimhouřením oka podívat na sebe z této strany a zúčastnit se naší psychozábavy.

1. Ráda přesvědčuji ostatní o tom, že tvé stanovisko je správné?
ano — 0 b. ne — 5 b.
2. Ráda vnucuji jiným své názory a přesvědčení?
ano — 0 b. ne — 5 b.
3. Dovedeš se energicky postavit proti něčemu, co ze svého hlediska považuješ za nesprávné?
ano — 0 b. ne — 5 b.

4. Ráda potěšuji někoho, kdo je bezradný?
ano — 5 b. ne — 0 b.
5. Ráda děláš společnost a pečuješ o starou, bezradnou osobu?
ano — 5 b. ne — 0 b.
6. Stojíš ve veselé společnosti většinou stranou?
ano — 5 b. ne — 0 b.
7. Chceš mít hodně času na péči o svůj zevnějšek a oblečení?
ano — 0 b. ne — 5 b.
8. Ráda sníš o tom, co by se stalo, kdybys mohla prožít život ještě jednou?
ano — 5 b. ne — 0 b.
9. Diváš se ráda na svůj obraz v zrcadle nebo skleněné tabuli?
ano — 5 b. ne — 0 b.

A teď si spočítej body.

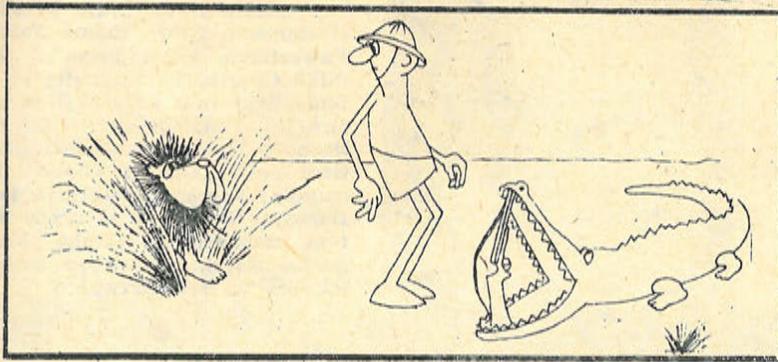
Máš-li 45—30 bodů:

I když se v každodenním životě musíš chovat realisticky a rozumně, v hloubi duši jsi snilkem a miluješ fantazii, která tvoří bariéru chránící tě před skutečností. Mateřství může být tvým posláním a cílem. Láska a péče o jiné ti dává uspokojení a radost. Jsi stvořena k tomu, abys byla matkou.

Máš-li méně než 30 bodů:

Jsi osobou od přírody aktivní a vědomou vlastní „ženskosti“. Je však velmi důležité, aby se nikdo nepokoušel omezovat tvou svobodu a krotit temperament. Máš intuici, jsi elokventní, býváš zajímavým partnerem ve společenských setkáních. Vyžíváš se v práci, v níž máš úspěchy.

Mateřství by tě mohlo omezovat. Není vyloučeno, že očekáváš, aby plnilo roli ozdoby tvé ženskosti. V této verzi nemusí být autentické.

— Dobré ráno, pani susedka. Počul som, že ste včera večer v záhrade tancovali!

— Tancovali. Čerta starého! Ktosi náhodou prevrhol ú!

Na koľajniciach sedia dvaja bez nôh. Divajú sa na seba a jeden z nich povie:

— Hovoril som ti, že to nehúka-la sova!

Sťažuje sa žena susedke:

— Predstavte si, že naša babička pokojne odcestovala na dovolenku a naše deti nám nechala na krku!

— Manželka ma rada drží za ruku, — pýši sa novomanžel.

— To ju už skoro prejde, — usmieva sa starý ženáč, — a začne vás za ňu vodiť!

„Nezachraňoval jsem vás náhodou už dnes dvakrát?“

JMÉNO VĚŠTÍ

BOHUSLAVA. V poslední době dost populární jméno; rodiče Bohuslavy očekávají, že ji čeká zajímavý, originální a pestrý život, což se ostatně často splní. Bohuslava je však jen vzácně šťastná a spokojená se životem. Typická Bohuslava je dítětem velké lásky, často přichází na svět ještě před sňatkem svých rodičů. Je hezká, vysoká, s dlouhými štíhlými nohama a tmavě blond nebo tmavými vlasy s jemným nazrklým odstínem. Ráda se směje, ale v jejím smíchu nebývá radost, spíše ironie a skrytý výsměch. Svým smíchem dovede bližní nejen napálit, ale i odhalit jejich špatné charakterové vlastnosti a nehlouběji ukryté vady. Je vtipná, ale v tom, co říká, je hodně uštěpačnosti.

Pochází z početné, někdy rozbité rodiny. Bývá velmi nadaná, ale nesystematická. Proto se stává, že nekončí školu v normálním termínu, ale jde do práce a chodí do večerní školy. Ráda se hezky obléká, zbožňuje pudr, rtěnky a jiné kosmetické prostředky. Je společenská, má ráda hudbu a zábavu a má velký úspěch u chlapců. Všeobecně ji považují za trochu lehkomyšlnou. Vdává se napul z lásky, napul z rozumu. Jako manželka a matka se mění k nepoznání, obě úlohy plní vzorně. Její manžel je dobrý, ušlechtilý člověk, pečující o rodinu. Mívají dvě děti, které jsou podobné matce. Bohuslava, která v životě hodně prožila, se je snaží izolovat od okolí. Mívá někdy potíže s játry a žlučovými kameny.

TADMIR

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neverime, ale predsa každý z nás sa občas pozrie do snára. Veď je to iba zábava. A čo, ak sa vám dobrý sen splní? Tak teda,

ak sa vám snivali:

Trosky — neočakávaj zisk.

Trón — česť a bohatstvo.

Trojkolka pre nemocných — skorá starecká slabosť, znamenie pre silnú potrebu kľudu.

Trojkolka detská — prirastok v rodine; chodiť na nej ešte dôjde do cieľa.

Trýznenie ľudí — nešťastie vo všetkom; zvierat — budeš mať bolesti.

Tulipán — si ľahkomyselný; tulipán poľievať — robíš spoločníka prostoduchému dievčaťu, maš pošetilého milenca.

Tulák — čoskoro opustiš svoj domov.

Tunel — dostaneš vysvedčenie; tunelom prechádzať — prekonaš ťažkosti.

Tvár tľstá červená — šťastie; bledá vpadnutá — ťažké starosti; napudrovaná — budeš sa hanbiť; poškrábaná — veľa smútku.

Tvaroh — svojou prítomnosťou znepriatelíš si ľudí.

Tyrkys — tvoje nádeje sa splnia.

Tykat si s veľkým pánom — veľká česť, dobrá budúcnosť.

Tyran — strasiš nepríjemné jarmo; tyranom byť — nezarmútiš žiadnu spoločnosť.

Tymián — starosti.

DOKÁŽEŠ TO?

PRE MALÝCH POČTAROV

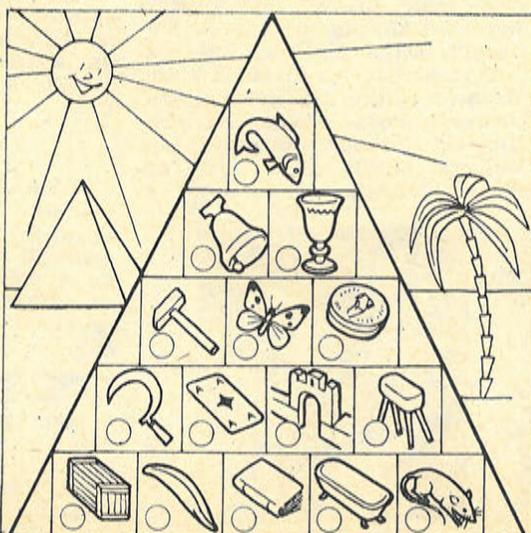
Aké znamienka treba doplniť medzi číslice, aby sa výsledok rovnal jednej?

5		4		6
	2	=	1	
7		3		9

MÁS POSTŘEH? Do

kroužku u každého obrázku vepíš třetí písmeno jeho názvu — pak ti vyjde tajenka

(Odpověď na str. 29)

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
90-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupiec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Křištofoková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Ján Špernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 23-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustín Andrašák, Zofia Bogačiková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 300 zł, rocznie 1200 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowych Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 23, 00-958 Warszawa, konto PKO BP XV Oddział w Warszawie Nr 1658-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleciodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna, 10. Zam. 468.

Nie zamawianych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skróćów.

Numer oddano do składu 7.07.1989 r., podpisano do druku 12.09.1989 r.

MANŽEL PREMIÉRKY. Keď po dlhom živote Margaret Thatcherová prišla konečne pred nebeskú bránu, na jej veľké prekvapenie svätý Peter rozhodol: — Do pekla! Už o hodinu neskôr v pekle prepukla panika, dvesto čertov sa pokúšalo odtláť utiecť! Autorom tohto vtípu je vraj nik iný, ako pán Denis Thatcher, 74-ročný manžel britskej premiérky. Vraj je, ako hovoria vtípkári, jediným človekom v Anglicku, ktorý sa nebojí „železnej lady“. Podľa inej klebety, keď Margaret Thatcherová nahlas a veľmi dlho diskutovala so skupinou politikov, objavil sa pán Thatcher a rozhodne povedal: „Miláčik, poď už je načase ísť spať!“

Pani Thatcherová je už desať rokov premiérkou britskej vlády, ale manželkou pána Thatcheru už 38 rokov. Jej manžel je hrdinom mnohých vtípuv v tlači, ktorá píše, že tento „manžel svojej manželky je pod papučou.“ Vôbec sa preto nehnevá. Pán Thatcher pochádza z meštianskej, konzervatívnej rodiny, ktorá obchoduje umelými hnojivami a prostriedkami na ochranu rastlín a nahonobila si značný majetok. Jeho prvé manželstvo stroskotalo, keď sa v roku 1945 vrátil z vojny. O niekoľko rokov neskôr sa na schôdzi konzervatívnej strany zoznámil s mladou chemičkou majúcou politické ambície. V roku 1951 sa zosobášili, o dva roky neskôr Margaret porodila dvojčatá: Carol, ktorá je novinárkou a Marka — dnes podnikateľa v USA. Denis už v roku 1965 predal svoju firmu, peniaze dobre uložil. Odvtedy mal viac času pre Margaret. Je pravdou, že sa nemieša do tohto čo robí, ale vraj jej často radí, má tiež mimoriadny zmysel pre humor, ktorý často chýba jeho manželke. „Denis je skvelý — povedala pani Thatcherová po mnohých rokoch manželstva — bez neho by som prepadla...“ Na snímke: Margaret a Denis Thatcherovci počas sobáša.

NOVÁ PARTNERKA. Vo štvrtnej a už poslednej časti talianskeho seriálu CHOBOTNICA, ktorý v budúcnosti uvidíme na našich obrazovkách — Michele Placido bude mať novú partnerku a pomocníčku v boji s mafiou. Volá sa Simona Cavallari a má iba 18 rokov, ale na svojom konte už má veľa úloh vo filme. „Objavili ju“, keď mala iba sedem rokov v... drogérii, ktorá patrila jej rodičom. Už raz, vo

filme Pizza Connection, hrala s Michelom Placidom. Práca vo filme jej neprekáža v škole. Prednádávnom sa pripravovala na maturitu a prichádzala do ateliéru s učebnicami — predovšetkým s učebnicou matematiky... V novej časti CHOBOTNICE je zamilovaná do odvážneho Cataního, ale on má k nej iba priateľský vzťah. A Giuliana de Sio, ktorú sme doteraz videli v CHOBOTNICI? Giuliana napriek obrovskému honoráru, ktorý jej ponúkli za úlohu v tomto filme, odmietla. Povedala: Nechcem, aby ma „zaradili ako hviezdú seriálov, radšej budem čakať na skutočne dobrý filmový scenár“. Na snímke: Simona Cavallariová.

SOPHIA je stále krásna. To je čosi pre fanúškov Sophie Lorenovej. A pre ženy, ktoré prekročili ... istý vek. Lebo 53-ročná herečka, matka dvoch detí naďalej je krásna! Nezatajuje svoje roky, ale ani svoje poprsie, a — ak je to nevyhnutné — ani nohy.

Na našej snímke je Sophia v elegantnej, hlboko vysríhnutej červenej toalete. Prichádza práve v spoločnosti manžela, 75-ročného filmového producenta Carla Pontiho na slávnostný večierok, ktorý organizovala v jednom z najelegantnejších hotelov na Floride. Na pozvanie Sophie prišlo na tento večierok množstvo známych osobností z filmu a pop music. Vstupenka stála „len“ 500 dolárov. Celý, veľký príjem Sophia určila na pomoc pre chorých na AIDS a boj proti tejto strašnej chorobe. Na snímke: krásna Sophia.

OBLIČEJ ZA DVA MILIÓNY. Isabella Rosseliniová, dcera slávnej herečky Ingrid Bergmanovej a italského režiséra Roberto Rosseliního jiz popaté podepsala smlouvu s veľkou kosmetickou firmou Lancôme. Její snímky budú znovu reklamovať výrobky této firmy. Isabelliny hono-

ráže činí dva milióny dolarů ročně — její tvář je tedy nemiřně drahá!

„To je ovšem hodně peněz,“ říká Isabella, „ale také mnoho práce, velká kázeň a odpovědnost.“ Je jí už 37 let, není tedy mladou dívkou. Nekouří, nepije, nebývá v nočních klubech, vyhýbá se velkým společenským příležitostem. Pěstuje jogu a aerobik a spí osm hodin denně.

Isabella je nejen modelkou, ale i herečkou, i když se nevyrovná své slavné matce. Viděli jsme ji ve filmu „Blue Velvet“. Jejím přítelem je režisér toho filmu David Lynch. Nebydlí s ním v Hollywoodu, ale v New Yorku se svou šestiletou dceruškou z druhého manželství Elletrou-Ingriid. Na snímku: Isabella Rosseliniová.

VELKÝ ZÁJEM vzbudil v Americe i v četných evropských zemích film „Poor Little Rich Girl“ (Ubohá malá bohatá holčička). Je to filmová verze životopisu legendární americké milionářky Barbary Huttonové, vnučky a jediné dědičky Woolwortha, tvůrce dodnes působící obchodní sítě. Barbara Huttonová v pěti letech ztratila matku, otec se o ni téměř vůbec nestaral. Žila v luxusních podmínkách, ale sama toužila po rodinném teple a po lásce. Byla velmi mladá, když zdědila obrovský majetek; byla považována za nejbohatší ženu na světě. Mnohokrát se vdávala, ale její sen o pravé lásce se nikdy nesplnil. Mezi jejími manžely byli i playboyové, i knížata, ale vesměs jim chodilo jen o majetek. Rovněž její manželství se slavným Cary Grantem, který nepotřeboval její peníze, nebylo zdařilé. Barbara proslula rozhazováním peněz, její milióny mizely jako sníh na slunci. Zemřela v roce 1979 ve

věku 66 let. Na kontě jí zbylo jen 3500 dolarů...

V novém filmu hraje Barbaru Huttonovou dobře známá Farrah Fawcettová, kdysi jedna z „andělků Charlieho“. Rozhodla se, že bude hrát role náročnější a obtížnější. Podařilo se — za roli Barbary Huttonové dostala prestižní cenu „Golden Globe“. Na snímku: Farrah Fawcettová jako Barbara Huttonová se svým šestým manželem, kterého hraje Sacha Hehn, známý ze seriálu Klinika ve Schwarzwald.

TEHOTNÝ MUŽ? Už roky sa po svete rozpráva, že vraj istý americký miliardár zapísal milión dolárov mužovi, ktorý vyňať z King's College Hospital v Londýne tvrdí, že je to — teoreticky — celkom možné. Pri dnešnom stave medicíny stačí dávať mužovi ženské hormóny, potom vyňať z organizmu ženy oplodnené vajíčko a vstúpiť do brušnej dutiny muža. Embrión sa tam môže rozvíjať, vytvorí ložisko, vďaka čomu môže muž donosiť dieťa. Potom príde na rad cisársky rez... a otec sa stane matkou!

Znie to ako čistá utópia, ale americkí vedci v istom laboratóriu uskutočnili už experiment na pavianovi, ktorému vstúpili oplodnené vajíčko, vyňaté zo samice. Zároveň pavianovi dávali neprestajne ženské hormóny. Jeho tehotenstvo trvalo celé štyri mesiace, plod sa rozvíjal — a vtedy experiment prerušili.

Senzačné zprávy o výskumoch „mužského tehotenstva“ sa naposledy stále objavujú vo svetovej tlači. Avšak vedci a aj verejná mienka si poväčšine myslia, že v medicíne existujú hranice, ktoré nemožno prekračovať...

VERNÝ AŽ PO HROB. Hovorí sa, že pes je najlepší priateľ človeka, čo potvrdzuje aj tento príbeh. Skromný sedliak Evangelista Murillo, žijúci v dedinke neďaleko mesta Monagrillo (Panama), náhle ochorel a zomrel. Veľa rokov žil sám iba so svojím psom Sahuesom, ktorého si vzal ako malé šteňa. Keď pán ochorel, pes neopustil jeho posteľ ani na chvíľu, iba keď sa mu stav zhoršil, bežal po susedov. Po Murillovej smrti pes sprevádzal pohrebný sprievod a žalostne zavýjal. Potom si sadol k hrobu a bránil sa proti všetkým pokusom dostať ho z tohto miesta. O dva týždne pes zdochol a susedia neboného Murilloho pochovali vedľa jeho pána.

VÝPRAVA A VARAN. Sedem mesiacov štyria smeli mladí Španieli, obyvatelia Madridu, cestovali cez celú Južnú Ameriku na skutroch. Precestovali trasu dlhú 15 000 kilometrov, vedúcu cez 9 krajín. Cesta bola neobvykle pútavá, viedla cez panenské pralesy, stepi, púšte a andské Kordillery. Cestovatelia po návrate priviezli patrónovi výpravy, prezidentovi mesta... živého jaštera varana — jedného z najdravších plazov našej zemegule.